TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 14 **1. april 1971**

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišeji ČGP »Delo« Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posmezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Pred 30 leti se je začelo najhujše in najusodnejše poglavje jugoslovanskih narodov. Takrat je navalila na Jugoslavijo Hitlerjeva armada, pred katero je slabo oborožena in zaradi izdajstva ohromljena jugoslovanska vojska kmalu kapitulirala. Na sliki vidimo trupla graničarjev, ki so takrat padli v bojih v Mežiški dolini. O bridki izkušnji pred 30 leti pa lahko berete na 6. in 8. strani.

Vsi Slovenci naj sodelujejo

PRI PROSLAVLJANJU 30-LETNICE OF IN LJUDSKE VSTAJE

Odbor za proslavo 30. letnice ustanovitve OF slovenskega naroda pri republiški konferenci SZDL Slovenije je po sklepu izvršnega odbora republiške konference že razposlal občinskim konferencam SZDL, vodstvom družbeno-političnim organizacijam in drugim pismo o proslavljanju jubileja zgodovinskega dogodka, ustanovitve OF slovenskega naroda.

Osrednja proslava 30. obletnice ustanovitve OF bo v Ljubljani 26. aprila ob 17. uri, ko bo slavnostna seja republiške konference SZDL Slovenije ter podelitev letošnjih priznanj OF. Poleg članov republiške konference SZDL Slovenije bodo na sejo povabljeni zastopniki vseh občinskih konferenc

(Nadaljevanje na 3. strani)

S SEJE ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Po dolgi razpravi do skupnega stališča

Ob razpravi o zveznem proračunu so se v odboru družbeno-političnega zbora Zvezne skupščine prejšnji teden zadržali tudi ob predlogu Zveznega izvršnega sveta, naj se financiranje varstva borcev in invalidov prenese na republike. Zvezni izvršni svet je ta svoj predlog utemeljil s tem, da prenos finančnega dela obveznosti do udeležencev NOV na republike pomeni samo tehnično in postransko vprašanje. In takrat se je začela načelna razprava za predlog in proti njemu.

Na tej seji so se proti predlogu Zveznega izvršnega sveta izrekli vsi pristojni skupščinski organi in svoje stališče utemeljevali s tem, da so proti predlogu tudi organizacije borcev.

Zvezni sekretar za finance Janko Smole je nato na seji pojasnil zadevo tako, da s tem, ko se federacija odreče 42,5 odstotka davka na promet, zagotavlja republikam kritje obveznosti do udeležencev NOV. Povedal je tudi, da se ustavne spremembe ne nanašajo na tehniko izplačevanja, marveč na obveznosti federacije, da zagotovi celotna sredstva, kar bo tudi storila na način, kot je to predlagano v zveznem proračunu. Ni se torej treba bati, da bi posamezne republike imele deficit, ker je na primer Črni gori zaradi njenega specifičnega položaja in velikega števila udeležencev NOV federacija odstopila 62,1 odstotka davka na promet, kar zadostuje za kritje njenih obveznosti.

V zvezi s to zadevo je predsednik ZZB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković poslal pismo predsedniku republike, predsedniku Zveznega izvršnega sveta in pristojnim zveznim organom, v katerem ocenjuje prenašanje varstva borcev in vojaških vojnih invalidov na republike kot nasprotno duhu sprejetih ustavnih dopolnitev s tega področja.

Tudi na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 25. marca, so razpravljali o tej problematiki. Iz gradiva, ki so ga člani predsedstva prejeli med sejo, izhaja, da znašajo sredstva federacije, ki naj bi jih prenesli na republike in pokrajine 3.335,8 milijona dinarjev. Če bodo doseženi predvideni dohodki davka na promet za leto 1971, bi primanjkovalo nekaterim republikam sredstev: v BiH 73,6 v Črni gori 182,4 na Kosovem 5,4 in v Vojvodini 103,7 milijona dinarjev. Na drugi strani pa bi se pojavil presežek sredstev v Makedoniji 48,1 v Sloveniji 67,8 in Srbiji — območje brez pokrajin — 84,4 milijona dinarjev.

Razprava o tej problematiki se je na seji zelo zavlekla, saj je trajala polnih osem ur. Nastopali so govorniki, ki so odklanjali predloge ZIS, in drugi, ki so bili zanje. Mišljenja so pač bila različna in povsem deljena.

V razpravo je posegel tudi predsednik ZIS Mitja Ribičič, ki je najprej odgovoril na pismo predsednika ZZB NOV Marijana Cvetkovića.

V nadaljevanju svojega govora je Mitja Ribičič med drugim naglasil, da je zvezna vlada morala prekiniti negotovost začasnega financiranja. V novem proračunu se teži za tem, da varstvo invalidov in borcev ne bo več fiskalna zadeva, marveč element družbene zaščite. Dejal je tudi, da se strinja s pripombami oziroma pridržanimi stališči članov predsedstva in bilo bi prav, da te pripombe oziroma pridržana stališča sliši tudi zvezna skupščina, ki naj, če bo treba, izglasuje še dodatna sredstva za neovirano izpolnitev obveznosti skupnosti do udeležencev NOV.

Ob zaključku svojih izvajanj je predsednik ZIS predlagal tudi ustanovitev posebne komisije, ki naj bi to delo spremljala in ugotavljala ali v republikah dosledno izvajajo obveznosti do udeležencev NOV.

Po vsestranski obširni in deloma burni obravnavi in temeljiti presoji zadeve so se na seji le zedinili na tale skupna stališča:

Seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je ugotovila, da predlog Zveznega izvršnega sveta ni v nasprotju z nobenim sklepom zveznega odbora ZZB NOV in tudi ne s predlaganimi spremembami zvezne ustave, ker za letos zagotavlja potrebna finančna sredstva za izvajanje varstva borcev in invalidov po republikah. Toda pri tem niso upoštevana sredstva, potrebna za zvišanje invalidnin in za valorizacijo vseh dajatev z gibanji cen.

Ker torej to ne pomeni odstopanja od sprejetih načel, pristaja, da se novi sistem v smislu predloga ZIS letos preizkusi. Posebna koordinacijska komisija predstavnikov Zvezne skupščine Zveznega izvršnega sveta in Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije pa naj spremlja delo in proučuje način izvajanja varstva borcev in invalidov v prihodnjih letih.

V. M.

Iz vsebine:

Sprejeli naj bi zakon o varstveni pokojnini kmetov borcev (3. stran)

Boji pri Dravogradu pred 30 leti (6. stran)

Slovenski študent v marčnih demonstracijah (6. stran)

Pogovor z dr. Giorgiom De Sabbato, predsednikom skupščine dežele Marche (7. stran)

Grenka izkušnja pred 30 leti (8. stran)

Milijonarjev sin – komunist (10. stran)

BESEDE IN DEJANJA

Ali je vse to res?

»Tres, tres, Zagora« — te še nikjer registrirane (niti prijavljene) znamke osebnih avtomobilov že od začetka letošnjega leta drvijo po naših cestah. Za volani teh vozil (ki so lahko »fički«, »spački«, »renaulti«, »moskviči« itd.) sedijo uporabniki kredita za prizadete po potresu v Dalmatinskem Zagorju.

Temu sledijo »pismeni smerokazi« proti štirisobnim stanovanjem, ki jih — seveda zopet z denarjem iz potresnega kredita — gradijo v Zadru, ali proti vikend hišicam, ki se pojavljajo v Primoštenu, Omišu ali Murterju.

»Vjesnik« — 29. 3. 1971

Naj lačna vrana sito pita?

Če bi sklepali po dejstvu, da se mora v Jugoslaviji dolar še vedno prodajati po 12.50 din, bi kazalo, da nam devalvacija ni bila potrebna. Zaman pa boste iskali tak zlat rudnik! To izjemno pravico so si prilastili veliki denarniki turizma, ki so pogodbeno obvezali jadranske hotele, da jim morajo prodajati devize po starem tečaju. — Kakšni so ti računi po zgledu trgovanja »kdo bo koga opetnajstil«, kaže primer nekega podjetja, ki je najelo posojilo 227 milijonov dinarjev. To podjetje mora za to »uslugo« do 1980. leta prodati upniku 43 milijonov dolarjev. Polovica te vsote se mora prodati po tečaju, veljavnem na dan podpisa pogodbe, zatorej po 12.50 din za dolar. Podjetje bo samo letos pri razliki med starim in novim tečajem izgubilo 5 milijonov dinarjev. Če se tečaj dolarja ne bo spremenil in če bo podjetje pravilno izpolnjevalo svoje obveznosti, bo ta razlika dosegla 50 milijonov dinarjev!

»Vjesnik« — 18. in 20. 3. 1971

Bogatenje . . .

Dr. Koča Jončić, poslanec republiškega sveta skupščine SR Srbije je dejal na sestanku komiteja ZK beograjske občine Savski Venac o podkupovanju in korupciji: »Neki univerzitetni profesorji in sodniki vrhovnega sodišča Jugoslavije zahtevajo, da naj se jim zniža davek na osebne dohodke ali da naj se vsaj njihovi dohodki ne obdavčijo tako kakor dohodki drugih. Vprašujem se, ali se tem ljudem kaj odbija od plač, ko v delovnem času hodijo v razna podjetja, kjer predavajo ter prejemajo za to precejšnje honorarje? Ali ni tudi to oblika bogatenja?

»Večernje novosti« — 8. 3. 1971

Prelivanje sredstev od revnih k bogatejšim

Na zadnji konferenci občinske organizacije SZDL Ormož je predsednik občinske skupščine Ormož med drugim ugotovil tudi to: »Vemo, da sta ormoška in lenarška občina najmanj razviti občini v Sloveniji in tudi najmanj razviti v regiji komunalnega zavoda za zdravstveno zavarovanje kmetov in se vprašujemo, kdaj se bo nehalo prelivanje sredstev od revnih k bogatejšim? Tudi Maribor ni bogat, vendar vse smernice in tokovi gredo od najrevnejših in najmanj razvitih k razvitejšim in razvitim. Nobenega toka teh sredstev pa ni v nasprotni smeri, če pa je, je v obliki miloščine . . . Mislim, da bo treba temu enkrat napraviti konec!

»Tednik« (Ptuj) — 18. 3. 1971

Protestirajo proti različnemu obdavčenju

Tekstilci se ne strinjajo z mišljenji svojih republiških voditeljev o prednostih različnega obdavčenja po republikah — so ugotavljali na plenumu predstavnikov tekstilne industrije prejšnji teden v Beogradu. Navajali so, da je makedonska tekstilna industrija lani vse leto poslovala brez obdavčenega dohodka, medtem ko je ista industrija v Srbiji bila oproščena tega davka pred dvema mesecema, a v Hrvatski šele pred mesecem dni. Posledica tega je bila, da so makedonski tekstilci lahko nudili blago za 10 odstotkov ceneje od drugih, kar ob veliki konkurenci izvoza pomeni mnogo za pozicije na tržišču. Kot je videti, so proti različnemu obdavčenju protestirali tekstilci iz razvitih delov [illegible]

»Ekonomska politika« — 22. 3. 1971

DOGODKI TEDNA

■ Predsednik republike Josip Broz Tito se je vrnil s svojim spremstvom s petdnevnega uradnega obiska v Italiji. Če povzamemo po poročilih, so bile poglavitne teme pogovorov med predsednikoma Titom in Saragatom konferenca o evropski varnosti, kriza na Bližnjem vzhodu, ravnotežje sil med velikimi silami, odnosi s tretjim svetom, predvsem z Afriko, in problemi odnosov med Jugoslavijo in evropskim skupnim trgom Prijateljskega vzdušja ni zasenčil niti bombni napad fašistov na jugoslovanski konzulat v Milanu. Med pogovori so posegli — toda ne poglobili — v vprašanja cone B. Bojda sta se obe strani praktično omejili na potrditev veljavnosti sedanje meje, ki izhaja iz londonskega sporazuma. Med obiskom je predsednik Tito sprejel tudi predstavnike slovenske manjšine v Italiji. — Po uradnem delu obiska se je začel zasebni del obiska. Predsednik Tito je obiskal tovarno avtomobilov Fiat v Torinu, Piso, kjer se je srečal z egiptovskim zunanjim ministrom Riadom, v ponedeljek pa se je srečal še s papežem Pavlom VI.

■ V Beogradu so dokončno določili, da se bo kongres samoupravljavcev Jugoslavije začel 5. maja v Sarajevu in bo trajal do 8. maja, ko bodo sprejeli kongresne dokumente. Za kongres je izvoljenih 1939 delegatov delovnih organizacij.

■ Zvezni izvršni svet je na svoji seji med drugim obravnaval zadeve v zvezi s sistemom in politiko cen. Sprejeli so načela, po katerih bomo še naprej ohranili sistem zajamčenih in minimalnih odkupnih cen za pomembnejše kmetijske pridelke, le da bi veljal tudi za individualne pridelovalce. Dosegli so tudi soglasje, da se razveljavi sklep ZIS o najvišjih cenah kmetijskih pridelkov in živilskih proizvodov in da se nadzor nad temi cenami prenese na republike oziroma občine.

■ Državni sekretariat za zunanje zadeve in sovjetsko veleposlaništvo v Beogradu sta izmenjala noti za dveletni program o kulturnem in prosvetnem sodelovanju med državama, ki je bil nedavno sprejet v Beogradu.

■ V Dubrovniško pristanišče je bil prispel odred sovjetskih vojnih ladij. Poveljnik odreda kontraadmiral Mihail Grigorevič Prokunov je obiskal predsednika dubrovniške občine, posadka s sovjetskih ladij pa si je ogledala najpomembnejše dubrovniške kulturnozgodovinske znamenitosti.

■ Iz ZDA poročajo, da bodo letos ustanovili novo poskusno mobilno enoto, ki bo posredovala v Evropi v primeru agresije na države NATO. Nova enota, v kateri bo 13.000 vojakov, bo sestavljena iz treh brigad: tankovske, helikopterske pehote in helikopterjev za napade na sovražne tanke. Enota se bo zadrževala v Teksasu v oporišču Port Hoo, uriti jo bodo začeli letos, nared pa bo čez dve, tri leta.

■ Britanija je pozvala Sovjetsko zvezo, naj nemudoma sprejme prepoved biološkega orožja, ne da bi to povezovala s prepovedjo kemičnega orožja. Britanci so se zavzeli za to, naj bi ločeno razpravljali o prepovedi biološkega orožja, da bi se SZ in ZDA resno pogovorili o možnosti za popolno prepoved vseh jedrskih poizkusov.

■ V Sovjetski zvezi je slišati zelo nemile sodbe o politiki zahodnoevropskih socialnodemokratskih strank. Če pomislimo na zgodovinski razkol med komunizmom in socialno demokracijo ter na vse ljubeznivosti, ki so že bile izrečene med zastopniki dveh kril mednarodnega delavskega gibanja, nas to seveda ne bi smelo presenečati. Vseeno pa se zastavlja vprašanje, od kod izvirajo in kam merijo te najnovejše ideološke polemike. Zakaj so spet vzniknili napadi na laburiste in tudi na edino velikozahodnoevropsko Brandtovo socialdemokratsko stranko, ki je ta čas na oblasti?

■ Poljska je v pičlih treh mesecih uvozila milijon ton sovjetskega žita, polovico količin, ki so jih predvideli v sporazumih — letošnji uvoz bo doslej največji. V sporazumu, ki so ga podpisali v decembru (spomnimo se delavskih nemirov), se je SZ obvezala, da bo žito poslala v devetih mesecih. Z naglo dobavo pa je Sovjetska zveza pokazala razumevanje za sedanje težave na Poljskem.

■ Zaradi kmetijske politike avstrijske zvezne vlade je veliko število avstrijskih kmetov demonstriralo s traktorji po dunajskih ulicah. Tudi v Gradcu je približno 10.000 kmetov iz avstrijske Štajerske demonstriralo zaradi nepovoljne kmetijske politike. Kmetje so tudi poslali zahtevo dunajski vladi, naj zviša cene kmetijskih pridelkov. — Tudi v Bruslju je prišlo do krvavih spopadov med 80.000 kmeti-demonstranti iz 6 zahodnoevropskih držav ter belgijsko policijo in žandarji. Kmetje so prišli iz vseh krajev Belgije, Francije, Nizozemske, Nemčije in Italije, da bi protestirali zaradi zavlačevanja pri zvišanju cen kmetijski mpridelkom v zahodnoevropski skupnosti. Bilanca demonstracij v Bruslju je ena smrtna žrtev, okrog 150 poškodovanih in velika gmotna škoda. Podobne demonstracije so bile tudi na Nizozemskem. Očitno je, da zahodnoevropski kmetje ne zaupajo več dejavnosti ministrov evropske skupnosti.

■ Odstop severnoirskega premiera Jamesa Chichestra-Clarka je v Londonu povzročil pravo zmedo in sicer zaradi bojazni, da se bo zdaj še poslabšal položaj v Severni Irski, ki jo je zajela najhujša politična kriza v zadnjih treh letih. — Novi severnoirski premier Brian Faulkner je že objavil seznam novega kabineta, istočasno pa sta na sedežu njegove unionistične stranke eksplodirali dve bombi, ki sta očitno napovedali usodo njegove vlade. Britanski premier Heath pa je izjavil, da bo britanske sile nastopile z največjo ostrino, »da izkoreninijo nasilje v Severni Irski ter ohranijo zakonitost in red«.

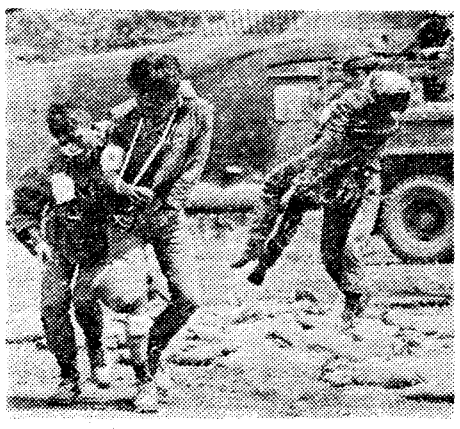

Saigonskim enotam mora biti v Laosu precej vroče. Na sliki vidimo evakuacijo njihovih ranjencev

POLITIČNI RAZGLEDI

VELIKA ZMAGA

Indijske parlamentarne volitve so bile takšne, kot je dežela: trajale so deset dni, glasovalo je okoli četrt milijarde ljudi, večinoma nepismenih, ki so obkrožali simbole 23 strank in frakcij. Rezultati pa so pokazali, da velikanska večina indijskega ljudstva zaupa Indiri Gandi in njeni politiki. Nova kongresna stranka je dobila v parlamentu s 523 sedeži dvotretjinsko večino 350 sedežev (prej 222), opozicija je doživela hud poraz z 49 sedeži (prej 148), komunisti so dobili pet sedežev več (48, prej 43), druge stranke pa so bile tudi delno poražene: dobile so 76 sedežev (prej 110).

Hči prvega indijskega premiera Nehruja, ki je vodil politiko druge največje države na svetu (po številu prebivalstva), je prevzela položaj po tistem, ko je Šastri za slabi dve leti »zapolnil vrzel« (vendar bolje, kot so pričakovali nasprotniki Indije). Nasprotniki iz Kongresne stanke, tako imenovani člani »kongresnega sindikata«, so sprva menili, da jih bo poslušala in da bo v svoji politiki manj odločna od Nehruja. Toda po precejšnjem neuspehu Kongresne stranke na volitvah v letu 1967 in po razcepu znotraj stranke je Indira Gandi sklenila, da uvede še radikalnejšo politiko od svojega očeta. S svojo odločnostjo, doslednostjo in obenem previdnostjo si je pridobila nasprotnike v opoziciji in lastni stranki, tako da so ji za letošnje volitve prerokovali poraz. Zgodilo se je nasprotno: letošnje parlamentarne volitve so velika zmaga Indire Gandi in obenem velika obveznost: zmanjšati revščino in razlike med revnimi in bogatimi, povečati gospodarski razvoj dežele, poskrbeti za zaposlovanje in zmanjšanje družbenih neenakosti.

V deželi, kjer se niti natanko ne ve, ali ima 520 ali 560 milijonov prebivalcev, kjer je 80 odstotkov kmečkega in le 20 odstotkov mestnega prebivalstva, kjer je nepismenih 70 odstotkov ljudi in kjer znaša nacionalni dohodek na prebivalca komaj 75 dolarjev na leto — so to velike naloge. Vladi Indire Gandi bo odslej seveda dosti lažje izvajati družbene reforme, saj ima v parlamentu dvotretjinsko večino, tako da se ji ne bo treba preveč ozirati na nasprotovanje drugih — levih ali desnih — strank in frakcij.

Vendar Indija ni tako revna dežela, kot nekateri mislijo oziroma ni nerazvita v tistem pomenu, kot so nerazvite najbolj zaostale države na svetu. Indija ima velika naravna bogastva in dokaj razvito industrijo in druge gospodarske panoge. Načrtovanje gospodarstva — po petletkah ter posebej po proizvodnih letih — je že tradicionalno, saj traja dve desetletji. Splošno mnenje je, da je planirano gospodarstvo povečalo industrializacijo Indije, kmetijsko proizvodnjo in dvignilo življenjsko raven ljudi (čeprav je še zmerom zelo nizka).

V prihodnje se lahko Indija razvije hitreje kot doslej, saj je vložila velikanska sredstva v infrastrukturo. Izvedli so velika melioracijska dela, poskrbeli za namakanje in izsuševanje velikih površin itd. Jasno je, da bi se neposredna potrošnja precej povečala, če bi ves ta denar vtaknili vanjo namesto v postavljanje gospodarskih temeljev — vendar pa ne bi imeli možnosti za nadaljnji razvoj.

Indija v prihodnje ne bo mogla računati na še večji priliv tujega kapitala (doslej okoli 800 milijonov dolarjev letno), marveč bo vlada morala zbirati denar doma Vendar ne s povečanim obdavčevanjem delavcev in kmetov, marveč z večjim obdavčenjem dobičkov (zato je mogoče razumeti, da so se indijski kapitalisti zagrizeno bojevali zoper Indiro Gandi na marčevskih volitvah) Zvezna vlada bo lahko zbirala sredstva tudi iz kmetijstva, vendar ne z direktnim obdavčenjem posestnikov, ker tega ne more (to sodi v pristojnost zveznih držav), marveč z zmanjšanjem sredstev posameznih držav, ki bodo tako morale pritisniti na posestnike.

Indijsko kmetijstvo je zaradi ugodnih vremenskih razmer v zadnjih letih ter zaradi nove tehnologije (»zelene revolucije«) naredilo velikanski napredek. Nazadnje so na primer pridelali 105 milijonov ton žitaric ali 16 milijonov ton več kot prejšnje leto, ko je bila letina že tako rekordna. V dveh letih naj bi prišli do 129 milijonov ton in se tako rešili uvoza. To bo mogoče storiti, če se bo tudi letina riža tako naglo povečala kot pridelek pšenice.

V kmetijski politiki, ki je izredno pomembna glede na to, da je Indija pretežno agrarna država, bo imela nova vlada veliko problemov. Predvsem bo morala čimprej izpeljati agrarno reformo — kar pa ne bo šlo brez nasprotovanj in včasih tudi prelivanja krvi. Doslej se je položaj posestnikov precej izboljšal vendar pa ne položaj delavcev na poljih. Cena zemlje se je povečala, posestniki pa zahtevajo čedalje večje deleže od zakupnikov (razmerje se je od prejšnjih 50 proti 50 povečalo na 70 proti 30 v škodo zakupnikov).

Problemov je še cela vrsta: nacionalizacija nekaterih gospodarskih dejavnosti, povečanje izvoza, ureditev bančnega poslovanja, boj proti inflaciji itd. Toda po zmagi na volitvah se zdi, da bo Nova Kongresna stranka in vlada Indire Gandi lahko opravila večino tega dela.

Drznost in previdnost, ki sta bili značilni za dosedanjo politiko Indire Gandi, nam dajeta slutiti, da so možnosti indijske voditeljice odprte. Dosedanji ukrepi so pokazali, da ima izreden občutek za to, kako daleč sme v posamezni akciji. Gotovo se bo tudi v prihodnosti lotevala reševanja tistih problemov, za katere bo vedela, da jih lahko reši brez nevarnosti za svoj položaj, vladavino Nove kongresne stranke in stabilnost Indije.

KOMENTATOR

OBČANOVA BELEŽNICA

ČUDEN UGLED

Kot odbornik sem se pred dnevi udeležil seje občinske skupščine ene izmed ljubljanskih občin, na kateri je tekla razprava o nekem gradbenem podjetju, ki je zašlo v težave. (Tako ime občine kot tudi ime podjetja za to obravnavo pravzaprav ni bistvenega pomena).

Šlo je za to: majhno gradbeno podjetje se je v zadnjih letih razvilo v delovno organizacijo, ki zdaj zaposluje nekaj čez dvesto ljudi, ter se je specializiralo za gradnjo minigolfov in teniških igrišč predvsem v naših obmorskih krajih Pri tem je začelo dobivati vedno večje »apetite«, ki jim je na tak ali drugačen način botroval direktor. Finančno poslovanje je bilo sicer navidezno v redu, sicer pa . . . Zadeva še daleč ni končana, ker jo ima v rokah služba družbenega knjigovodstva Mimo tega je bil direktor obsojen na zaporno kazen, je pa vsemu navkljub in celo na prošnjo (!) predstavnikov samoupravnih organov dopoldne še naprej delal v podjetju, po delovnem času pa se je spet »preselil« v zapor. Delovna organizacija ni imela in še zdaj nima urejenih samoupravnih aktov . . .

Jasno je, da se je občinska skupščina morala »pozabavati« s to delovno organizacijo, saj gre za ljudi, ki so v delovni organizaciji zaposleni, pa tudi za probleme samoupravljanja, ki so bili, kot kaže, deveta briga odgovornih ljudi in družbenopolitičnih organizacij v podjetju. Čeprav zadeva še ni povsem razjasnjena, je v nekem smislu zelo zanimiva in tipična.

Predsednik delavskega sveta podjetja, ki je bil na sejo povabljen, je odbornikom zadevo takole pojasnil:

»Tovariši odborniki! Mi smo bili zapeljani! Nihče ni vedel (!), da je naš direktor kaznovan in da zaradi prestajanja kazni ne bi smel opravljati direktorske funkcije še vnaprej . . . On je človek s tako močjo prepričevanja, tako sugestiven, da smo mu vsi verjeli. Nikomur ni padlo na pamet, da posluje podjetje slabo, saj smo osebne dohodke redno izplačevali . . . O kaki korupciji naših poslovnih partnerjev se nam še sanjalo ni . . .« In tako naprej v tem smislu, da bodo pač morali v to grenko jabolko hočeš nočeš ugrizniti . . .

Odborniki so se sprva tej razpravi malce nasmihali, pozneje pa, ko je sleherni izmed njih malo bolj pretehtal besede predsednika delavskega sveta, so se zresnili Meni osebno ni šlo v glavo tole: kako je moč reči, da so bili organi samoupravljanja »zapeljani«, ko pa sta prav oba predsednika podpisala prošnjo ljubljanskim zaporom, naj direktor kljub prestajanju kazni še nadalje opravlja funkcijo vodečega v kolektivu? In dalje: kako so mogli ustrezni organi to dopustiti in se tako mehkosrčno obnašati do predstavnikov samoupravljanja?

Ali danes lahko sploh govorimo o »zapeljanosti« samoupravnih organov, ko pa imamo vendar toliko možnosti, da smo dnevno seznanjeni z vso problematiko v delovni organizaciji? Ali taki in podobni izgovori v nekaterih delovnih organizacijah niso predvsem odsev nemoči samoupravnih organov, njihove notranje in kadrovske organiziranosti, da bi take ekscese odpravljali sproti in ne šele tedaj, ko je morebiti že prepozno? Tako imenovana »zapeljanost« zveni bolj ali manj kot za lase privlečena reč. Res pa je, da lahko nekdo, ki je vešč politikanstva in frazerstva kaj lahko spelje na tanek led tudi še tako poštene ljudi v kolektivu. Tu so obljube, visoko doneči in visoko leteči načrti in podobno. Pa tudi modre kuverte niso odsotne!

Druga stvar pa je, kako so lahko tudi ustrezni upravni organi ukrepali proti vsem moralnim pa tudi zakonskim normam . . .

Če bi človek tako od strani gledal, bi lahko rekel — glejte, takšno je naše samoupravljanje . . . in podobno. Na srečo je takih primerov malo, vendar bo treba tudi na kongresu samoupravljavcev, ki bo maja v Sarajevu, kaj reči o tem. Ne abstraktno, marveč zelo odločno, kajti takih primerov ne bi smelo biti toliko, kolikor jih je zdaj. Dobra šola pač, pravimo. Pa tudi draga!

Zelo lahko je zapraviti ugled podjetja, težko pa si ga je vnovič pridobiti . . .

VIDEO

ŽIVILSKA INDUSTRIJA KAMNIK

Kuhani ETA — kišol v zrnju »TETOVEC« je posebno primeren za pripravo »srbskega pasulja«.

SRBSKI PASULJ
SI PRIPRAVIMO:
Vzamemo 25 dkg prekajenega mesa, 10 dkg na drobno narezane čebule, nekaj strokov strtega česna, zalijemo z vodo in skuhamo. Na hladni maščobi razmešamo za čajno žličko moke in jedilno žlico mlete sladke paprike, segrejemo, gladko zmešamo in dodamo kuhanemu mesu skupaj s konzervo kuhanega tetovca. Ko dobro prevre, je jed gotova.

SVETUJEMO PRIPOROČAMO

Še hitreje pa si pripravimo pasulj brez mesa, tako da naredimo prežganje iz maščobe, narezane slanine, nasekljane čebule, moke, paprike in paradižnikove mezge. Prežganje zalijemo s toplo vodo, končno dodamo dozo fižola.
Vse skupaj prevremo.

POIZKUSITE!

PREDSEDSTVO ZZB NOV SLOVENIJE PRIPOROČA

Sprejeli naj bi zakon o varstveni pokojnini kmetov-borcev

O zdravstvenih in socialnih zadevah kmetov borcev se je v organizacijah ZZB Slovenije že kar precej govorilo. Zato je na pobudo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo izvedel posebno anketo, iz katere posnemamo:

V SR Sloveniji je 3.394 kmetov-borcev, od tega 1087 žensk. Med njimi jih je 1606 starih že nad 60 let.

Od skupnega števila teh je 2836 zavarovanih po zakonu o zdravstvu kmetov — borcev, a nadaljnjih 219 uživa zdravstveno varstvo po zakonu o vojaških vojnih invalidih. Stalne priznavalnine, ki jim dajejo pravico do zdravstvenega varstva, jih prejema 1025. Še vedno pa je 89 kmetov-borcev brez zavarovanja.

Zdravstveno stanje vseh teh je slabo. Zaradi starosti, bolezni in marsikje zaradi slabe ter hribovite zemlje je sedaj že 2160 kmetov-borcev socialno ogroženih. Le-ti ne morejo plačati davkov in zato tudi ne morejo biti deležni socialnega zavarovanja.

Vse to so razlogi, ki terjajo ureditev tega specifičnega problema s posebnim zakonom o varstveni pokojnini kmetov-borcev NOV. Zato je predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije na svoji seji 26. 3. razpravljalo o predlogu za sprejetje takega zakona.

Po tem zakonu naj bi imeli pravico do varstvene pokojnine tisti kmetje-borci NOV pred 9. 9. 1943 oziroma pred 13. 10. 1943, ki ne morejo uveljaviti pokojnine po drugih predpisih in ki so stari nad 60 let.

V razpravi o tem predlogu so člani predsedstva opozarjali na posamezne primere tistih kmetov-borcev, ki niso uveljavili posebne dobe, čeprav so bili do tega upravičeni, opozorili pa so še na nekatera vprašanja, ki se bodo pojavila, če bo tak zakon sprejet.

Po končani obravnavi je predsedstvo sklenilo priporočiti republiški skupščini SR Slovenije, naj sprejme tak zakon.

Pred koncem seje je predsednik republiškega odbora Janko Rudolf poročal še o poteku seje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Poročilo o tej seji priobčujemo na drugem mestu.

V. M.

Razprava o republiških priznavalninah

Na svoji zadnji seji je komisija Skupščine SR Slovenije za vprašanja borcev NOV obravnavala najprej osnutek zakona o republiških priznavalninah, ki ga je pripravil republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo. Osnutek uveljavlja načela, ki jih je sprejela komisija Skupščine SR Slovenije za vprašanja borcev NOV in s katerimi je soglašal tudi republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije.

Pravzaprav v tem zakonodajnem postopku ne gre za nov sistem podeljevanja priznavalnin, temveč za ureditev priznavalnin na ravni zakona; podeljevanje republiških priznavalnin sedaj namreč temelji na treh sklepih izvršnega sveta. Ker bo varstvo borcev v prihodnje urejeno v pokojninskem zakonu, bo ta zakon začasnega značaja.

Osnutek zakona določa, komu in pod kakšnimi pogoji se podeli republiška priznavalnina. Določa tudi, da so priznavalnine stalne, začasne ali enkratne in da znašajo najmanj 200 in največ 800 dinarjev na mesec. Osnutek vsebuje tudi določbe o postopku za podelitev priznavalnin (kdo lahko prosi za priznavalnino in kdo o podelitvi odloča) in druge določbe. Glede upravičenosti sedanjih prejemnikov republiške priznavalnine zakonski osnutek ne prinaša novosti. Priznavalnino bodo ohranili vsi tisti zaslužni občani, ki jo dobivajo po sedanjih internih aktih izvršnega sveta.

Skupščinska komisija je povedala svoje mnenje k predloženemu zakonskemu osnutku in ga bo posredovala pristojnim skupščinskim zborom.

V nadaljevanju seje je komisija poslušala informacijo o povečanju zveznega dodatka za borce NOV in o nekaterih korekturah invalidskega varstva, zatem pa je imenovala posebno komisijo, ki bo proučila problematiko nekdanjih borcev prekomorcev in pripravila ustrezne ukrepe za ureditev njihovega položaja.

—žč—

RAZPIS NAGRAD VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA ZA LETO 1971

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje na osnovi pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda nagrade za najboljše literarne, zgodovinske, memoarne, likovne, glasbene, radijske, televizijske in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Namen nagrad je vzpodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za dosego čim večje kvalitete takih stvaritev, ki ohranjajo in razvijajo etične vrednote naše revolucije in jih prenašajo na mlade generacije.

Razpis za nagrade vstaje slovenskega naroda zajema vsa izvirna dela iz omenjenih področij, ki so bila prvič objavljena, razstavljena, izvajana ali prikazana v času med dvema razpisoma.

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje 5 nagrad v skupnem znesku 30.000 dinarjev, dela pa bo ocenjevala posebna žirija, katero je določilo predsedstvo republiškega odbora.

Umetniško in znanstveno delo lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije Zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki. Rok za prijavo kandidiranih del je 10. maj 1971.

Predlogu naj predlagatelj predloži delo, če je izšlo v knjigi, sicer pa izčrpen prikaz in naj navede kje si ga žirija lahko ogleda.

Vsi Slovenci naj sodelujejo

Nadaljevanje s 1. strani

SZDL, vodstev republiških družbenopolitičnih organizacij in ustanov ter številni zaslužni aktivisti OF. Po slovesnosti bo za vse udeležence sprejem.

Dne 27. aprila ob 11. uri bo v veliki dvorani Tivoli slavnostna prireditev, ki jo organizirata republiška konferenca SZDL Slovenije in mestna konferenca SZDL Ljubljana. Prireditev bo pripravila ljubljanska mladina pod geslom »Mladina Osvobodilni Fronti«.

Predvideno je, da se bodo poleg Ljubljančanov te priredtive udeležila številnejša zastopstva iz vseh slovenskih občin in tudi zamejstva. Povabljeni bodo zlasti nekdanji medvojni aktivisti OF, borci, mladina in seveda sedanji aktivni delavci SZDL in drugih organizacij. Za to priložnost bo odbor razposlal umetniško izdelane letake, ki jih bodo razobesili povsod tam, kjer jih lahko opazi čimveč ljudi.

Prevoze bodo uredile organizacije SZDL. Računajo, da se bo te proslave udeležilo približno 7.000 Slovencev.

Glavna proslava dneva vstaje slovenskega naroda pa bo 22. julija v bližini Črnomlja. Te proslave se bo udeležila množica partizanov iz vse Slovenije, zlasti pa mladina. Priprave so v teku, javnost pa bodo o njih pravočasno obvestili.

Poleg omenjenih dveh osrednjih proslav bo letos 4. julija Zveza združenj borcev organizirala veliko osrednje srečanje nekdanjih pregnancev, internirancev in zapornikov v Brestanici. Zveza prijateljev mladine Slovenije pa bo letos pripravila velik pionirski tabor na Lokvah na Primorskem.

Poleg naštetih osrednjih proslav naj bi organizirali proslave v občinskih in krajevnih merilih, da bi se v proslavljanje 30-letnice vstaje in drugih praznikov mogli vključiti vsi občani.

B. B.

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ

OBVESTILO

Zaradi neljube tehnične ovire bomo rešitev nagradne križanke objavili šele prihodnjič.

Uprava »TV 15«

RUDAR HOTEL

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p.p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomiranno kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

Vabljeni

OB TABORNEM OGNJU

OSTRMELA SEM NAD ODGOVOROM . . .

Sem vaša zvesta naročnica. Zelo rada berem vaš list. Pri tem se često spomnim na svoja partizanska leta.

Sem borka od leta 1942. Nikoli nisem imela nikakršnih predsodkov in tudi bala se nisem nikogar. Hotela sem biti vedno pravična do vseh. Na žalost pa vam moram priznati, da sem sedaj postala celo boječa. Bojim se za svojo službo. Opisala bom, kaj se mi je pripetilo in me kot borko in članico ZK zelo prizadelo.

Zaposlena sem v eni izmed velikih tovarn na Štajerskem. V tem podjetju delam že dvanajst let. Zelo radi bi me upokojili, a na vso srečo nisem toliko bolna in stara, da bi bila lahko invalinsko upokojena. Res je, da sem nekoliko živčna, kar pa ni nič čudnega ob raznih težavah, ki jih je nenehno treba premagovati. Če bi tisti, ki me danes tako grdo gledajo, prehodili mojo pot, bi verjetno bili še bolj živčni.

V decembru sem v vašem listu zasledila predlog za zvišanje dodatka za borce. Ker pa ne utegnem dnevno zasledovati vseh dogodkov, saj sem poleg službe še gospodinja in mati, me je zanimalo, kako je sedaj s to zadevo. Mislila sem si, da bodo to najbolje vedeli v našem obračunskem oddelku. Šef oddelka je namreč predsednik delavskega sveta in tudi visoko izobražen, zato sem pričakovala, da bom dobila pravi odgovor. Toda zmotila sem se! Namesto pojasnila sem morala poslušati tele očitke:

»Kaj si vi, tovarišica, mislite, da bi se dodatek za borce zvišal? Saj bi vi borci morali sami vedeti, da so plače zamrznjene. Če pa bi se zgodilo, da bi se dodatek za borce zvišal, bi bil to absurd in največja svinjarija. Ali borci mislite, da ste še vedno več vredni kot drugi državljani?«

Ostrmela sem nad takim odgovorom in s solzami v očeh sem odgovorila:

»Dragi tovariš, takega odgovora nisem pričakovala od tebe, saj sem te prišla samo vprašat.« K temu je še pripomnil: »Če želite vam še enkrat ponovim,« in se cinično nasmejal.

Ko sem odhajala, sem premišljevala: zame bi bilo preveč 1.530 din, zanj pa je 3.000 normalno, a mimo tega mu podjetje omogoča še dopolnilni študij. Kaj pa se mimela jaz? Po osvoboditvi nisem mogla študirati zaradi bolnih živcev, zato sem delala in delam še danes, da drugi lahko študirajo. Tudi del mojega zaslužka gre za kadre. Saj sem vesela, da danes mladi uživajo sadove naše narodnoosvobodilne vojne. Odkrito pa rečem, da bi se zelo rada vrnila med svoje vojne tovariše in z njimi delila dobro in slabo. Stalno pišemo in prikazujemo po televiziji, kako so zapostavljeni mladi, kar menim, da je prav, redko pa zasledim, da bi pisali ali prikazovali, kako se godi našim borcem in povojnim aktivistom. Celo v filmu »Rdeče klasje« jih sramotijo, ne prikažejo pa, kako smo po osvoboditvi hodili na delo s koščkom kruha in enim jabolkom. Hodili smo tudi na prostovoljno delo, da bi nam danes bilo bolje. Danes pa nas štejejo le še za peto kolo . . .

S to zadevo sem seznanila tudi našega sekretarja komiteja ZK. Odgovoril mi je: »Kaj jaz morem, tovarišica, o tem se bomo že nekje pogovorili«. — S temi besedami me je odpravil, jaz pa se sprašujem, ali takšni ljudje sodijo na vodilna mesta v podjetju.

I. M

TUDI JAZ PRISPEVAM

Tudi jaz sem naročnik tednika »TV 15«. V 13. številki sem prebral članke nekaterih tovarišev v rubriki Ob tabornem ognju. Tovarišem, ki so pokazali sočutje do človeka, ki je 100-odstotni invalid — to je Gabrijel Kokošar iz Logaršč — se pridružujem tudi jaz. Bral sem, da so mu ti tovariši prispevali za naročnino na »TV 15«, zato sem mu tudi jaz sklenil pomagati po svojih močeh. Po pošti sem mu nakazal 50 Ndin, da bo imel za nujne potrebe.

Če smo si bili med borbo res tovariši, si bodimo še danes. Posebno skušajmo pomagati težkim vojnim invalidom!

MIRKO HRAST
Šarfova 3, Kobarid

SOLIDARNOST KURIRJEV

Na uredništvu »TV 15« se je zglasil predstavnik odbora bivših partizanskih kurirjev in vezistov NOV Maks Burgar. Sicer nas večkrat obišče, toda tokrat nas je še posebno razveselil. Rekel je, naj zapišemo v rubriki »Ob tabornem ognju«, da je njihov odbor pripravljen poravnati naročnino na »TV 15« za vse tiste bivše kurirje in veziste NOV, ki tega sami ne bi zmogli. V ta namen naj prizadeti tovariši pišejo na naslov: Odbor bivših partizanskih kurirjev in vezistov NOV, Ljubljana, Cigaletova 15.

POPRAVEK

Tovariš JAKOB AJDNIK, VOGLJE 2, p. ŠENČUR PRI KRANJU je poslal za Gabrijela Kokošarja deset tisoč starih dinarjev in ne tisoč starih dinarjev, kot smo pomotoma zapisali v prejšnji številki našega časnika.

BESEDA DOPISNIKOV

MARIBOR

BORIS ČIZMEK IN MARTIN GREIF ČASTNA ČLANA ZZB NOV MARIBOR

JANEZ HRIBAR je v imenu občinskega odbora ZB NOV Maribor izročil prvoborcema BORISU ČIŽMEKU-BORU in MARTINU GREIFU-RUDIJU listino, s katero sta imenovana za častna člana ZZB NOV Maribor. Pri tem se je obenem prisrčno zahvalil za njuno delo, požrtvovalnost in za tovarištvo med NOB.

Potem pa je povzel besedo Martin Greif. Poudaril je, da je to priznanje tisti generaciji in tistim tovarišem, ki so v času, ko je bilo v Mariboru in na Štajerskem najhuje, šli v boj, brez izkušenj, samo s svojo trdno zavestjo in zvestobo partiji in delavskemu razredu.

BORIS ČIŽMEK-BOR rojen 1919 v Novem mestu je postal član KP, ko je v Zagrebu služil kadrovski rok. V začetku vojne je bil v Mariboru član mestnega komiteja KP in član vojno-revolucionarnega komiteja, l. 1941 se je pridružil Pohorski četi, s katero je sodeloval tudi pri napadu na Ribnico na Pohorju 12. avgusta 1941, sodeloval pa je tudi pri drugih številnih akcijah, pozneje je postal prvi komandant Zidanškove brigade, nato komandant zaščitne brigade glavnega štaba. Danes je upokojeni general LM.

MARTIN GREIF-RUDI, rojen 1918 v Dupleku pri Mariboru, je postal član KP leta 1936, leta 1941 član okrajnega komiteja KP Maribor in razširjenega vojnega komiteja, poveljnik Pohorske čete, v severovzhodnem predelu Slovenije je sodeloval v številnih akcijah, na Primorskem je poveljeval različnim brigadam, bil je zvezni oficir pri IX. korpusu, poveljnik mesta Trst. Zdaj pa je predsednik skupščine občine v Ajdovščini.

D. M.

S slavnosti v Mariboru: Od leve proti desni: Janez Hribar, Marjan Dolenc, Martin Greif in Boris Cižmek

BRESTANICA

MUZEJ BODO RAZŠIRILI

Znano je, da bo letos 4. julija v Brestanici pri Krškem proslava 30-letnice pričetka nacističnega genocida nad slovenskim življem, preseljevanja in množičnih izgonov našega ljudstva. Proslava bo v republiškem merilu in pričakujejo veliko udeležbo zlasti vseh tistih, ki so šli skozi zbirališče v brestaniškem gradu in so se živi vrnili domov. Skozi brestaniško zbirališče pa je šlo v štirih letih nad 65.000 Slovencev.

V brestaniškem gradu je že nekaj let skrbno urejena zbirka dokumentov o izgnanstvu naših ljudi med zadnjo vojno. Muzej sedaj povečujejo. Do sedaj je zavzemal pet velikih sob, pa bodo uredili še dve sobi, tako da se bodo prostori povečali na skupno 220 m². V eni na novo pridobljeni sobi bo prav tako dokumentarno gradivo o izgnancih, ki ga skrbno zbira in ureja dr. Tone Ferenc, v drugi sobi pa bo razstavljena partizanska grafika. Denar za razširitev muzeja sta dala: občinska skupščina Krško 20.000 dinarjev in republiški odbor Združenja borcev NOV Slovenije 10.000 dinarjev. To sicer ne bo zadoščalo in organizatorji upajo, da bodo dobili kaj denarja tudi iz drugih virov.

Do proslave bodo uredili tudi cesto h gradu in sicer z dveh strani.

PETER ROMANIČ

SLOVENSKO GRAČIŠČE

OBČNI ZBOR NAM POMENI TOLIKO KOT PRAZNIK

Združenje VVI Gračišče (Slovensko Gračišče na severni meji istrskega Primorja, približno 25 km od Kopra) je imelo 14. marca svoj občni zbor.

Dasiravno je združenje precej obsežno in so vasice zelo razkropljene, so se zbora udeležili skoraj vsi člani, osebni invalidi, starši padlih borcev in vojne vdove. Prišli niso le tisti, ki so priklenjeni na bolniško posteljo. Občni zbor jim pomeni toliko kot praznik.

Poročal je Anton Jakomin, dolgoletni organizacijski delavec. Med drugim je članstvo seznanil tudi z novo zakonodajo VVI in odgovoril na vprašanja članov. Razprava je bila iskrena in vsestranska. Zborovalci so bili očitno zadovoljni, kar se je pokazalo pri marsikomu na obrazu, ki ga je preoralo trpljenje. Prisrčno razpoloženje med zborovalci je poudarila tudi navzočnost matere borke, N. Karlice iz Kubeda, ki je prav na ta dan imela svoj 73. rojstni dan. Čeprav je ostala sama, izčrpana od trpljenja in dolgoletnega dela, je tudi tokrat pokazala, kako je ponosna, da je lahko prispevala svoj delež za svobodo.

V odbor so spet izvolili kot predsednika Antona Jakomina in mu s tem izrekli priznanje.

KOPER

BORCI IZ SLOVENSKEGA PRIMORJA IN NJIHOV STATUS

Zastopniki domicilnih odborov prekomorskih brigad in odborov borcev prekomorcev (Izola, Tolmin in Idrija) so se te dni sestali na skupni seji v Kopru. Obravnavali so zahtevo po priznanju statusa borca NOV udeležencem narodnoosvobodilnega gibanja s primorskega območja. Na dnevnem redu je bilo tudi poročilo o opravljenem delu lani osrednjega odbora prekomorskih brigad. Hkrati so sklepali o delovnih programih vseh odborov za letos.

Zahteva po zadovoljivi ureditvi statusnih vprašanj borcev z območja Slovenskega primorja se ponavlja že več let, zlasti še v zvezi s priznanjem statusa borca NOV pred 13. 10. 1943. Ne le številni borci in njihove organizacije, marveč tudi drugi dejavniki čedalje odločneje opozarjajo na to, da se je slovensko in hrvaško prebivalstvo bojevalo za svoj narodnostni obstoj in življenje, za zmago narodnoosvobodilnega gibanja in za združitev z matično domovino — v izrednih, posebnih razmerah. Tega pa doslej pri urejanju statusnih borčevskih vprašanj niso dovolj upoštevali. Zato se številni borci čutijo zapostavljene.

Od leta 1965 doslej je bilo 12 samostojnih zborovanj borcev-prekomorcev in prav toliko so sprejeli resolucij. Odkar deluje osrednji odbor prekomorskih brigad (od leta 1961), je izšlo enajst knjig, kronik posameznih brigad, med njimi dve knjigi o prekomorcih. Te knjige dokumentirajo posebnost NOB Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki, v južni Franciji, Afriki, Grčiji in Albaniji; podpirajo zahtevo, da je treba korenito dopolniti presojo s posebnostmi revolucionarnega in narodnoosvobodilnega boja naših borcev na omenjenih področjih. Tudi komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije je obravnavala to zadevo in imenovala posebno komisijo z nalogo, da pripravi predloge za republiško skupščino. Poslanci primorskih občin pa so nedavno na seji kluba primorskih poslancev v Kobaridu podprli upravičene zahteve primorskih borcev. Resolucije posameznih domicilnih odborov so zdaj v obravnavi pri občinskih skupščinah na Primorskem.

Na seji v Kopru so se dogovorili, da bodo ponovno seznanili najodgovornejše ljudi na pristojnih mestih z neurejenimi borčevskimi zadevami.

Delovni programi brigadnih odborov za letos so prilagojeni praznovanju 30-letnice vstaje po posameznih občinah. Osrednji odbor pa pripravlja sklepno knjigo iz opusa o prekomorskih brigadah.

ALBERT KLUN

RIBNICA

IZDATNA POMOČ BORCEM

Borci uživajo v ribniški občini precejšnjo skrb. Da je res, samo nekaj podatkov. V lanskem letu je bilo izplačano iz občinskega proračuna za družbeno pomoč borcem okrog 210.000 din, letos pa bo znašala ta pomoč okrog 220.000 din. Letos bodo prek občinskega odbora ZZB NOV Ribnica dodeljena še posebna sredstva za zdravljenje in socialno ogrožene člane Zveze borcev, skupno 27.000 din. Komisija za socialno skrbstvo in varstvo borcev ter komisija za vojaške vojne invalide sta naredili ključ, po katerem bodo dodelili denar članom ZB v posameznih združenjih ZB. Borce, ki bodo deležni omenjene družbene pomoči, bodo določila združenja ZB po predlaganem ključu.

Bivši borci imajo tudi možnost, da letujejo po razmeroma nizkih cenah v počitniški hišici v Banjolah pri Puli. V sklopu Počitniške skupnosti Zveze borcev Ljubljana ima občinski odbor ZZB NOV Ribnica v Banjolah svojo hišico s tremi ležišči. Letovanje se prične meseca maja, konča pa se v septembru. Tako vsako leto letuje v Banjolah nekaj deset članov ZB s svojci.

KAREL ORAŽEM

KOPER

INVALIDI SO POČASTILI ŽENE

Mestno združenje vojaških vojnih invalidov Koper že vrsto let prireja za svoje članice praznovanje dneva žena. Tako je ta organizacija tudi letos priredila za 8. marec praznovanje, na katero so bile povabljene vse članice, t.j. vdove in matere padlih borcev ter nekatere žene umrlih invalidov.

Poleg članic organizacije in članov odbora je mestna organizacija VVI povabila na praznovanje predstavnike občinskega odbora ZZB, predstavnika službe za invalidske zadeve SO Koper ter predstavnika občinske komisije za inv. zadeve pri ZZB. Invalidska organizacija je počastila povabljene z obilno zakusko in rdečimi nageljni. Za boljše razvedrilo je igral mali ansambel-trio, ki je prisotne dokaj lepo zabaval, tako da so se tudi stare ženice rade zavrtele.

Praznovanje je bilo v prostorih pionirskega doma v Kopru. Za to izrekamo zahvalo upravi navedenega doma, ki gre invalidom z razumevanjem na roko.

Sredstva za praznovanje dneva žena je invalidska organizacija Kopra sama priskrbela z organiziranjem tradicionalne letne tombole.

LJUBLJANA MOSTE

LETNA SKUPŠČINA ZVVI

V ljubljanski krajevni skupnosti Moste smo 11. marca imeli letno skupščino združenja VVI. Poročilo je bilo zelo skrbno pripravljeno. Iz njega smo zvedeli, da je v tej organizaciji najbolj pereče socialno premoženjsko stanje članstva. Tisti invalidi, ki imajo najnižje pokojnine niso zadovoljni. Odprto je tudi vprašanje plačevanja prispevkov za recepte zdravil, katerih invalidi niso oproščeni. So primeri, da invalidi prav zaradi invalidnosti, torej poškodbe ali bolezni, za katere so priznani, potrošijo mesečno v ta namen zelo mnogo, pa jim tega nihče ne povrne.

V razpravi o poročilu je bilo slišati precej pripomb, ker invalidov med sezono ne kličejo na kopališko zdravljenje. V prihodnje bo na vsako napotnico zdravnik napisal, v katerem času mora invalid na zdravljenje. Upajmo, da bodo uprave zdravilišč to upoštevale.

Na klimatskem zdravljenju je bilo 31 osebnih invalidov, poleg tega pa so poslali na 10-dnevno zdravljenje 33 članov, družinskih upravičencev. Ugotovili so, da so stanovanjske zadeve invalidov v tej krajevni skupnosti urejene.

Po končani konferenci in izvolitvi novega odbora je bilo tovariško srečanje ob zabavni partizanski in narodni glasbi. Ker se dva člana, ki sta 100-odstotna invalida, skupščine nista mogla udeležiti, so sklenili, da jih člani odbora obiščejo na domu in ju informirajo o njenem poteku.

MAKS BURGER

Imeli smo ljudi

FLORIJAN ČEVKA

V septembru 1970 je v starosti 76 letu umrl mnogim partizanom znani Florjan Čveka iz Zakala pri Kamniku.

Bil je zaslužen član krajevne organizacije ZB NOV Kamniška Bistrica, odlikovan z medaljo za narod. Na njegovi samotni hribovski kmetiji so imeli zavetje partizanski kurirji že od leta 1941. Tudi terenskim delavcem in partizanskim enotam je bila odprta njegova gostoljubna hiša. Zaradi izdajstva so Nemci in belogardisti 1. marca 1945 hišo obkolili. Takrat so se v hiši zadrževali partizani, med katerimi je bil tudi njegov sin. Nemci so hišo zažgali in na mestu ustrelili sina-partizana, hčerko in njegovo ženo — mater 8 otrok, od katerih je bil najmlajši 3 leta star. Po vojni je sam skrbel in vzgajal otroke ter z velikim trudom obnovil domačijo.

Na poslednji poti na pokopališče Stranje so ga spremili svojci, znanci in borci v velikem številu. Slava njegovemu spominu!

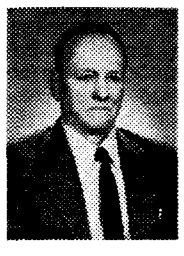

ALOJZ KRAŠEVEC

Dne 28. februarja je v bolnišnici v Ljubljani umrl Alojz Kraševec iz Dan v Loški dolini. Rodil se je 1903 leta v Pudobu, v napredni delavski družini. Pred vojno si je služil kruh kot mlinarski delavec in je bil vedno naprednega mišljenja. Kot aktivista OF so ga Italijani že 30. maja 1942 leta zaprli in obsodili na 22 let ječe. Po vrnitvi iz zaporov je spet pričel delovati kot aktivist na terenu, decembra 1944 leta pa je vstopil v Cankarjevo brigado. Po vojni se je zaposlil kot poklicni lovec pri gojitvenem lovišču »Snežnik«, kjer je ostal do upokojitve. Vseskozi po vojni je delal v različnih organizacijah in društvih. Za svoje delo je bil odlikovan z redom za hrabrost in zasluge za narod ter z najvišjim lovskim odlikovanjem.

Borci, akivisti, prijatelji in znanci ter občani Loške doline se ga bodo spominjali še vrsto let.

FRANČIŠKA HRIBAR

Dne 8. oktobra 1970 je umrla Mejačeva mama — Frančiška Hribar ki se je rodila 26. novembra 1886 v partizanskem kraju Prapreče v Tuhinjski dolini.

Bila je zavedna slovenska mati in je vzgojila 10 otrok. Sin je bil borec in je padel v NOV. Med vojno je vsa njena družina po svojih močeh podpirala NOP s hrano, obleko in skrbela za ranjence. Na pokopališču v Šmartnem so se poslovili od nje člani krajevne organizacije ZB NOV Šmartno ter številni svojci in znanci. Naj ji bo lahka slovenska zemlja.

FRANC FLUDERNIK

Dočakal je 96 let. Od njega smo se poslovili konec prejšnjega meseca v Ljubnem. — Njegova družina je dala velike žrtve za osvoboditev. Sinova Maks in Lojze sta bila med prvimi organizatorji vstaje v domačem kraju. V celjskem »starem piskru« se je končalo njuno mlado življenje. Potem je okupator izgnal Fludernika z ženo v taborišče na Bavarskem. Ni prizanesel niti njunemu vnuku, dojenčku, sinku Maksa. Otročiček je umrl v taborišču na Poljskem. Med NOV so izgubili življenje še en Fludernikov vnuk in dva njegova zeta.

UTRINKI IN ODMEVI

TAKE IZJAVE SO ZA NAS ŽALJIVE

V časopisnih poročilih z dne 11. in 19. marca t. l. o sejah obeh odborov zvezne skupščine za narodno obrambo in odbora za socialno politiko zbora narodov smo prebrali izjave tovariša Riste Džunova, da vojaški upokojenci uživajo prednosti pred drugimi upokojenimi ljudmi v naši državi!

Izjaviti kaj takšnega pred vrhovnim državnim in družbenim avditorijem in prav med velikimi napori vse naše družbe, da bi odpravili težave in vprašanja vojaških upokojencev, pomeni žaliti pomembne množice borcev naše revolucije in dajati potuho tistim silam v Jugoslaviji, ki so doslej napadale in obrekovale vojaške upokojence, češ da so priviligiranci, lenuhi, da so v breme družbi itd.

Ne moremo razumeti, da tovariš Džunov ne vidi tudi sebe — da je prav tako eden izmed favoriziranih v naši družbi, da njegovi osebni prejemki presegajo visoko vsako poprečje plač naših navadnih občanov. Nasprotno — predstavlja nas napačno pred javnostjo, nas vojaške upokojence, borce revolucije, ki smo ustvarjali našo novo Jugoslavijo in nas obravnava prav tako, kakor vse tiste, ki niso sodelovali v boju za našo skupnost, in celo kot tiste ki so bili med NOV na strani sovražnikov.

Ali je pravilno, da nas dandanes obravnava kakor vsakega drugega upokojenca? Ali je še zmeraj treba dokazovati — ali smo se upokojili prostovoljno ali pa smo bili na določen način vrženi iz JLA?

Zdi se nam odveč dokazovati da so nam bile v naših najplodovitejših letih na zakonit način odvzete pravice statusa delovnega občana te naše države. Nam ni vseeno, ali delamo ali pa ne, prav tako pa nam ni vseeno, da je bilo v razmerju do vojaških starešin, upokojenih pred rednim časom za upokojitev, poteptano ustavno načelo, da »ima vsak občan naše države pravico do dela in zagotovitve svojega obstoja«. Krivi nismo mi, da nam na civilnem področju onemogočajo zaposlitve na ustrezajočih delovnih mestih! Prav tako nismo najmanj krivi, da smo prisiljeni boriti se za naše popolne pravice, za ustaljene ter trajne ureditve te plasti ljudi, za večje pokojnine — zlasti upokojenih starešin JLA z nižjimi čini, za boljše življenjske razmere in ravnanje z njimi nasploh.

Ne moremo verjeti, da smo tako malo cenjeni sredi boja za dograditev družbenopolitične ureditve in priprav naše domovine na vseljudsko obrambo!

Ne moremo se strinjati s tem, da se na eni strani dopušča skokovito naraščanje števila milijonarjev in kapitalistov v naši družbi in da na drugi strani zapirajo oči pred političnimi problemi, ki naraščajo pri vojaškem upokojenem osebju zaradi neurejenih vprašanj in celo zaradi nekaterih temeljnih ustavnih pravic.

Zakaj se tovariš Džunov ne obregne ob tiste, ki se vozijo z luksuznimi avtomobili, ki si zidajo vile in počitniške hiše, na tiste, ki kradejo in peharijo našo družbo? Zakaj se obregne na poprečno plast naših občanov, ki je nedvomno prispevala mnogo več, kakor pa je prejela ali kot prejema od družbe? Zakaj prav na nas pritiskajo, naj bomo »skromni«, da moramo »živeti skromno«?

Ne potrebujemo in ne zahtevamo prav nobenih privilegijev v jugoslovanski družbeni skupnosti; potrebujemo pa pravično ureditev vseh naših zadev in odpravo težav prav zdaj, ko so te težave narasle zaradi ogrožene življenjske ravni družin, zaradi zmanjševanja realne vrednosti pokojnin itd.

Mi, vojaški upokojenci iz Maribora, sodimo, da je stališče tovariša Riste Džunova glede življenjske ravni in pokojnin upokojenih vojaških starešin nepravično in nepravilno; zato vsestransko podpiramo vse tiste dejavnike naše družbe, ki si prizadevajo, da bi bili kar najprej sistemsko urejeni položaj v družbi in pokojnine vojaških upokojencev!

Aktiv upokojenih vojaških starešin pri ZRVS Maribor, predsednik:
NEDELJKO RADJENOVIĆ

MIRO JE ODŠEL ZA VEDNO

Dne 26. marca 1971 je v Ljubljani prenehalo biti plemenito srce tovariša Miroslava Luštka.

Zahrbtna bolezen mu je prezgodaj — bil je star šele 55 let — pretrgala nit življenja. Umrl je sredi dela, ko je pomagal pri izpopolnjevanju in urejanju zgodovine naše ljudske revolucije, v kateri je sodeloval kot aktivist v Ljubljani, kot organizator v zaporih in internaciji ter kot borec in komisar v partizanskih vrstah.

Po končani oboroženi borbi je ostal kot aktivni oficir v štabu VI. Armade v Sarajevu, nato je bil do demobilizacije v letu 1947 v generalštabu Jugoslovanske ljudske armade v Beogradu. Ko se je vrnil v Ljubljano, je začel delovati v mestnih organizacijah Osvobodilne fronte in Komunistične partije ter se kmalu opredelil za delo na področju zgodovine. Tako je začel v muzeju ljudske revolucije sodelovati pri pisanju naše najnovejše zgodovine. S tem delom je nadaljeval v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, vse do svoje prerane smrti.

Miro Luštek pa je nesebično deloval tudi na drugih področjih našega družbenega življenja. Bil je dolga leta član Komisije za bivše politične zapornike, internirance in deportirance pri Zvezi združenj borcev NOV Slovenije, kjer je bil odgovoren za pisanje in urejevanje spominov. Bil je tudi član redakcije za izdajo zbornikov »Otpor u žicama« pri Zvezi združenj borcev NOV Jugoslavije. Aktivno je sodeloval tudi pri urejevanju zbornikov o Prekomorskih brigadah.

Čeprav se je razdajal na vse strani, je bil Miro tudi skrben mož in družinski oče dvema nepreskrbljenima sinovoma, s katerima še posebno sočustvujemo, ker sta izgubila dobrega očeta.

Mi, njegovi soborci, predvsem pa borci iz Prekomorske artilerije in njegovi sodelavci v Komisiji za bivše politične zapornike, internirance in deportirance pri ZZB NOV Slovenije, se ga bomo spominjali z globokim spoštovanjem in ga ohranili v večnem spominu.

LOJZE BUKOVAC

TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN
Celovška 280 - Žel. p. Vižmarje - P. Šentvid - P. predal Ljubljana 44
Z opremo Vašega stanovanja boste zadovoljni, če se boste odločili za prvovrstne tkanine, ki jih proizvaja
DEKORATIVNA – LJUBLJANA

NAMESTO VENCEV ZA UMRLE ČLANE

Krajevno združenje borcev Idrijsko-Mlinsko je na svojem občnem zboru lani sklenilo, da ne bo kupovalo vencev za svoje umrle člane, dokler ne bo dograjena bolnišnica v Šempetru pri Gorici. Za vsakega umrlega člana bo prispevala po 5000 din za prepotrebno bolnišnico.

Organizacija ta sklep izpolnjuje. Lani so umrli štirje člani; organizacija je prispevala za bolnišnico 20.000 din.

Razen tega je orgaizacija zbrala tako imenovani prostovoljni borčevski dinar za šolo v Cerknem, in sicer 15.000 din.

IVAN KURINČIČ

ZAHVALA

Tistega dne pred osmim marcem sem doživela veliko presenečenje. Obiskali so me najmlajši iz osnovne šole Maksa Pečarja v Črnučah in mi prinesli lep šopek rdečih nageljnov.

Še enkrat: iskrena hvala njim, ki niso pozabili osamljene partizanske matere.

NEŽKA KLOPČIČ IZ ČRNUČ

PREBERITE TUDI TO

● Republiški izvršni svet je 25. marca sprejel odlok o določitvi osnove za priznanje republiškega dodatka udeležencem NOB. S tem odlokom je ta dodatek v letu 1971 zvišan na 1555 dinarjev.

● S sklepom o določitvi najnižjih pokojninskih prejemkov za nosilce partizanske spomenice 1941 je za leto 1971 republiški izvršni svet določil pokojnino v višini 1270 dinarjev. Isto velja tudi za nosilce spomenice, ki bodo upokojeni po 1. januarju 1971, če je to zanje ugodnejše.

● Republiški izvršni svet je sprejel tudi odlok o uskladitvi republiškega invalidskega dodatka z gibanjem poprečnih življenjskih stroškov. Ta dodatek je zvišan za 11,3 odstotka in znaša v letu 1971 mesečno 546 dinarjev. V zvezi s tem je z odlokom spremenjen tudi cenzus, ki je za redne dohodke od kmetijske dejavnosti zvišan na 240 dinarjev mesečno, za druge redne dohodke znaša cenzus 300 dinarjev, a za uživalce invalidnine, ki se sami preživljajo, ter za invalide, ki bolehajo za aktivno tuberkulozo, znaša 380 dinarjev mesečno.

■ Poslanci socialno zdravstvenega zbora zvezne skupščine so na svoji seji 29. marca podprli predlog zveznega proračuna za letos in predlog ZIS, da se za ureditev financiranja borčevskega varstva ustanovi posebno telo, ki bo moralo najti najboljše oblike za ohranitev stabilnosti in zanesljivosti financiranja te oblike varstva.

■ Na tej seji so sprejeli tudi predlog, da se zvezni vladi naloži, da pri rebalansu letošnjega proračuna, torej po sprejetju ustavnih sprememb, zagotovi 20 milijonov dinarjev za gradnjo borčevskih stanovanj in da letos zagotovi tudi dodatna sredstva za uskladitev pokojninskih in invalidskih prejemkov borcev, vojaških vojnih invalidov, družin padlih borcev in vojaških zavarovancev.

■ Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je na svoji seji 17. marca letos zvišal za 11 odstotkov dodatek na nego in tujo pomoč, ortopedski dodatek, posebni invalidski dodatek in družinski dodatek. Zvišanje velja od 1. januarja letos dalje.
Ortopedski dodatek zvišan za 11 odstotkov znaša mesečno:
prva stopnja 245,60 dinarjev;
druga stopnja 184,15 dinarjev;
tretja stopnja 122,75 dinarjev;
četrta stopnja 61,45 dinarjev.
Dodatek za nego in tujo pomoč, zvišan za 11 odstotkov znaša mesečno 659,95 dinarjev.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Pogoji za upokojitev borca

J. J. Velika Loka — Od 10. 7. 1943 pa do konca vojne imate priznano dvojno štetje, sicer pa imate skupaj 28 let pokojninske dobe. Letos septembra boste dopolnili 47 let. V zvezi s temi podatki sprašujete glede vaše upokojitve. Ste izčrpani, tudi psihično, vendar vam vaš zdravnik zatrjuje, da nimate pogojev za invalidsko upokojitev. Zato sprašujete če bi lahko dosegli izjemno starostno upokojitev, kakšni kriteriji se upoštevajo za dovolitev izjemne starostne upokojitve, kakor tudi kakšno pokojnino bi dosegli z upokojitvijo?

Ker imate kot borec NOV priznano dvojno štetje pred 9. 9. 1943, veljajo za vas posebna določila glede upokojitve. Za vas kot za ostale borce pred 9. 9. 1943 velja, da dosežejo starostno pokojnino, ko dopolnijo starost 55 let in imajo najmanj 20 let pokojninske dobe, ali pa, ko dopolnijo 35 let pokojninske dobe ne glede na starost. Teh pogojev vi ne izpolnjujete, zato prihaja v poštev le invalidska upokojitev ali pa izjemna starostna upokojitev. Glede invalidske pokojnine velja, da mora ustrezen predlog napraviti zdravnik, ki vas zdravi. Lahko pa se s posebno vlogo tudi sami obrnete direktno na zavod za socialno zavarovanje. Seveda bo tudi v tem primeru merodajno mnenje zdravniške komisije. Glede izjemne starostne upokojitve pa vam lahko citiramo le 3. odstavek člena 70 pokojninskega zakona, ki govori o tej upokojitvi. Pravi namreč, da posebna republiška komisija prizna pravico do pokojnine, če je to potrebno glede na splošno zdravstveno stanje prosilca in glede na njegove delovne zmožnosti. To sta torej edina kriterija, ki jih določa zakon, seveda pa je pravica komisije diskrecijska pravica, kar pomeni, da komisija pokojnino lahko prizna ali pa ne. Glede na 28 let pokojninske dobe bi dobili polno, 85-odstotno pokojnino.

Pojasnilo v naši pravni posvetovalnici dne 25. 2. 1971 ste pravilno razumeli kljub tiskovni napaki. Pravice borcev se tudi v novem pokojninskem zakonu po zagotovilih ne bodo poslabšale.

Pokojnina, invalidnina ali kaj?

J. J. Idrija — Pri sebi imate mater, ki pa je samostojno prijavljena, čeprav je 82 let stara in oslabela. Mati prejema po svojem možu, padlem v prvi svetovni vojni in po sinu, ki je padel kot italijanski vojak v Abesiniji 344 din pokojnine in še dvakrat letno po 10.000 din. Slišali pa ste, da bi morala mati prejemati 410 din mesečne pokojninske, da pa dobiva manj, ker je pri vas. Zato prosite za pojasnilo.

Najbrž niti vi, kot tudi ne drugi, niso prebrali naših večkratnih opozoril v pravni posvetovalnici. Vedno prosimo, naj vsi tisti, ki se obračajo na nas, navedejo kar najbolj točne podatke. Po možnosti naj priložе tudi zadnjo odločbo. V dopisu pišete, da mati prejema pokojnino in invalidnino. Sklepamo pa, da gre najbrž le za invalidnino po padlem možu in padlem sinu, ne pa za pokojnino. Pokojnina je namreč tisto, kar dobe zaposleni delavci, ko gredo v pokoj, ali pa vdove po njih smrti. Verjetno je, da se pri vaši materi upošteva, da živi z vami skupaj, saj najbrž drugače ne more biti. Toda dokler nam ne sporočite za kaj gre, kaj dobiva vaša mati, kaj naj bi več dobila in zakaj, točnega odgovora ne moremo dati. Pošljite v prepisu tudi odločbo o priznanju invalidnine in ev. dodatka vaši materi.

Premalo let pokojninske dobe

O. M. Zg. Zadobrova — Po vaših podatkih, ki ste jih sporočili v dopisu, imate vsega skupaj nekaj nad 16 let pokojninske dobe. Bili ste zaposleni deloma pred vojno, deloma tudi v letih 1946 in 1967. Bil ste vojak v prvi svetovni vojni, v času zadnje vojne pa imate priznano dvojno štetje od 1. 3. 1943 do konca vojne. Zdaj niste zaposleni, ker zaradi bolehnosti ne morete biti. Stari ste 71 let. Ali imate pogoje za pokojnino?

Žal vam moramo sporočiti, da ne izpolnjujete pogojev za starostno pokojnino. Za borce se zahteva najmanj 20 let pokojninske dobe. Če bi imeli torej dvajset let pokojninske dobe, bi lahko zaprosili za starostno pokojnino, kljub temu, da zdaj niste zaposleni. Po izrecni določbi pokojninskega zakona (čl. 234) lahko pridobe borci pravico do starostne pokojnine po čl. 70, ko izpolnijo v omenjenem členu določene pogoje, čeprav po začetku uporabe tega zakona niso bili zavarovani. Res pa je, da za nekatere zavarovance, ki niso zaposleni, velja, da lahko pridobe pravico do starostne pokojnine, četudi imajo le 15 let pokojninske dobe. Toda zanje se zahteva posebna gostota zaposlitve, 40 mesecev dejanske delovne dobe v letih 1960—1965. Žal imate premalo let pokojninske dobe za starostno pokojnino. V poštev bi morda prišla izjemna starostna pokojnina po 3. odstavku čl. 70, kot smo pojasnili v današnjem prvem odgovoru tov. J. J. iz Velike Loke.

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Boji pri Dravogradu pred 30 leti

Vsak dan se srečujemo s spomini na dogodke, vesele in žalostne, temne in svetle, prek njih podoživljamo preteklost, ohranjamo zgodovinska dejstva. Mnogi dogodki gredo mimo nas kot ustno izročilo, se s časom spremenijo, zbledijo in izgubijo svojo prvobitnost. Če pa jih ta ali oni skuša ohraniti z zapisom, je pogosto deležen očitkov, češ — kaj bo le pisaril, saj tega ni doživljal. Namen mojega zapisa ni »bahanje s tujim perjem«, zato povem že v uvodu, da sem v prvi vrsti uporabil pripovedovanje Jakoba Nadlučnika, Otmarja Verdnika in zapisa magistra Jovana Andreja. Ker pa so že vsi trije pokojni, naj velja ta zapis tudi njim v spomin.

Namen mojega sestavka je, osvetliti dogodke v aprilskih dneh leta 1941 na območju Dravograda.

Mednarodni zapleti v prvih letih II. svetovne vojne, predvsem pa še strmoglavljenje izdajalske vlade Cvetković-Maček 27. 3. 1941 zaradi pristopa k trojnemu paktu, so dali nedvomno vedeti, kakšno usodo pripravljajo Jugoslaviji v generalštabih Hitlerjeve osvajalne armade. Dogodkom primerno je bilo ravnanje vodstva stare jugoslovanske vojske.

Območje Dravograda — severna vrata v Jugoslavijo, — je varovala močna obrambna linija utrjenih betonskih bunkerjev po obronkih nad reko Dravo in Mežo. Za obrambo širšega predela pa je bil določen brambovski bataljon s sedežem v Slovenj Gradcu. Nad Dravogradom je bila po bunkerjih razmeščena ena četa tega bataljona, kateri je poveljeval pehotni poročnik Boško Urošević iz Valjeva. Njegova enota je štela okrog 100 mož, po večini rezervistov iz ptujskega, šoštanjskega in slovenjegraškega okraja, nekaj pa je bilo aktivnih graničarjev — Srbov, Hrvatov in Bosancev. Ptujčani so bili zelo dobri, hrabri vojaki, medtem ko so bili Šoštanjčani dokaj slabši, nezadovoljni in pod vplivom hitlerjanske propagande.

V Dravogradu je bil tudi sedež orožniškega oddelka 10 mož, katerega komandir je bil žandarmerijski podporočnik Vlastimir Mihaljević iz Knjaževca, Šest mož tega oddelka — podporočnik Mihaljević, žendarmerijska narednika Jakob Nadlučnik in Aleš Konrad ter trije orožniki so bili v samem Dravogradu, žandarmerijski narednik Plečaš Vaso iz Like in trije orožniki pa so bili kot izpostava v Libeličah.

Neposredni branilci Dravograda so razpolagali (poleg pušk in bomb) z dvema topovoma; v bunkerju pri Času (Hudopisk) je bil manjši top, v bunkerju pri Verdniku nad železniško postajo pa pehotni top 25 mm ter nekaj mitraljezov.

Pri Sv. Petru na Kronski gori je bila razmeščena artilerija, in sicer en vod z dvema brdskima topovoma na Kronski gori, en vod z dvema poljskima topoma pa nižje na obronkih. Komandir artilerije je bil kapetan I. klase Matič Vladimir.

V Bukovski vasi med Dravogradom in Slovenj Gradcem je bil sedež komande posadne čete, katere komandir je bil kapetan Lavoslav Avram, zet generala Rupnika.

Nemški napad se je 6. aprila začel s tem, da so preletala letala in metala letake s vprašanjem: »Srbine, čemu se boriš?« Pri Slovenj Gradcu pa so z mitraljezi straljala na vaške gasilce in pri tem ubila nekega pastirčka. Prekoračenja državne meje tega dne še ni bilo opaziti, saj so ostali na meji vse do mraka še naši graničarji. V Dravogradu pa je bila v teku evakuacija na desni breg reke Drave. V mraku so graničarji zapustili mejo in so se umaknili na položaje na desnem bregu Drave in Meže, prav tako orožniški oddelek. V noči med 6. in 7. aprilom so bili mostovi na Meži in Dravi — razen železniškega proti Prevaljam in Koltrovega — razstreljeni. Dne 7. aprila zjutraj pa so se po Dravogradu že šopirili kulturbundovci z rdečimi trakovi in kljukastimi križi na rokavih ter hiteli izobešati hitlerjevske zastave. Glavni nemčurji so se odšli na mejo poklonit »odrešiteljem« in so jih povabili v slovesno razpoloženi Dravograd. Ko so v predpoldanskih urah prispele prve sovražnikove patrulje, so jim tudi branilci z obronkov nad Mežo in Dravo »izrekli« svojo dobrodošlico. Nemci so takoj postavili PAK in težke mitraljeze na pokopališče ter izza pokopališčnega obzidja zasuli desni breg s svinčeno točo. Prva žrtev na desnem bregu je bil mlad dravograjski železničar Uršnik Franc.

Prave borbe so se začele 8. aprila zjutraj. Topova in mitraljezi iz bunkerjev pri Verdniku in Času so ves dan tolkli nemške položaje, artilerija iz Kronske gore pa je držala pod ognjem dohode v Črnečah in na Viču ter gozdove Tolstega vrha nad Črnečami in okolico Sv. Križa nad Dravogradom. Graničarji, ki so se umikali iz Libelič, so zavzeli položaje na Sušnikovem klancu v Tribeju in se močno uprli prodirajočemu sovražniku. V tem boju sta padla kaplar Tadić, ki se je boril kot lev, in en vojak, čigar ime ni znano. Pokopana sta na črneškem pokopališču. Drugi so se pred premočnim sovražnikom umaknili.

Pod okriljem noči so začeli sovražnikovi vojaki prehajati reko Dravo čez porušen železniški most proti Labudu, ki se je ob razstrelitvi le sesedel v Dravo in je bil za pešce še za silo uporaben, prevažali pa so se tudi v gumijastih čolnih. Zbirali so se na Meži okrog Golove rafinerije in za Veržunovimi poslopji. Okrog 23. ure se je orožniški narednik Jakob Nadlučnik s še dvema orožnikoma splazil čez železniško progo proti Veržunu in ugotovil, da je tam že polno Nemcev. O tem je obvestil poročnika Boška Uroševića, ki je vodil celotno obrambo. Ta je izdal ukaz, naj bo moštvo pripravljeno na boj, pa četudi do zadnjega moža. Morala branilcev je bila sicer na višku, zaskrbujoča je bila le ugotovitev kurirjev, da so nekateri bunkerji prazni ter da ni z Bukovsko vasjo in Slovenj Gradcem nobene zveze. Pogumni branilci, ki so vso noč prebedeli ob puškinem kopitu s prstom na sprožilcih, tedaj niso slutili, da se bataljon že varno umika proti Dovžam, ne da bi o tem obvestil enoto v Dravogradu.

Ob svitu 9. aprila je začel sovražnik z najmodernejšim orožjem prodirati proti položajem branilcev. Z dobrovske planote, ki sta jo brez boja zasedli dve četi Nemcev in artilerija (planota je nekaj višja od položajev na črti Verdnik — Čas (Hudopisk), kjer je bilo jedro obrambe) se je usul strahovit ogenj po levem boku obrambe. Bunker pri Verdniku, na desnem boku obrambe je bil kmalu izločen iz boja, ker so Nemci prešli Dravo pri Boštjanu na gumijastem čolnu in so se pritihotapili pod vodstvom domačega izdajalca po gozdu posadki bunkerja za hrbet. Top v tem bunkerju je bil uničen že prejšnji dan, posadka pa je imela le še po 20 — 30 nabojev na moža in en pas nabojev za mitraljez. Na celi črti je divjala srdita borba. Nemški ogenj z dobrovske planote in iz Dravograda je bil strahovit. Streliva je primanjkovalo. Izgube branilcev so bile čedalje hujše. Nekaj mož je bilo že mrtvih, še več pa ranjenih.

Mali top pri Hudopisku je umolknil, ker je zmanjkalo granat. Spodnje bunkerje je sovražnik že likvidiral. Sredi najhujšega meteža je umolknila tudi baterija na Kronski gori, ki je ves čas tolkla po nemških okrepitvah. Tudi njej je zmanjkalo streliva. Pošiljka, ki jo je sprejela iz Slovenj Gradca, je bila napačnega kalibra...

Na bojišču je nastalo trenutno zatišje. Očitno je bilo, da se pripravlja sovražnik na odločilen naskok. Poročnik Urošević je bodril branilce in jih pozival v boj na življenje in smrt. To pa je bilo tudi vse, kar je lahko še storil.

Ob ponovnem sovražnikom naskoku se je obramba zamajala. Položaji branilcev so bili nenehno pod točo mitraljeških rafalov, proti bunkerjem pa so se plazili zelenci z ročnimi granatami. Branilci so odbijali po pobočju plazeče se sovražnike z ročnimi granatami, toda granat je bilo manj kot napadalcev Tedaj je oblila kri hrabrega poveljnika Uroševića. Od sovražnikove ročne granate težko ranjen v glavo, je nezavesten omahnil v rovu. Priskočili so vojaki in ga izvlekli iz boja. Ozračje se je paralo od rafalov, hribi so se stresali od detonacij, ranjenci pa so boleče stokali v bunkerjih in strelskih jarkih. Branilci so, otovorjeni z ranjenci, začeli zapuščati bojišče in se umikati v okrilje gozdov. Na planoti pri Hudopisku, kjer se je hrabro držala posadka zadnjega bunkerja, je zavladala mučna tišina. Zelenci so si s posmehom ogledovali razdejanje. Med praznimi zaboji, ob razbitih mitraljezih v linah bunkerjev, ob Hudopiskovih poslopjih, povsod so ležale žrtve neusmiljene morije. Daleč od rodne Like je padel pogumni komandir orožniške izpostave v Libeličah — narednik Vaso Plečaš, padel je žandarmerijski narednik Aleš Konrad iz Sv. Antona v Slovenjskih goricah, ki se je ves čas bojev tolkel, kjer je bilo najbolj kritično. Smrt je neusmiljeno pokosila rezervista Ferdinanda Sirka in Franca Toplaka, posestnika od Lenarta v Slovenskih goricah, Karla Brečka od Sv. Marjete pri Laškem, Franca Brgleza iz Ljubljane, Mihaela Kurenta iz Celja, posestnika Mazeja od Sv. Križa nad Belimi Vodami. Na planoti med Verdnikom in Hudopiskom je to jutro omahnilo v neenakem boju še več vojakov, katerih imena so žal ostala nepoznana. Na Kronski gori pa je bil smrtno zadet artilerijski podnarednik Milorad Leontijević.

Preživeli so se umaknili pod vodstvom narednika Jakoba Nadlučnika na Pohorje mimo Kremžarice pod Malo kopo. Tam so ostali vse do 15. aprila, ko so zvedeli, da ne bo okrepitve, ker je Jugoslavija kapitulirala...

Tudi artileristi s Kronske gore so se, ko jim je zmanjkalo streliva, umikali v upanju, da bodo dobili stik z bežečo komando. Ko pa so prispeli do hrvaške meje, so izvedeli, da je tam proglašena ustaška Nezavisna država Hrvatska. V vaseh so si oskrbeli stare civilne obleke in so se razšli.

Težko ranjeni poročnik Urošević je dobil prvo pomoč v slovenjegraški bolnici, nato pa so ga prepeljali v Brežice. Po okrevanju se je od tam srečno vrnil v Srbijo. Toda le mesec dni je bil pri svojcih, okupatorji so ga aretirali. Za padlega švabskega oficirja je bilo še isto leto v Grabovici pri Valjevu ustreljenih 100 talcev, med njimi tudi Boško Urošević...

Po štiriletni moriji so poslednje fašistične tolpe poražene zapustile Jugoslavijo prav na območju Dravograda. Zasijala je zlata svoboda. Na Hudopiskovi planoti, ob kapelici, se je ponovno odprl grob padlih branilcev. Njihovi posmrtni ostanki so bili preneseni v skupno grobnico vseh dravograjskih žrtev fašizma pri poslopju občinske skupščine.

Na obronkih planote med Verdnikom in Hudopiskom še dandanes pričajo razbiti bunkerji o hudih bojih na Hudopiskovi planoti; tam, kjer so se boji končali, pa stoji visok granitni spomenik s posvetilom 23 padlim branilcem, ki so do zadnjega diha branili severno mejo izdane domovine. Že 26 let se tam zbirajo ob tej žalostni obletnici prebivalci Dravograda in se poklanjajo nepozabnemu spominu hrabrih branilcev.

VIKTOR ČEH

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Po uniformah bi človek sodil, da so se fotografirali v zadnjem letu vojne. Kdo so? Kje in kdaj je nastala slika? Kdor kaj ve, naj sporoči uredništvu »TV 15«

Slovenski študent v marčnih demonstracijah

Dobro se spominjam usodnih dni v začetku leta 1941. Študiral sem na ljubljanski univerzi kemijo, na tehnični fakulteti, ki je slovela po tem, da je bila skoraj vsa levičarsko usmerjena. Spremljal sem tedaj zelo pozorno in prizadeto zlasti tiste zunanje politične akcije, ki jih je kraljevska jugoslovanska vlada v Beogradu manevrsko nizala pred svetovno javnostjo v zadnjih mesecih pred pristopom Jugoslavije k trojnemu paktu in ki so mi vsaka posebej izpričevale, da se vladni krogi vedno tesneje povezujejo z našimi največjimi sovražniki — z nemškimi in italijanskimi nacifašističnimi zavojevalci. Slovenski študentje smo obsojali z vso ostrino to povezovanje s fašisti. Pred seboj smo tedaj zrli svojo razkosano, ogroženo ožjo domovino in v nas je gorel živ spomin, kako smo še pred kratkim na podeželju osnovnošolčki hodili od vasi do vasi, od hiše do hiše in od dobrotnih, zavednih ljudi zbirali pare, dinarje in kokošja ali račja jajca za »neodrešene brate« v slovenski Primorski, Istri, Benečiji, Reziji in seveda na Koroškem in Porabju, ki so še zmeraj ječali pod tujčevo knuto. Zbirali smo se v študentskih klubih in okrog, zelo dalekovidnega, odrešilnega programa komunistične stranke Slovenije, ki je edina napovedovala skupen, enoten boj proti tem nevarnim sovražnikom, kateri so vedno bolj in vedno glasneje ogrožali Slovenijo, ki je bila že po letih 1866 in 1918 tako hudo razkosana. Sedaj so zavojevalci neposredno ogrozili še »matično« Slovenijo v kraljevini Jugoslaviji. Študentje tedaj tem volkovom nismo verjeli, čeprav nam je kraljevska vlada goreče zatrjevala, da se nam s pristopom Jugoslavije k trojnemu paktu ne bo ničesar hudega zgodilo. Te črne »ovce« so nam tedaj z začasnim zavojevanjem narodov Albanije, Avstrije, Češkoslovaške, Poljske, Belgije, Nizozemske, Luksemburga, Danske, Norveške, Francije, Grčije, Madžarske, Romunije, Bolgarije in severne Afrike dovolj zgovorno pričale o tem, kako in koliko so »dobronamerne« in kaj v resnici nameravajo. Študentje tedaj tudi v iskreno pomoč Stalinove Sovjetske zveze nismo povsem verjeli; saj smo vedeli, da tam ni tako vse čisto in v redu in saj smo včasih skoraj z grozo izmotavali gordijske vozle in se spraševali, zakaj so dali postreliti ves svoj glavni štab z maršalom Tuhačevskim na čelu, zakaj so sklepali s hitelerjevsko Nemčijo pakt o prijateljstvu in nenapadanju, zakaj so sodelovali pri zavojevanju in delitvi Poljske, zakaj so se polastili Besarabije, Estonske, Litve in Letonske, zakaj so se kot medved bojevali nasproti pritlikavi in mirni Finski.

Slovenska mladina tedaj ni verjela na slepo srečo nikomur; bila je goreč in oster kritik, vnet iskalec in razreševalec velikih, težkih protislovij tedanjih dni. Študentje smo spoznavali resnico, da si mora slovenski narod sam pomagati v hudi stiski in da nam bo šele nato morda pomagal kak »gospod bog«.

Dojeli smo, da je potrebno v usodnih trenutkih narodne ogroženosti poenotiti študentovske vrste, pomagati zgladiti nasprotja med slovenskimi množicami in strankami ter prikazovati Slovenkam in Slovencem nevarnost za njihov življenjski obstoj v vsej svoji okrutni resničnosti, ki je segala po Sloveniji od surovih napadalcev in zavojevalcev ter se pridružiti Komunistični stranki Slovenije, ki je edina predvidela to nevar-

(Nadaljevanje na 11. strani)

KULTURNI OBZORNIK

INTERVJU S PODPREDSEDNIKOM SKUPŠČINE DEŽELE MARCHE

Tudi ob tej priložnosti izražamo hvaležnost Jugoslaviji in Zvezi borcev

V 10. številki »TV-15« smo na 3. strani objavili kratko poročilo o udeležbi delegacije Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije na simpoziju v Urbinu in Anconi, ki je obravnaval odporniško gibanje in osvoboditev v deželi Marche. Vodja naše delegacije France Šušteršič je na koncu simpozija zastavil enemu izmed njegovih organizatorjev dr. Giorgiu De Sabbati nekaj vprašanj, na katera je le-ta odgovoril pismeno.

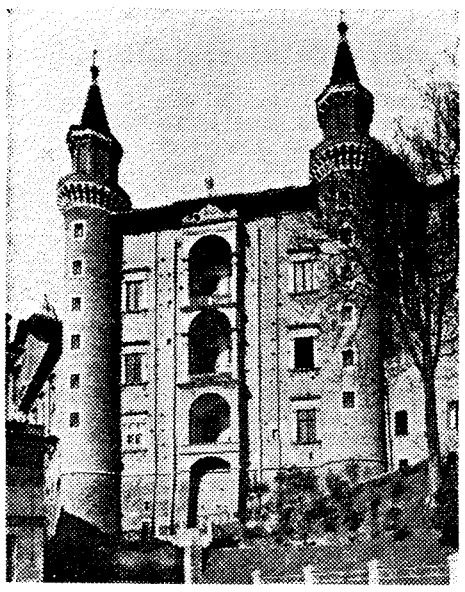

Pročelje vojvodske palače v Urbinu

VPRAŠANJE: ODKOD POBUDA ZA TA SIMPOZIJ IN KAKŠEN JE NJEGOV NAMEN?

ODGOVOR: Zaslugo za to pobudo ima skupina partizanov, ki so se po prihodu zaveznikov pridružili obnovljeni italijanski vojski in se z njo vred borili za osvoboditev do konca vojne. Omenjena skupina borcev se je dogovorila z vsemi štirimi pokrajinami dežele Marche, s številnimi občinami in z nekaterimi univerzitetnimi instituti, da bi pomagali ohraniti živ spomin na osvobodilno gibanje ne le s postavitvijo primernega spomenika, marveč tudi z zbiranjem dokumentacije in s kritičnim proučevanjem dogodkov. To je bil namen simpozija, toda divjanje fašističnih tolp, ki ga doživljamo zadnje mesece, nas je spodbudilo, da smo še bolj pohiteli z današnjim sestankom. Tako smo združili vse resnično demokratične sile, ki so hotele izraziti svojo obsodbo.

Simpozij se je dejansko razvil v enotno antifašistično manifestacijo. Zato ste na njem lahko opazili predstavnike deželne vlade in skupščine, senatorje, predsednike občin in pokrajin, kulturne delavce in napredne državljane, ki pripadajo vsem antifašističnim strankam. Iz razlik v mišljenju in presojanju dogodkov med osvobodilnim bojem je vsekakor razvidna skupna želja, zbrati čimveč podatkov, o velikanskem duhovnem bogastvu odporniškega gibanja in ga prenesti na novi rod. Po drugi strani pa se je pojavila tudi zahteva po kritični obravnavi vrednot našega gibanja. Prav gotovo ne gre samo za to, da bi zbrali čemveč podatkov o posameznih dogodkih, marveč za proučevanje vsega tistega, s čimer je odporniško gibanje vplivalo na našo kulturo in naše življenje. Gre torej za vrednote, ki so postale stalna komponenta tega zgodovinskega obdobja.

VPRAŠANJE: NAŠE SODRŽAVLJANE — BIVŠE ZAPORNIKE, INTERNIRANCE IN DEPORTIRANCE — STE OMENILI VEČKRAT. RADI BI SLIŠALI NEKAJ VEČ O NJIHOVEM PRISPEVKU V VAŠEM BOJU IN O TEM, KAKO SE JIH PREBIVALSTVO SPOMINJA.

ODGOVOR: Prispevek Jugoslovanov in že njihovi odnosi z domačim prebivalstvom takoj po begu iz koncentracijskih taborišč so pomembni iz več razlogov. V prvi vrsti moramo omeniti prijateljstvo in željo po sodelovanju kljub sovraštvu, ki ga je zakrivil fašistični režim. Ne vemo za noben primer, da bi naše prebivalstvo ujelo Jugoslovana in ga za nagrado izročilo fašističnim oblastem. Vemo pa tudi to, da se Jugoslovani niso obotavljali udariti po fašistih skupaj z našimi borci. V več primerih so bili celo ustanovitelji prvih oboroženih enot. Njihov prispevek je bil še toliko dragocenejši, ker so nam s svojo izkušenostjo pomagali organizirati borbo. S svojo vdanostjo naprednim idejam in z velikim pogumom so nam bili vzorniki, ki so vnesli k nam duha mednarodne solidarnosti. Prebivalstvo jih je ohranilo v živem spominu. To je dokazalo med obiskom skupine nekdanjih borcev, ki so se vrnili v naše kraje po dveh desetletjih. Tem jugoslovanskim borcem so povsod prirejali prazrične sprejeme.

Tudi jaz sem ohranil mnogo spominov nanje. S spoštovanjem sem gledal kot osemnajstleten fant na svoje jugoslovanske sovrstnike, ki so že bili okusili ječe in taborišča. Občudoval sem starejše tovariše, ki so imeli za sabo že desetletja izkušenj. Občudoval sem vse, ki so se prostovoljno podredili disciplinirnemu življenju v jugoslovanskem bataljonu. Kot vemo, se je ta bataljon, ki je štel 160 mož, bojeval največ na ozemlju pokrajine Pesaro. Čudovit je spomin na bratsko sodelovanje med bitko pri Cantianu dne 25. marca 1944, ko nas je 85 borcev po celodnevni bitki prestalo napad 400 fašistov in Nemcev. Z veseljem se spominjam hrabrega komandanta Brka, ki je povelieval temu bataljonu.

Spominjam se, kako sem takrat začel razmišljati o nečem, kar je mučilo našo in prejšnjo generacijo. Ni mi šlo iz glave, da sta se oče slovenskega partizana Poldeta in moj oče bojevala kot sovražna vojaka na Krasu med prvo svetovno vojno. Vojaki Poldetove in s tem moje generacije pa so spet udarili drugi proti drugim, ko je fašistični režim sprožil napad na Jugoslavijo. Vidite, kljub vsemu temu pa sva se Polde in jaz sporazumela in skupaj udarila po skupnem sovražniku. S svojim sodelovanjem v odporniškem gibanju sva pomagala dokončati neki prejšnji zgodovinski ciklus in odpreti povsem novega.

VPRAŠANJE: MED SIMPOZIJEM SMO SLIŠALI VEČ VPRAŠANJ V ZVEZI S KONCENTRACIJSKIMI TABORIŠČI, KJER SO BILI ZAPRTI NAŠI SODRŽAVLJANI. KAJ NAJ BI STORILI, DA BI TUDI NA TEM PODROČJU DOSEGLI TESNEJŠE SODELOVANJE MED ANPI IN NAŠO ZVEZO BORCEV OZIROMA NJENIMI USTREZNIMI ORGANI?

ODGOVOR: ANPI (Zveza italijanskih partizanov) se je vedno trudila, da bi prikazala v pravi luči veliki zgodovinski pomen, ki ga je imelo sodelovanje jugoslovanov v borbi za osvoboditev Italije. ANPI tega ni nikdar pozabila. Tudi ob tej priložnosti izraža svojo hvaležnost Jugoslaviji in Zvezi borcev, ki sta znali neštetokrat dokazati, da italijansko ljudstvo ni krivo za fašistični napad. Pooblašen sem izjaviti, da bo ANPI šla tudi v bodoče po začrtani poti. S pomočjo svojih pokrajinskih in lokalnih organizacij bo podpirala vsakršno pobudo, ki bi bila v korist sodelovanju z Zvezo borcev.

Obe organizaciji sta lahko v neposrednem stiku. Možna je izmenjava delegacij. Koristne bi bile tudi skupne raziskave in obdelave dokumentov. Vse, kar bi utegnilo služiti čim tesnejšemu sodelovanju, ustreza namenom, ki si jih je zadal naš sedanji simpozij.

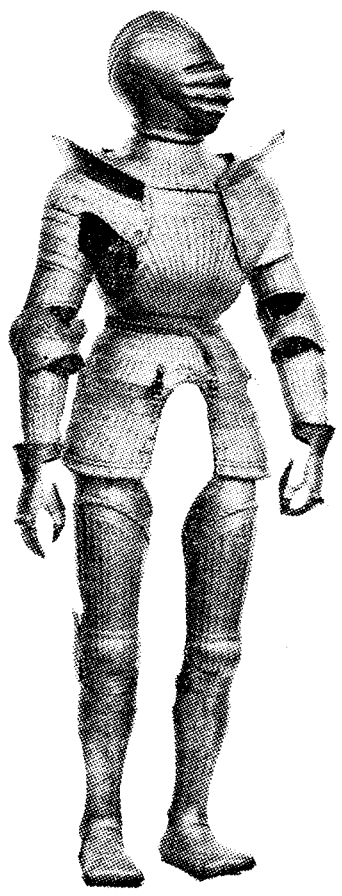

Dne 24. marca je bila v Arkadah, razstavišču Narodnega muzeja, otvoritev razstave »Orožje in bojna oprema od naselitve Slovencev do konca 17. stoletja«, ki jo je pripravil kustos Ferdinand Tancik. Razstavljenih je 266 primerkov, ki so naši javnosti tokrat prvič predstavljeni. Morda bi veljalo posebej omeniti tudi to, da je omenjena razstava hkrati uvod v jubilejno leto 1971, v katerem praznuje Ljubljanski Narodni muzej 150-letnico svojega obstoja — in pa prvi slovenski katalog o orožju, ki ga je pripravil avtor te izredno zanimive in skrbno predstavljene razstave. NA SLIKI: rebrasti maksimilijanski vojaški ploščni oklep, izdelek nürnberškega oklepar ja Valentina Siebenbürgerja med l. 1520—1525.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

V slovo padlim

Po grapah, jasah in gozdovih
preštet ne moreš vseh grobov,
pojočih slavo o sinovih,
ki padli so za bran domov.

Med skalami stoje gomile,
brez križa in brez nageljna,
z bršljanom, mahom so ovile
planine borca padlega.

Narava sama se odziva
in čuva bele nam kosti,
da rodu bo lahko odkrila,
kako se narod naš bori.

Za dom ste padli, za trpine,
tovariši, a ne zaman,
ko tekla krt je iz pečine,
je vsakdo bil že maščevan.

Junaku umreti ni mogoče,
v narodu je večno živ,
naj žena, sestra, sin mu joče,
kot mož je padel neumrljiv.

Junaku čast je večna slava,
z njo narod čuva naj spomin:
povej vsem bratom šumna Sava,
kako živi svobode sin!

BLAŽ OSTROVRHAR

LJUBLJANSKE OPEKARNE
LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2
Cenjenim odjemalcem priporočamo vse vrste opečnih izdelkov posebno priporočamo modularni blok, s katerim se hitro in poceni gradi

ZANIMIVOSTI

Uvoz domačih filmov

Iz Češkoslovaške uvažamo domače filme in jih seveda plačujemo v devizah. Nam podobno, bi lahko mirne duše zapisali! Kupec je Jugoslovanska kinoteka, ki ji menda del naših avtorjev primanjkuje. Filmski producenti namreč že več let ne morejo poravnati svojih obveznosti do kinoteke. Niso ji pošiljali po ene kopije vsakega posnetega filma ali pa so ji poslali filme, ki so jih že tolikokrat vrteli, da jih je bilo nemogoče še prikazovati. Jugoslovanska kinoteka se je torej odločila, da bo svoj filmski sklad izpopolnila na edino mogoč način: kopije domačih filmov, ki jih nima, je naročila na tujem. Pravijo, da so bili carinniki krepko presenečeni — ko so odprli zavoje in videli, da so v njih filmi, posneti pri nas. Mislili so celo, da gre za nekakšno tihotapljenje pod vzdevkom »domači film«.

»Mladi Hitler«

Dne 20. marca so na dunajski televiziji predvajali film z naslovom »Mladi Hitler«. Ustvarjalci filma so povabili pred kamero več njegovih vrstnikov iz otroških let, ki sedaj žive v avstrijskem mestu Braunau, Hitlerjevem rojstnem mestu. Vrstniki so se ga spominjali kot vsestransko nadarjenega fantka, trdnega značaja, dobrega učenca, skratka kot pravega »čudežnega otroka« . . . »Avstrijska televizija je na obsojanja vreden način počastila okupacijo Avstrije — dan, ko je na tisoče Avstrijcev romalo v nacistična koncentracijska taborišča, plinske celice in v vojni pekel, ki ga je začel Hitler!« je bilo zapisano v protestni resoluciji, ki jo je skupnost združenja žrtev fašizma in borcev avstrijskega odpora ob tej priložnosti poslala dunajski televiziji. Film so namreč vrteli na obletnico priključitve Avstrije k tretjemu rajhu leta 1939! Tudi uradni »Wiener Zeitung« je nedvoumno zapisal, da je vsakdo, ki je videl ta film, lahko pričakoval protest žrtev fašizma in vse demokratične javnosti.

Pohvala

Generalni sekretar zvezne konference SZDL je na vprašanje časnikarja, če bodo na seji zagotovljeni stenogramski zapisi govornikov iz drugih republik, takole odgovoril: »Ni problem za človeka, ki ima osnovno šolo, da razume politične govore v slovenskem oziroma makedonskem jeziku, ker se v njih uporablja samo 120 besed, od tega 60 tujih!

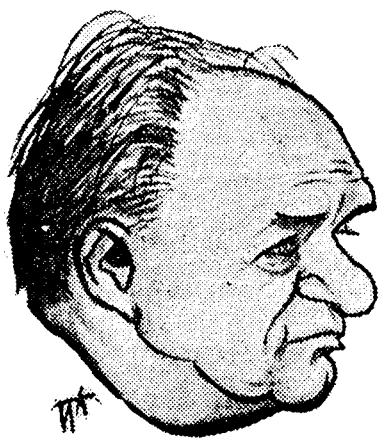

Visoko mišljenje o osnovnošolcih ali . . .

Potrč o Rdečem klasju

Živojin Pavlovič je prav zato, ker ni obremenjen s slovenstvom, prikazal motive mojega romana kot del svoje vizije tedanjega časa. Odprl je nove trenutke v filmskem prikazovanju podravskega kmeta. Dobro poznam to življenje, ki je kot odprta knjiga. Pavlović me je presenetil; pravilno je pokazal, da kmetje Južeka niso obsodili, pač pa so ga spoštovali kot človeka, ki se bije za svojo stvar. Nihče od njih ni obsodil ne revolucije ne socializma.

Novi danski obrambni sistem

Na Danskem so navzlic nasprotovanju načelnika generalštaba sprejeli nov obrambni sistem, katerega bistvo je v tem, da bo danska vojska, imela poleg 11.000 poklicnih vojakov še regionalno vojsko, ki bo štela 30.000 mož. Dvanajstmesečno vojaško službo so ukinili, enote regionalne obrambe pa bodo sestavljene iz mladincev, ki so obvezniki petmesečne predvojaške vzgoje in ki bi jih nato vključili v sezname za mobilizacijo. Lovske eskadrilje danskega vojnega letalstva bi precej skrčili, vojna mornarica pa bi zadržala predvsem minolovce, minopolagavke in torpedne čolne.

S sprejetjem tega načrta se bodo vojaški izdatki precej zmanjšali, hkrati s tem pa se bo zmanjšala tudi bojna pripravljenost danskih oboroženih sil.

Zmanjševanje ameriških oboroženih sil

Poveljstvo ameriške kopenske vojske je sporočilo, da bo 30. junija ukinilo 27 baterij nike-hercules in 11 štabov za te izstrelke v petnajstih ameriških zveznih državah, s čemer bodo prihranili 31 milijonov dolarjev.

Spremembe predvidevajo tudi v vojnem letalstvu, kjer bodo ukinili tri oporišča za lovce-prestreznike, šest oporišč bodo zmanjšali, ukinili pa eno radarsko postajo. Posledica tega bo, da bo brez dela ostalo 3555 pripadnikov vojnega letalstva in 359 civilnih oseb.

To vse je posledica nove koncepcije glede obrambe ZDA pred nasprotnikovimi bombniškimi napadi. Izstrelki nike-hercules so namreč že zastareli in zato se ZDA preusmerjajo k sodobnejšemu orožju.

Francoski izstrelki za Italijo

Podjetje Matra, ki izdeluje izstrelke, je sporočilo, da je z italijansko vojno mornarico podpisalo pogodbo v vrednosti 10 milijonov dolarjev o prodaji 50 izstrelkov »ladja-ladja«. Izstrelki bodo Italijanom dobavljeni čez dve leti. Gre za nove izstrelke, ki jih je moč izstreliti z ladij, patruljnih čolnov, helikopterjev, letal ali s kopnega. Njihov domet bo znašal 60 — 80 kilometrov.

Francozi poročajo, da se za te izstrelke, ki lete skoraj s hitrostjo zvoka in ki zanesljivo zadevajo cilj, zanimajo razen Italije še nekatere druge dežele.

Reorganizacija ameriških vojaških sil

Pentagon je sporočil, da bodo poslali »v naftalin« trideset bombnikov B—52, iz vojne mornarice pa bodo izločili osem podmornic z dizelskimi motorji.

»Naše letalske sile že dobivajo najnovejši bombnik FB—111,« je izjavil predstavnik ameriškega vojnega letalstva. »Z uvajanjem tega letala lahko izločimo nekatere izmed najstarejših bombnikov B—52. Kombiniranje letal B—52 in FB—111 bo zanesljiv način za zavračanje vse dotlej, dokler ameriško vojno letalstvo ne bo dobilo bombnik B—1 (nadzvočno letalo, ki ga še vedno preskušajo).«

Zaprisega mladih vojakov

V nedeljo dopoldne je bila pred spomenikom Miloša Zidanška pred II. gimnazijo v Mariboru svečana zaprisega mladih vojakov iz enote polkovnika Alojza Krajina, ki so pred kratkim začeli služiti vojaški rok. Temu slovesnemu trenutku mladih pripadnikov JLA je prisostvovalo mnogo občanov Maribora in zlasti mladine. Krajšo kulturno prireditev so pripravili dijaki II. gimnazije, ki nosi — enako kot enota JLA — ime slavnega revolucionarja, partizanskega komandanta in narodnega heroja Miloša Zidanška.

Obrambna vzgoja

Grenka izkušnja pred 30 leti

Trideset let je preteklo od tistega 6. aprila, ko so nemške in italijanske čete brez vojne napovedi napadle Jugoslavijo. Vojna se je končala v dvanajstih dneh s popolno kapitulacijo jugoslovanske vojske. Le njeni maloštevilni ostanki, v glavnem letalstvo in mornarica, so se rešili v tujino, predvsem v Grčijo.

Neslaven poraz je pomenil za mnoge poštene ljudi, pripadnike vseh naših narodov, naglo iztreznitev. Dolga leta se niso zavedali, kako tirajo oblastniki državo v uničenje s svojo brezglavo politiko in sebičnostjo. Prav tako so doživeli nepopisno razočaranje vsi tisti, ki so zaradi junaštva srbskih enot pred 1. svetovno vojno in med njo verjeli v nepremagljivost kraljeve vojske.

Prav ta iztreznitev je veliko večino poštenih ljudi prisilila k razmišljanju o vzrokih poraza. Prisluhnili so pojasnilom komunistične partije, ki jim prej pogosto niso verjeli. Saj je partija vseh dvaindvajset let od ustanovitve do aprila 1941 opozarjala na nasprotja v državi in na pogubonosno politiko vladajočega razreda.

Velika in boleča zgodovinska izkušnja v aprilu 1941 je usodno vplivala na življenje Jugoslovanov, ki so se po kratkotrajni vojni znašli pod nepopisno surovo nacistično okupacijo. Kasneje so nekateri marksistični teoretiki v vzhodnoevropskih državah prav to surovo okupacijo smatrali za glavni vzrok, da je komunistična partija uspela organizirati vstajo in jo voditi do zmagovitega konca.

Vzroki poraza

Vzroke za poraz Jugoslavije v aprilski vojni so že med vojno razčlenjevali mnogi pisci v legalnem in ilegalnem tisku. Prav tako tudi po vojni, ko smo dobili tudi nekaj daljših del na znanstveni podlagi. Več ali manj so vsi pisci priznavali vrsto napak, ki so pripeljale do neslavnega konca države in armade.

Morda je najbolj poučna razčlenitev vojaškega položaja kraljevine Jugoslavije.

Bivša jugoslovanska vojska se je razvila iz srbske vojske, ki se je leta 1915 umaknila iz države prek Albanije v Grčijo, se tam reorganizirala in se skupaj z zavezniki spet pojavila na bojišču, na tako imenovani solunski fronti. Ob zlomu centralnih sil je zasedla staro Srbijo in nekatere predele izven nje, ki so bili nastanjeni s Srbi. Takoj zatem so se v državo, ki takrat še ni imela imena, vključile Hrvatska, Slovenija in Črna gora, medtem ko so Makedonijo od 1912 šteli za sestavni del Srbije.

Mornarica bivše Jugoslavije pa je nastala iz ostankov avstroogrske mornarice.

Vse do aprila 1941 so se obdržali na vodilnih mestih v armadi udeleženci srbsko-turške vojne 1912, srbsko-bolgarske vojne 1913 ter I. svetovne vojne. Ti ljudje so slepo vztrajali pri organizaciji vojske in njeni taktiki ter strategiji iz razdobja I. svetovne vojne. Izjema so bile samo nekatere novosti v oborožitvi ter malenkostne spremembe v taktiki in strategiji pod francoskim vplivom. Ta okostenelost je predvsem zapostavljala vlogo motorizacije, letalstva in pa možnosti za gverilsko bojevanje v sovražnikovem zaledju. Pač pa je vsestransko podpirala težnje po ustaljeni bojni črti v strelskih jarkih in po dolgotrajnih pozicijskih bojih.

V vojnah med leti 1912 in 1918 je bila srbska vojska ena izmed najboljših na svetu. To je pokazala na bojiščih, ko je zmagovala kljub pomanjkljivi oborožitvi in maloštevilnosti. Toda dragocenih izkušenj, ki bi bile lahko postale sestavni del taktike in strategije armade kraljeve Jugoslavije, ta armada ni znala in ni hotela izkoristiti.

Še tako blesteča zmaga ene strani krije v sebi vrsto pomanjkljivosti in napak. Te je treba nemudoma razčleniti in izkušnje upoštevati. Seveda je pri tem navadno marsikdo osebno prizadet, saj nihče ni nezmotljiv. Prav ta neusmiljena kritičnost do lastnih napak in do napak lastnih ljudi ne glede na to, kako ugledni so, je botrovala uspehom naše narodnoosvobodilne vojske in njenemu razvoju od partizanskih odredov brez izkušenj do učinkovitih združenih večjih enot.

V bivši jugoslovanski vojski pa so zaradi razrednega ustroja in okostenelosti gledali predvsem na to, da ne bi kakemu generalu, ki je kot major ali kapeten srbske vojske zagrešil napako, okrnili ugleda. Zato so samo slavili uspehe ter ustvarili legendo o nezmotljivosti vojaških voditeljev. Niso se učili na napakah, ker napak sploh niso priznavali. Kritičnost so črtali iz načel občevanja in jo skušali prikazati kot sovražno delovanje, uperjeno proti disciplini v vojski in ugledu voditeljev. Medtem ko so vsi tisti, ki bi bili lahko kaj prispevali v teoretsko zakladnico vojske, lepo molčali in slavili drug drugega, pa je raslo novo pokolenje, mnogo bolj razgledano kot srbski vojak v I. svetovni vojni. Pojavile so se nove oblike orožja in tehnike. Te so terjale spremembo nazorov, predvsem večje odgovornosti nižjih vojaških voditeljev in vojaka. Načelo slepe pokorščine je postajalo vedno bolj protislovno, čedalje bolj pomembna pa je bila osebna odgovornost in pobuda. Preprost primer: v vojni v strelskih jarkih lahko nižji vojaški voditelj čaka na ukaz, kaj naj naredi ob sovražnikovem napadu. V sodobni manevrski vojni, pa tudi že med zadnjo svetovno vojno bi bilo pasivno čakanje na ukaz marsikdaj ocenjeno enako kot izdaja ali sabotaža.

K takemu vzdušju v vojski lahko prištejemo še nacionalno neenakopravnost, razredno in versko nestrpnost in surovo ravnanje z vojaki. Posebno slednje je bilo za civiliziranega človeka prava inkvizicija, svoje korenine pa je imelo v razmerah pod Turki. Še zdaj ima beseda kaplar v našem izrazoslovju poseben pomen. Z njo označujemo človeka brez izobrazbe in olike, ki je hkrati nasilnik in mučitelj.

Začela se je vojna... Taki vojski nasproti je stala nemška vojska pod poveljstvom izbranih generalov in oficirjev. Ti so pregazili pred Jugoslavijo Poljsko, Norveško, Dansko, Belgijo, Holandijo in Francijo. Nemška vojska je bila do zob oborožena, njeni voditelji so jo vodili po modernih načelih. Zlasti pa so znali uporabljati motorizacijo in letalstvo. Pijani od razmeroma lahkih uspehov so nacistični vojaki slepo izvrševali ukaze.

Usodno omahovanje

Nacistični udarec je Jugoslavijo zadel ob začetku mobilizacije, katere roki in način so bili primerni za I. svetovno vojno. Zato so se skoraj vse enote znašle v boju okrnjene in maloštevilne, marsikje pa je sovražnik mobilizacijo sploh preprečil, ker je cele pokrajine bliskovito zasedel.

Povojni zgodovinarji in teoretiki so hudo zamerili Simovićevi vladi omahljivost po vojaškem udaru 27. marca. Potem ko je Simovićeva skupina izvedla vojaški udar, katerega cilj in namen je bil več kot jasen vsakomur, se je še dolgo slepila in odlašala z ukrepi za obrambo. Če je bil že vojaški udar mnogo prepozen — saj so v krogih blizu dvora zvedeli za namen vlade pristopiti k trojnemu paktu že mnogo prej — je pomenilo omahovanje po udaru že pravo slepoto in nemarnost. Ljudstvo se je zanašalo na novo vlado, vlada pa ni ukrenila ničesar...

Res pa je, da je bila Jugoslavija izmed vseh prejšnjih nacističnih žrtev v najtežjem položaju. Razen na grški meji je imela vsepovsod same sovražnike. Za Angleže je bila Grčija mnogo predaleč, da bi ji mogli učinkovito pomagati. K zunanji ogroženosti pa lahko prištejemo še notranja nesoglasja, zlasti ustaško-mačekovsko gibanje na Hrvaškem in pa številno ter vplivno nemško narodno manjšino v mnogih mestih ter celih predelih, kot na primer v Banatu in v okolici Kočevja.

Temeljna strateška zamisel vodstva bivše jugoslovanske vojske pa je bila kljub vsemu naštetemu še kar sprejemljiva. Če bi jo izpeljali, bi se vojna na Balkanu najbrž razvijala precej drugače, kot se je.

Kakšne načrte so imeli v jugoslovanskem generalštabu? Italija je kazala svoj pohlep po delih jugoslovanskega ozemlja in po povezavi z ustaši že dolgo pred letom 1941. Tudi o nemških načrtih ni bilo posebnih dvomov. Zato je generalštab že precej pred vojno napravil načrt »C«, po katerem je predvideval obrambno vojno proti Nemčiji in Italiji z možnostjo, da Nemci poskušajo prodreti tudi prek Madžarske.

Potem je Italija zasedla Albanijo in Madžarska je pristopila k trojnemu paktu. Iz načrta »C« je nastal načrt »R 40«. Po njem naj bi okrepili obrambo madžarske meje ter določili skupino divizij, ki naj bi vrgla Italijane iz Albanije.

Toda k trojnemu paktu sta pristopili tudi Romunija in nazadnje še Bolgarija. Zato je generalštab iz načrta »R 40« razvil načrt »R 41«. Tedaj je bila Italija že v vojni z Grčijo in njene čete so že začele prestajati poraz za porazom; bilo je upati na angleško pomoč.

Zato je načrt »R 41« predvideval postopni umik jugoslovanske vojske iz Slovenije in Hrvaške v Bosno in Hercegovino ter Črno goro, nato pa še odondod in iz Srbije ter Makedonije v Grčijo. Jugoslovanska vojska naj bi zadrževala sovražnika tako dolgo, da bi lahko izvedla mobilizacijo, nato pa bi upostavila skupaj z Grki in Angleži nekdanjo »solunsko fronto«. Seveda bi pred tem morala odločilno poraziti Italijane v Albaniji ter jim preprečiti, da bi skupaj z Nemci iz Bolgarije presekali umik po dolini Morave in Vardarja.

Enote so bile preveč razpršene

Aprila 1941 pa je bila razmestitev jugoslovanskih enot kljub takim načrtom neustrezna. Predvsem so bile sile, določene za vdor v Albanijo, prešibke, štele so komaj polovico toliko, kot je bilo tam Italijanov. Prav tako so bile daleč prešibke sile za obrambo na bolgarski meji. Večina čet je bila razporejena ob mejah. Enote so bile tako vse preveč razpršene.

Nemci so napadli v glavnem v dveh smereh. Po smeri njihovih prodorov lahko sodimo, da so do podrobnosti poznali strateški načrt Jugoslavije. Predvsem so takoj pridrli iz Bolgarije proti dolinama Vardarja in Morave ter se že drugi dan vojne, 7. aprila, zasidrali v Skopju. Dne 12. aprila pa so se zahodno od Ohridskega jezera združile nemške in italijanske čete. Tako je bila jugoslovanska vojska popolnoma odrezana od Grčije.

Nemški vdor prek Medžimurja proti Zagrebu pa je imel predvsem za cilj podporo ustašem. Ko so Nemci 10. aprila zasedli Zagreb, so tam ustaši nemudoma proglasili ustanovitev Neodvisne države Hrvaške. Vstaja v zaledju jugoslovanske vojske se je tako razširila, da so enote začele razpadati. Tudi Natlačen v Sloveniji ni čakal in je takoj proglasil nekakšno samostojnost. Razpršeni ostanki jugoslovanske vojske so se umikali proti Bosni, tam pa so jih lovili ustaši in jih predajali Nemcem.

Popolno razsulo vojske v zahodnem delu države, ustanovitev Neodvisne države Hrvatske ter presekana pot umika v Grčijo so dokončno zbegale vlado in generalštab. Sklenili so, naj vlada pobegne v Grčijo z letali, vojska pa naj zaprosi za častno premirje. Tolažili so se, da bodo dosegli nekaj podobnega, kot so Francozi po porazu, namreč, da bodo Nemci pustili del Jugoslavije nezasedene, tako kot so del Francije. Toda Nemci niso hoteli za kaj takega niti slišati, zahtevali so brezpogojno vdajo. To so tudi dosegli. Vojska brez poveljnikov ni bila sposobna za odpor. Njeni poveljniki so jo pustili na cedilu, se vdali ali celo prestopili k sovražniku. Podpisali so ukaz o kapitulaciji in zagrozili s strogimi kaznimi vsakomur, ki bi skrival orožje, skušal pobegniti v tujino ali se skriti. Kot bi želeli, da Nemci ujamejo čimveč vojakov in zaplenijo vse orožje...

Tristo tisoč ujetih...

Tako je skoraj 300.000 vojakov, zvečine takih na višku telesnih zmogljivosti, moralo v Nemčijo in Italijo, kjer so bili prisiljeni delati za sovražnike. Predvsem pa so vso vojno ostali brez možnosti za boj s sovražnikom.

Hiter poraz jugoslovanske vojske je presenetil vse, celo same Nemce, ki so pričakovali dolgotrajnejšo vojno in bolj zagrizem odpor. Zdi se, da niso mogli verjeti, kako se je vodstvo ene izmed najboljših vojská v dvajsetih letih miru pokvarilo zaradi grabežljivosti in pohlepa.

Zmagoslavje nacistov in fašistov pa je bilo kaj kratkotrajno. Kot je znano, so prevzele vodstvo vojne druge sile, ki niso priznale kapitulacije. Začela se je štiriletna vojna, ki se je končala z zmago maja 1945. Ta vojna je po svojih razsežnostih in grozotah zasenčila aprilsko leta 1941, ki je postala samo opomin v naši zgodovini, kaj se lahko pripeti državi, če zabrede v splošno gnilobo.

MILE PAVLIN

in ljudska zaščita

Mešetarjenje z orožjem

Ameriška agencija UPI je objavila zanimiv komentar Richarda Longwortha o začetku nove serije pogajanj o omejitvi strateškega orožja.

Na Dunaju nadaljujejo najdolgotrajnejša dvostranska pogajanja o oborožitvi, toda njihovega konca ni videti.

V pogajanjih o omejitvi strateškega orožja ni več začetnega navdušenja in upanja. Ponovni sestanek sovjetskih in ameriških predstavnikov 15. marca pomeni začetek tretje serije pogajanj (oziroma četrte serije, če upoštevamo tudi predhodne sestanke decembra 1969) potem, ko so se lani aprila v istem mestu prvič lotili pogovorov.

Po štirimesečnih pogajanjih so ZDA predlagale številčno omejitev tudi strateških sistemov za prenašanje orožja (izstrelkov in bombnikov) in protiraketnih izstrelkov.

Šlo je za tako imenovano zamenjavo »jabolka za pomarančo«. Amerika naj bi omejila svoj sistem protiraketnih izstrelkov safeguard, Sovjetska zveza pa število orjaških raket SS-9. Rusi niso rekli »ne« in zato se je naglo dvignilo tudi upanje, da bodo sporazum kmalu sklenili.

Vseh upov pa je bilo konec na sestankih, ki so jih še isto zimo imeli v Helsinkih. Po vesteh, ki izhajajo iz Washingtona, naj bi Rusija predlagala sklenitev sporazuma le o protiraketnih izstrelkih. Na podlagi tega načrta bi Amerika bila ob svoja »jabolka«, »pomaranče« pa bi še vedno ostale v ruskih rokah. Po besedah nekega ameriškega diplomata na Dunaju »tisto, kar je njihovega, pripada njim, pogajali pa naj bi se le o tem, kar je našega«.

Sovjetski predlog je sprožil v Washingtonu obsežno zunanjepolitično razpravo. Ni pa še znan ameriški odgovor na vse to.

Gre predvsem za to, da bi načrt o protiraketnih izstrelkih, o katerem se je tako mnogo razpravljalo, omejil izstrelke le na zaščitne obroče okrog Washingtona in Moskve. Moskva že ima tak obroč, medtem ko bi morale ZDA izločiti svoje drage protiraketne izstrelke iz oporišč v Severni Dakoti in Montani, okrog Washingtona pa postaviti nove.

Sile v Washingtonu, ki zagovarjajo sporazum, trdijo, da so protiraketni izstrelki dragi, da povzročajo nestabilnost, da so bržkone brez vsake koristi in da bi bilo po njihovi izločitvi mogoče misliti na sklenitev sporazuma o omejitvi strateškega orožja.

Nasprotniki sporazuma pa iznašajo, da so protiraketni izstrelki za zaščito ameriških izstrelkov pred sovjetskimi raketami, zlasti pa pred orjaškimi SS-9, nujno potrebni. Trdijo, da je za Američane nesprejemljiv sporazum, ki bi se nanašal samo na protiraketne izstrelke.

Sporazum o splošnih mejah ofenzivnih sistemov za prenašanje orožja pa lahko pade v vodo tudi zato, ker Sovjeti vztrajajo pri zahtevi, naj bo v sporazum vključena tudi usoda 500 ameriških lovcev — bombnikov, ki so v zahodnoevropskih oporiščih in na letalonosilkah.

Rusi trdijo, da gre za »strateške bombnike« glede na to, da lahko napadejo ozemlje Sovjetske zveze. Združene države Amerike pa odgovarjajo, da so bombniki le taktični odgovor na grožnje, ki jih predstavljajo za Zahodno Evropo sovjetski izstrelki s srednjim dosegom.

Po tem strateškem vrtu se nenehoma plazijo tudi politične kače: Nixonova vlada v pričakovanju, da bo prihodnje leto spet izvoljena, ocenjuje sporazum s stališča koristi, ki naj bi jih ta imel pri volitvah, Sovjetska zveza pa tudi ne sme pozabiti na kongres KPSZ, ki bo konec marca v Moskvi.

Ameriški voditelji poudarjajo, da bi morala Moskva sprejeti ustrezno »politično odločitev«, nato šele bi bilo moč nadaljevati pogajanja o omejitvi strateškega orožja. Res pa je, da bi do »politične odločitve« moralo priti v obeh prestolnicah.

Nixon je 25. februarja v svojem poročilu o »stanju na svetu« komajda omenil pogajanja o omejitvi strateškega orožja, vendar je rekel, da so Sovjeti v nekaterih vrstah strateškega orožja, Američane že prehiteli in da se morda prizadevajo postati sposobni za »sprožitev prvega udarca«.

Ni pa še povsem znano, ali se želijo Sovjeti, ki se po številu raket Američanom naglo bližajo, z Američani le izravnati, ali pa jih morda celo prehiteti. Mnogi analitiki mislijo, da celo v Kremlju še niso sprejeli dokončnega sklepa.

Ironija pa je v tem, da je Lindon Johnson, ko je leta 1966 prvič predlagal, naj se začno pogajati o omejitvi strateškega orožja, mislil le na omejevanje protiraketnih izstrelkov. Odgovor Alekseja Kosigina pa je pogajanja razširil tako na ofenzivno kakor tudi na defenzivno orožje. Potemtakem imata vladi sedaj povsem nasprotna stališča ko pa ob začetku pogajanj.

Sovjetski voditelji so še leta 1968 razmišljali o sporazumu, ki naj bi zajel »ves kompleks« oborožitve. Sedaj pa so se omejili le na en sam defenzivni sistem, ki morda, kot mislijo strokovnjaki, niti ne ustreza.

Očitno je, da se je sovjetsko stališče spremenilo. Toda tudi ameriški predlog se nanaša le na številčno omejitev ofenzivnih sistemov, medtem ko bi obe deželi še nadalje lahko izpopolnjevali izstrelke. Tako na primer obstaja teoretska možnost, da se v vsak izstrelek lahko vgradi po petnajst bojnih glav, pa ga kljub temu imajo za eno samo orožje.

Pričakujejo, da bodo pogajanja trajala dva meseca in da se bodo kot poprej sestajali po dvakrat tedensko — enkrat v ameriški, drugič pa v sovjetski ambasadi.

Človek ni bil več človek

Po pripovedi Franca Fajfarja piše Jošt Rolc

Skoraj nihče od jetnikov ni hotel nasesti sovražni propagandi, ki so jo na žalost trpeli tudi zavezniki. Vsem je bil edini cilj — domovina.

Naključje je hotelo, da so se med jetniki tudi v tem okolju našli posamezni zločinci, ki bi spadali pred sodišče. Tako je nekega dne Franc opazil na dvorišču vojašnice veliko skupino jugoslovanskih jetnikov, ki so se gnetli okoli nekega osebnega avtomobila. Tudi sam je pohitel h grupi, misleč, da bo zvedel kaj v zvezi s povratkom. Tedaj pa je zagledal v odprtem osebnem avtomobilu z jugoslovansko zastavo dva uniformirana oficirja Titove Jugoslavije s petokrako zvezdo na kapi. Sprva ni mogel verjeti svojim očem — bila sta zloglasna taboriščna zlikovca iz Sakchsenhausna, polbrata Hartz in Mohora, mariborska nemškutarja, ki sta slovenskim jetnikom prizadejala ogromno gorja. Franc je hitro obvestil svoje tovariše, da sta na dvorišču oba zločinca v jugoslovanskih oficirskih uniformah, kar je vse, prav tako kot njega, silno presenetilo. Eden od njih je stekel k avtomobilu in brž potegnil ključ iz avta, drugi pa so ju obstopili, dokler niso prišli ameriški vojaški policisti in ju aretirali. Na zahtevo Slovencev so ju zaslišali in zaprli v tamkajšnji zapor, jetnikom pa so obljubili, da ju bodo sodili v njihovi prisotnosti.

Zločinca sta še nekaj dni ostala v zaporu v kletnih prostorih vojašnice, kjer sta bila na vpogled jetnikom, potem pa ju je na lepem zmanjkalo. Američani so trdili, da sta pobegnila in da ju bodo že našli in kaznovali. V resnici pa so ju izpustili . . .

V lübeških vojašnicah so si vsi osvobojeni jetniki kmalu docela opomogli. Hrana je bila zadostna, da so se jim spet povrnile življenjske moči. Dobili so posebne dovolilnice, s katerimi so lahko hodili po mestu in obiskovali kino predstave. Čas pa se je vsem tako tudi Francu vlekel neizmerno počasi. Od doma ni prejel še nobenega pisma ali kakršnegakoli sporočila, da bi vedel kaj je z njegovo družino, ki je bila izseljena zaradi bratovega odhoda v partizane. Kapetan Živković si je vsestransko prizadeval, da bi s pomočjo Rdečega križa kaj zvedel in da bi se vsi čimprej vrnili v domovino. Toda na izpolnitev te velike želje so morali čakati polne štiri mesece.

Šele 31. avgusta je napočil tisti dolgo pričakovani trenutek, ko je prišel ukaz, da se lahko vkrcajo na tovorne vagone in odpotujejo. Za razliko od voženj, ki so jih v živinskih vagonih prestali kot ujetniki, so se tokrat vozili razmeroma udobno. Bilo je poskrbljeno za sedišča in ležišča ter zadostno popotnico. Pot domov je trajala več kot štiri dni. Na obmejni avstrijski postaji Podrožca so se presedli na jugoslovanske osebne vagone in se odpeljali v Kranj. Od tod so po dveh dneh končno odšli vsak na svoj dom.

Težko je opisati občutke teh ljudi, ko so po treh dolgih letih trpljenja in groze spet svobodno hodili po svoji osvobojeni zemlji.

Ko se Franc danes po 26 letih spominja tistih težkih časov in jih kdaj pa kdaj po redkih priložnostih v pogovoru obuja s svojimi najbližjimi, mu komajda verjamejo, da je bilo vse to mogoče. Kot dokaz tega nepozabnega bivanja v taborišču smrti še danes hrani zebrasto obleko in cigaretnik, ki ga je skrivaj naredil iz materiala za letalske dele. Imel je še precej drugih predmetov, ki pa so, kot pravi, z leti prišli h kraju.

Kljub vsemu, kar je prestal in kar lahko dokaže z dokazi in pričami, pa Franc kakor še številni drugi ni deležen vseh pravic, ki mu pripadajo. Nerazumevanje pristojnih organov in prepočasno reševanje problemov bivših internirancev še danes greni življenje marsikoga izmed njih. Najbolj pa ga prizadene nepravilno vrednotenje deleža, ki so ga dali interniranci skupni stvari, in vzrokov, zaradi katerih so toliko trpeli.

KONEC

V taborišču Lübeck pred odhodom v domovino (k članku Človek ni bil več človek: na desni)

ima v svojih prodajalnah v Ljubljani, Kočevju in Škofji Loki bogato izbiro široke potrošnje in prodaja tudi za tuja devizna sredstva

Potrošnikom se priporočamo

TELEFONI: UPRAVA 22-583, IZVOZ 21-059, 21-050, UVOZ 22-481, 21-734 – NOTRANJA

strojna tovarna trbovlje TRBOVLJE

TOVARNA RUDARSKIH, GRADBENIH IN TRANSPORTNIH STROJEV TER NAPRAV

Tovarna rudarskih, gradbenih in transportnih strojev, ter naprav. Projektiramo, izdelujemo in montiramo stroje in celotne objekte za gradbeništvo, rudarstvo, črno in barvno metalurgijo ter kemično industrijo.

26. letna tradicija – jamstvo kvalitete

Strojna tovarna Trbovlje: Pošta Trbovlje — Slovenija — Jugoslavija

Telefon 80-106 — Telegr. STROJ TRBOVLJE

Milijonarjev sin — komunist

Meglen zimski dan je bil, ko sem se v Ljubljani namenil k človeku, o katerem sem še pred vojno veliko slišal. Rezko je zazvenel električni zvonec v veliki hiši v Slomškovi ulici, številka dvanajst. Prikazal se je prijazen, dobrodušen mož — in ni minilo dolgo, ko je v njegovem domovanju zavel dih preteklosti, tiste preteklosti, ki je s tisočerimi nitmi vtkana v sedanjost in prihodnost. A kdo je ta mož, čigar ime je v seznamu upokojenih predvojnih revolucionarjev, v kartoteki nosilcev Spomenice 1941 in še kdo ve kje? Sedim nasproti njega in zrem na listino Centralnega komiteja KP Slovenije, štev. 9/16 z dne 5. 2. 1954. Da, v tem dokumentu je zapisano, da je tovariš Karel (Line) Žagar, rojen 2. decembra 1914 na Bregu pri Borovnici, član komunistične partije od 1. julija 1934, da je deloval pri glavnem odboru Društva kmetskih fantov in deklet, v dijaški sekciji Brazda, zadrugi Ekonomska enota, Ljudski fronti, pri listu Mladina in Ljudska pravica, bil med vodilnimi člani v Zvezi delovnega ljudstva... in še nismo pri kraju. Tako sem torej uvodoma predstavil svojega sobesednika, imetnika Spomenice 1941, tovariša Lineta Žagarja — Kopača iz doline Loške.

●

V Loški dolini je do leta 1918 živel industrialec Franjo Žagar, doma iz Prezida na Hrvatskem. Markovec v dolini Loški si je izbral za domovanje in tam je tudi obratovala ena izmed njegovih parnih žag. O tovarnarju Žagarju so pisali, da je prijatelj šolske mladine, da je sila sposoben gospodarstvenik, mož velike koncentracije, da je daleč zunaj državnih meja zaslovela njegova lesna tovarna na Milanovem vrhu. Žagarjeve so bile štiri parne žage: dve v Loški dolini, ena na Rakeku, ena na Milanovem vrhu. Pa ne samo to. Več kot petsto hektarov gozda je bila Žagarjeva lastnina. In med temi gozdnimi površinami je sodil k Žagarjevi svojini tudi prelepi črni gozd v mogočnem Črnem vrhu blizu Babnega polja, ki je premogel skoraj sedemdeset hektarov in si ga je pred Žagarjem lastil avstrijski plemič Karol Dittl von Wehrberg. Gori nad mojo vasjo se je dvigal prelep podeželski plemiški dvorec. Bršljan se je vzpenjal po njegovih zidovih, vitke jelke so ga obkrožale. Ta gradič je sezidala ogrska grofovska rodbina Ghyczy, sèm so poleti prihajali na počitnice dunajski baroni. Tudi ta dvorec so prištevali k Žagarjevemu premoženju.

Leta 1931 je Loška dolina štela 4445 prebivalcev. V to dolino je zelo rad prihajal na počitnice mojster slovenske besede Oton Župančič. Prihajal je in se rad ustavljal v Markovcu, kjer se je pomenkoval z delavci Žagarjeve tovarne.

Pa je prišla grozotna noč 10. julija leta 1938...

Nad Milanovim vrhom, nad industrijskim gozdnim naseljem je rjovela goreča pošast. Tri ure se je blizu 200 ljudi trudilo, da bi ukrotili strahoten požar, da bi obvarovali tovarno, obvarovali parno žago, ki jo je pred tridesetimi leti zgradil podjetnik Franjo Žagar ali po domače Špetnák iz Prezida. Presunljiv je bil pogled na kupe zveriženega železja in zoglenelih tramov. Tovarna je šla po zlu, in kot je tiste čase pisalo ljubljansko »Jutro«, je bilo med delavstvom sedem najbolj prizadevnih družin, ki so jim ognjeni plameni uničili dobesedno vse razen življenja.

●

Potem ko je umrl podjetnik Franjo Žagar iz Markovca v dolini Loški, se je njegova vdova Antonija v drugič omožila. In ko je potlej zbolela, njen mož Hmelak ni vedel nič drugega, kot da svoja dva pastorka Lineta in Franceta pošlje v jezuitski kolegij na Dunaju, da bi tam končala nižjo gimnazijo. Toda milijonarjev sin Line se je kaj slabo počutil v dunajski vzgojni ustanovi, kjer so se šolali sinovi avstrijskih grofov in baronov. Vrnil se je v domovino, zadihal s polnimi pljuči in se vpisal na Trgovsko akademijo v Ljubljani. Vem, da se bo tovariš Line Žagar vse svoje živ dni spominjal leta 1934 Tistega zanj pomembnega leta, ko je imel diplomo v žepu, ko je zrl na bledo obličje materino na mrtvaškem odru, ko ni imel več staršev, ko sta mu bili na izbiro dve poti. O, saj bi si bil lahko izbral zelo varno in udobno življenjsko pot. Nadaljeval bi to, kar je začel njegov pokojni oče, kot dedič in solastnik velikega Žagarjevega gmotnega bogastva bi lahko varno vlagal težke denarje v švicarske banke, vdal bi se lahko mirnemu in brezskrbnemu življenju, potoval po rivierah, igral v Monte Carlu, užival sladko življenje. In med vojno bi lahko bogatel dalje in postal vojni dobičkar. Po vojni bi si lahko v zamejstvu omislil tovarno, in tako bi mu teklo življenje kot kapitalistu.

A Line si je zavestno izbral drugo pot. A ta pot je bila priprava na bližajoči se krvavi vihar, ki bo v štiriletnem osvobodilnem boju do tal porušil temelje starega izkoriščevalskega družbenega sistema. Zavestno se je odločil, da vse bogastvo, katerega solastnik je bil, postane družbena lastnina. Kaj takega se verjetno v vsej zgodovini Loške doline še ni zgodilo. »Žagarjev Line je za delavsko stranko, Line je za delavca in kmeta, za vse poštene inteligente. Line celo vzpodbuja svoje delavce v tovarni, naj stavkajo, da si s tem izboljšajo svoj gmotni položaj,« se čuje vse tja do Vražjega vrtca, Prezida in Čabra. Še ko je bil na trgovski akademiji v Ljubljani se je Line seznanil z marksistično ideologijo. Ukaželjnega mladeniča je živo zanimala nacionalna ekonomija. Spoznaval je, da je gospodarsko in družbeno življenje v težki depresiji. Vneto je proučeval Marxov Kapital. In še danes pomni, kako mu je profesor Mihelak ob neki priliki dejal: »Vi, Žagar, ste se čisto vrgli v Marxove copate.« Po tistem ga je še bolj privlačevala marksističa ideologija. V tej ideologiji znanstvenega socializma je videl prihodnost ustvarjalcev gmotnih in duhovnih vrednot. Dežela Sovjetov je bila živa stvarnost. Dan za dnem je poslušal moskovski radio in se navduševal nad industrijskim napredkom velike Leninove države. Linetov sošolec Stane Škrabar je bil tedaj član Glavnega odbora DKFD (društev kmečkih fantov in deklet). Predlagal mu je, naj tudi on pristopi, da je tu mesto tudi zanj. In Line Žagar se ni prav nič obotavljal, kmalu so ga izvolili v vodstvo te organizacije. Line pa gre še dalje Ustanovi dijaško sekcijo Brazda, pove in drugimi. Veliko tisočakov prispeva som, Berto Lovračevo. Mimo Kovačevo že se z Rudijem Jančarjem, Hudaleza delovanje marksistično usmerjene mladine in njenih društev. In tedaj ga tudi prvič pestijo na policiji. Partijec Ante Novak začne izdajati list Mladino, ki mu je izredno dobrodošla Linetova krepka denarna pomoč. Grozi polom Novi knjigi, ki izdaja marksistično literaturo. Za denar poskrbi Line. On in njegovi sodelavci spremenijo Novo knjigo v zadrugo Ekonomska enota. V okviru te zadruge je našla zatočišče Mala biblioteka, ki izdaja dela marksističnih klasikov.

Tu se s peresom uveljavljajo slovenski marksistični publicisti s tovarišem Edvardom Kardeljem na čelu In ta zadruga z Linetovo finančno pomočjo nadaljuje delo pod imenom Znanstvena biblioteka. To pa seveda oblastem ni po godu, zato bodo onemogočili nadaljnje delo Ekonomske enote, zapečatili njene prostore. Line in njegovi sodelavci se bodo znašli v zaporih, obtoženi po zakonu o zaščiti države. Spričo pomanjkanja dokazov jih bodo izpustili, državni pravdnik pa bo vložil priziv. Toda delo se bo navzlic hudim težavam uspešno nadaljevalo.

Iz Dolnje Lendave se je v Ljubljano preselila Ljudska pravica, katero je v Prekmurju urejal pisatelj Miško Kranjec. V glavnem mestu pa bo listu urednik Ivan Kreft. Milijonarjev sin Line šteje tisočake za nadaljnje izhajanje lista. Potlej je zasijal Mladi plamen in Line sodeluje z Ladom Kozakom, Brilejem, Maksom Stermeckim in drugimi. Ko Partija organizira demonstracije, pri tem prizadevno sodeluje tudi Line. In pride dan, ko tovariš Kardelj po M. Stermeckem sporoči, da Partija prišteva med svoje člane tudi Lineta Žagarja. Potem je na vrsti široko področje Kmečko delavskega gibanja. Tu se uveljavljajo tovariši Kukovec, Lončar, Vidmar, inž. Štebi, Kreft, Line in drugi.

Nekega dne je Line v svoj avto naložil še tovariša Lada Kozaka, inž. Štebija in Franca Sterleta-Nina. Peljali so se na ilegalni sestanek v Zaprešič pri Zagrebu. Med potjo jih je ustavila orožniška patrulja. Ko so orožniki zagledali za volanom elegantno oblečenega Lineta, so ga pozdravili, nato je avto odbrzel dalje, na določeno mesto.

Žagarjev sin je večkrat prišel v Loško dolino, prihajal je kot aktivist KDG. Tedaj je bilo v dolini sila živahno politično vrenje. Napredne sile so prevzele občino — od 1936 do tistih aprilskih dni pred petdesetimi leti nam je županoval »rdeči« župan Jože Mlakar. Line se je večkrat ustavil v Ložu pri Janezu Hribarju in Francetu Sterletu. To seveda reakcionarjem ni bilo pogodu.

Po nasvetu Janeza Hribarja in Franca Sterleta je Line odhajal med delavce svoje tovarne v Markovcu in jih nagovarjal, naj se pridružijo Zvezi delovnega ljudstva. S svoje strani jim jamči in zagotavlja, da jim zaradi tega vodstvo podjetja ne bo delalo sitnosti.

Line Žagar (tretji z leve) na sestanku komisije zavezniške združene misije, katere namen je bil dajanje pomoči civilnemu prebivalstvu do prihoda UNRRA

Partija pa je imela vse večji vpliv na Zvezo delovnega ljudstva. Izdali so proglase »Kaj hočemo?« Tovariš Kreft in Line sta po partijski dolžnosti odšla na Štajersko in zbirala podpise. Toda stara reakcionarna jugoslovanska oblast se je z vsemi silami prizadevala, da bi zatrla napredno gibanje. Številni iz vodstva Zveze delovnega ljudstva so bili aretirani. Tudi Žagarjev Tine je takrat preždel deset dni v jetnišnici Komuniste so pošiljali v Bilečo, kjer je režim zanje osnoval vojna taborišča. Tovariš Kreft sporoči Linetu partijsko direktivo, naj se izogne taki vojni obveznosti, ki praktično pomeni internacijo Line Žagar poslej živi na pol legalno. Ko se bližajo grožeči aprilski dnevi leta 1941, gre Line po nalogu Partije med prostovoljce v bivšo jugoslovansko vojsko, z njim še Maks Stermecki, Lado Kozak, Ivan Bratko in drugi. Tovariš Stermecki g. seznani s partijsko direktivo, da organizirajo v vojski partijske celice...

●

Po sramotnem zlomu stare kraljeve vojske srečamo tovariša Lineta Žagarja med peterico vodilnih tovarišev, ki so povezovali študente prostovoljce v bojno organizacijo in hkrati so prek njega dobili stik s partijo. Po direktivi tovariša Beblerja se Line poveže s tovarišema Romanom Golobom in Stanetom Cundrom. Naloga v novem izredno kočljivem položaju okupacije naše dežele se glasi: priprava ekonomske pomoči prvim partizanskim borcem in ilegalcem. Toda italijanski fašisti že poizvedujejo za predvojnim komunistom Žagarjem, zato mora junija 1941 že v popolno ilegalo. V jeseni istega leta mu določijo novo dolžnost v zasedeni Ljubljani: da pridobiva in vključuje v OF nove in nove nameščence. Tedaj se vključi v celico KP ljubljanskih nameščencev. Na sestanku celice v decembru 1941. Line izrazi željo, da bi rad zapustil okupirano Ljubljano in odšel v partizane. Toda njegovi prošnji niso ugodili. Zatem postane sekretar dela celice in član matičnega odbora nameščencev Ljubljane. Spet nova dolžnost: vodi novoustanovljeni Nabavni odsek (tu je celični sekretar) in sodeluje s Posojilno komisijo.

Line Žagar kot dvajsetletni mladenič, ko se je vključil v napredno gibanje

Pišemo 14. julij 1942. Partija pošilja svojega člana Lineta Žagarja na Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, kjer naj bi prevzel ekonomsko dolžnost. Toda 16. julija 42. ga zajame velika sovražna ofenziva. Priključi se najbližji partizanski enoti in preživlja strahote ofenzive. Pozneje deluje ekonomsko, finančno in organizacijsko. V začetku decembra 1942 je Line ponovno v Ljubljani in tu ga obdrži tovarišica Lidija Šentjurc. Z njo je partijsko povezan in vodi Gospodarski svet in posojilno komisijo do 30. septembra 1943. Iz Ljubljane ga spet vodi pot na osvobojeno ozemlje, kjer je član Upravne komisije do nemške ofenzive. Med to ofenzivo pa je politični delavec v 13. brigadi (»Loški«), nato je začasno pri Notranjskem okrožju, potem pa ga pokličejo v Upravno komisijo Z reorganizacijo Upravne komisije v odseke (poverjeništva) SNOS, postane član finančnega in kasneje gospodarskega odseka. Na poziv začasne vlade DFJ (NKOJ) odide Line Žagar 25. decembra 1944 v Beograd, kjer mu je že določena funkcija v Poverjeništvu za industrijo in trgovino Dne 22.januarja 1945. podpiše tedanji podpredsednik NKOJ Edvard Kardelj listino, s katero je major Line Žagar imenovan za podpredsednika Jugoslovanske državne komisije (predsednik je bil polkovnik Todor Vujasinović), ki bo odpotovala v štab Baze NOV v Bari v zvezi s sprejemanjem zavezniške pomoči. V tem dokumentu je tudi navedeno, da se majorju Linetu Žagarju dodeljuje kot sekretar in prevajalec Dušan Nikolić. Sledijo pomembne in zahtevne dolžnosti v Zveznem ministrstvu za trgovino in preskrbo in v Upravi zunanje trgovine. Oktobra 1945 je Line na razpoloženju Narodni vladi Slovenije, zatem je na vrsti ekonomska diplomatska služba...

●

Linetov rod izvira iz Prezida. Tam je bil doma njegov oče, tam sta živela ded in praded. Kadar se napotim tja, obstanem pred spomenikom, kjer se blestijo imena mnogoštevilnih, ki so legli v smrtno spanje. Med njimi sta tudi dva ožja Linetova sorodnika, dva Špetnakova: Tonko in Boris Žagar. Oba sta bila oficirja NOV, oba sta izkrvavela v osvobodilnem boju. V Ljubljani pa živi upokojeni »kapitalist«, ki je imetnik Spomenice 1941, imetnik številnih odlikovanj in priznanj za zasluge v minulosti. Nedvomno je tovariš Line Žagar, stari in zaslužni predvojni revolucionar pomembna osebnost iz naše novejše zgodovine

V prostorih muzejske hiše v Ložu pa so nam na voljo prepričljivi dokumenti iz preteklosti Loške doline in vse notranjske deželice. Tudi podoba Žagarjevega Lineta, podoba milijonarjevega sina iz te doline je v muzeju

JOŽE JANEŽ

KURIRJI NA XV. POHODU PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE

Srečanje v Jevnici bo zanimivo in poučno

Kakor vsako leto se bodo tudi letos v počastitev 30-letnice vstaje slovenskega naroda srečali partizanski kurirji ter skupaj z drugimi borci in mladino sodelovali na tradicionalnem XV. pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«. Pohod je res tradicionalen, saj so se kurirji po osvoboditvi že štirinajstič zbrali in ob tej priložnosti obiskali znane partizanske kraje, kjer so se borili in padali njihovi tovariši. Namen teh pohodov je, da se spomnimo skromnih ljudi, ki še danes živijo v najbolj odročnih nerazvitih področjih, ljudi ki so med NOB dali svoja življenja za ideale, ki jih naša skupnost prerada pozablja.

Glavna svečanost pa bo letos v Jevnici, kjer je bila v času NOB kurirska zveza čez Savo. Prek Save so kurirji prepeljali s čolni več tisoč borcev in funkcionarjev iz Štajerske na Dolenjsko ali obratno. Zato bodo na tem mestu odkrili spominsko obeležje.

Tod je bila vseskozi okupacije kurirska zveza med Dolenjsko in Štajersko. Vsak dan so morali kurirji prečkati cesto, progo in Savo. Čez rokav Save so morali bresti do kolen in pasu, da so prišli do brega, kjer so imeli skrit čoln. Potem so se morali v temnih nočeh z vesli in drogom boriti s savskimi valovi. Ker Nemci niso mogli priti partizanom do živega, so se maščevali nad civilnimi prebivalci. Nekatere domačije so do tal požgali, ker so dajale zavetje partizanom. Vsem, ki so partizanili v okolici Jevnice, in tudi tistim, ki so potovali iz Štajerske na Dolenjsko, so ti kraji najbrž ostali v dobrem spominu. Torej je prav, da se jih spomnimo ob 30-letnici vstaje.

Partizanski kurirji, ki bodo 8. maja spet prišli iz Štajerske, Gorenjske, Dolenjske, Primorske in Koroške v Ljubljano, se bodo že ob 10. uri zjutraj zbrali pred skupščino SRS v Šubičevi ulici. Tu se bodo zbrali tudi borci domicilskih brigad NOV mesta Ljubljane (Tomšičeva brigada, Ljubljanska brigada, II. grupa odredov in VOS) Od tod dalje pa bodo enote krenile s prapori, godbo, predstavniki krajevnih organizacij ZZB in ešalonom armade na Trg revolucije. Po slavnostnem sprejemu bodo partizanske enote odšle v Dom JLA, od tod pa bodo nadaljevale pohod proti Jevnici.

Ob 15. uri bodo partizanski kurirji prikorakali v Jevnico. Po odkritju spominskega obeležja in kulturnem programu bodo teritorialne enote v manevrskem napadu prešle Savo. Ker bo most prek Save od 14. do 15. ure zopet »zastražen od okupatorja«, bodo kurirji organizirali prehod prek Save s čolni.

Po končanem programu pa bo tovariško srečanje s partizanskim mitingom.

Istega dne bo izšel spominski pisemski ovitek s sliko kurirja, ki je zanj izdelal osnutek pokojni akademski slikar Stane Keržič. Na slavnostnem prostoru bodo žigosali pošto s priložnostnim poštnim žigom. Pošto, ki jo bodo kurirji prepeljali prek Save, pa bodo žigosali s posebnim kurirskim žigom postaje S 3 in S 29. Omenjena žiga bo izdelal partizanski grafik Marjan Kovač z orodjem, s katerim je izdeloval žige v času NOB. Do sedaj izdana serija kurirske pošte je dobila na mednarodni razstavi leta 1970 v Firencah tretje mednarodno priznanje!

Podrobnejši program proslave bo izdelala posebna komisija družbenopolitičnih organizacij iz Jevnice, Senožeti in Dolskega.

Ob 19. uri bodo kurirji odpotovali iz Jevnice v Ljubljano. Tu se bodo udeležili zaključne prireditve v dvorani hotela Union.

Odbor kurirjev NOV vabi vse preživele borce, da se srečanja udeležilo v čim večjem številu; predvsem vabimo brodarje, ki so v času NOB neštetokrat prepeljali borce prek deroče Save. To bo edinstveno srečanje vseh brodarjev in tistih, ki so jih brodarji vozili čez reko.

Udeleženci pohoda naj čimprej pošljejo svoje prijave odboru kurirjev NOV Ljubljana, Cigaletova 15. M. B.

SLOVENSKI ŠTUDENT V DEMONSTRACIJAH

(Nadaljevanje s 6. strani)

nost in ji je že pred leti napovedovala brezkompromisen boj.

In zato smo tedaj študentje skoraj kot en mož z globokim zaničevanjem sprejeli sklep kraljevske vlade, da Jugoslavija pristopi k trojnemu paktu; zato smo se z iskrenim, navdušenim ogorčenjem udeležili po vsej Sloveniji množičnih demonstracij proti kakršnim koli zvezam z dovolj izprobanimi, nasilnimi sovražniki. In v teh demonstracijah smo se povezovali tudi s študenti v glavnih mestih ostalih jugoslovanskih narodov, zlasti še v Beogradu, kjer se je porodilo slovito geslo: »Bolje rat nego pakt!« — »Boljša je vojna kot zveza z njimi!«

Potek dogodkov v drugi svetovni vojni, posebno še narodnoosvobodilna borba in ljudska revolucija na Slovenskem, povezana z osvobodilnim bojem drugih jugoslovanskih narodov za narodno in družbeno osvoboditev v letih 1941 do 1945, nam s polno prepričljivostjo dokazuje, da je imela slovenska mladina prav, ko se je uprla zverinskim nakanam nadmočnih, okrutnih sovražnikov. MILAN BREZOVAR

Poizvedba

Poljski državljan Waldemar Miarczynski je bil udeleženec NOV od leta 1944 dalje. Bil je v četrti četi drugega bataljona brigade Tone Tomšič. Politični komisar tega bataljona je po njegovi navdbi bil Edi Ferlučak. Iz svoje čete se spominja tudi Ivana Bizjaka. Vse tovariše, ki se ga spominjajo prosi, da se mu javijo na naslov Waldemar Miarczynski, Olsztyn — Ulica Kolobrzeska 13 H/21, Poljska.

Največ skrbi socialnim, zdravstvenim in stanovanjskim vprašanjem

POGOVOR S TAJNIKOM OBČINSKEGA ODBORA ZZB NOV MARIBOR

Obiskal sem Marijana Dolenca, tajnika občinskega odbora ZZB NOV Maribor, in se z njim pogovarjal o letošnjem programu dela. Najprej je dejal:

»Kot borci NOV z velikim zanimanjem obravnavamo predvidene ustavne spremembe. Občinski odbor prizadeto sodeluje pri tovrstnih razpravah. Prizadevamo si, da bi člani ZZB k temu kar največ prispevali.«

KATERIM PROBLEMOM BOSTE LETOS POSVETILI NAJVEČ SKRBI?

»Reševanju socialnih, zdravstvenih in stanovanjskih vprašanj, študijski pomoči otrokom umrlih borcev in VVI, pa ostarelim in osamljenim kmetom-borcem, ki živijo na nedonosnih kmetijah in so zapuščeni. Takih kmetov na Pohorju, na Kozjaku in seveda tudi na Koroškem ni malo. Gre prav gotovo za kritične primere.

Rad bi opozoril, da v Mariboru delujejo odbori Lackovega odreda, Zidanškove brigade in področni odbor Koroških partizanov, ki izdajajo svoja glasila: Odvem partizana severne meje. Pohorski partizan in Vestnik koroških partizanov. Omenjeni odbori na ta način uspešno združujejo nekdanje borce teh enot. Ustanoviti pa bomo morali še odbor, ki bo združeval nekdanje aktiviste OF, člane okrožja in okrajev. Ti tovariši, ki niso pripadali vojaško-operativnim enotam, so še danes bolj ali manj nepovezani.

Mislimo tudi na to, da bi letošnjo karavano bratstva in enotnosti, ki je doslej odhajala v Srbijo, razširili še na Hrvaško in Bosno. Poskrbeli bomo še za pospešen način zbiranja dokumentarnega gradiva. Za pisanje spominov iz koncentracijskih taborišč, zaporov, izseljeništva in ujetniških taborišč, za izdajo raznih zbornikov in drugih publikacij o življenju in borbi teh tovarišic in tovarišev. Z njimi bomo prirejali občasna srečanja in razgovore.

Glede splošnega ljudskega odpora pa si bomo — opirajoč se na načelo, da to ni samo stvar oboroženih sil, upravnih služb itd., ampak tudi vsakega posameznika — prizadevali, da bodo združenja borcev in njihovi člani sodelovali v predvideni razpravi o prvem slovenskem zakonu o splošnem ljudskem odporu. Istočasno pa tudi za to, da bi se vsi borci, ki še niso razporejeni, vključili v civilno zaščito, enote prve pomoči itd.«

TOREJ ŠIROK IN PESTER OBSEG DELA. KAKO PA BOSTE VSE TO IZVAJALI?

»Vse te naloge in še vrsto drugih skrbi bomo uresničevali prek naših komisij: za zgodovinskospomeniško dejavnost in razvijanje tradicij NOB, za vprašanja vojaških vojnih invalidov, za bivše politične zapornike, internirance in deportirance ter vojne ujetnike, za zdravstveno varstvo in rekreacijo borcev, za stanovanjska vprašanja, za vloge in pritožbe ter za splošni ljudski odpor.« DRAGO MIKLAVEC

»OB TRIDESETI OBLETNICI VSTAJE IN SPOMINSKEM DNEVU NARODNE HEROJKE MAJDE ŠILC VABIMO NA SVEČANO PRIREDITEV, KI BO 20. MARCA V DIJAŠKEM DOMU MAJDE ŠILC V ŠMIHELU PRI NOVEM MESTU,« JE PISALO V PISEMCU, KI SO GA MED DRUGIMI PREJELI TUDI BORCI 10. SNOUB »LJUBLJANSKE«. VABILU SO SE Z VESELJEM ODZVALI, SAJ JE TO ŽE TRADICIONALNA PRIREDITEV, KI JO KOT NEKDANJI VOJNI TOVARIŠI MAJDE ŠILC NIKOLI NE ZAMUDIJO!

Na sliki: HINKO BRATOŽ-OKI IZROČA DIJAKINJI KRISTINI STAROVEŠNIK DIAPROJEKTOR, KI SO GA DOMU POKLONILI BIVŠI BORCI LJUBLJANSKE BRIGADE — GOJENKE DOMA PA SO JIM V SKROMNO ZAHVALO DAROVALE PRTIČKE, KI SO JIH BILE SAME IZVEZLE.

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Zdolgočasene stražarje so bolj zanimali ljudje, posebno ženske, zato se za Vidino torbo niso dosti zmenili. Površno so pobrskali po perilu in se šalili na račun mestne gospodične, kakor so imenovali Vido. Ni je dosti motilo. Da ji le vrnejo papirje, pa se jih bo rešila!

Oficir se je kmalu vrnil in pomolil papirje Vidi, ki jih je brž potisnila nazaj v žep usnjenega suknjiča. Pobrala je torbo, ki je stala na tleh, in odšla prek bloka na osvobojeno ozemlje.

Norčevanje vojakov jo je spremljalo še nekaj časa, ko se je oddaljevala. Nesramno so se režali na njen račun.

»Naj se le smejejo,« je sama pri sebi modrovala Vida, »da sem le prek bloka. Kako že pravi tisti pregovor? Da, kdor se zadnji smeje, se najbolje smeje.« In Vida se je smejala zadnja, saj jih je s ponarejenimi dokumenti dobro potegnila za nos.

Marjanka je rasla. Vsak dan jo je bolj zanimala okolica, v kateri je živela. Vsi, ki so bili okoli nje, so jo imeli čedalje rajši.

Privadila se je novega doma in nove mame, rada je imela vse, ki so bili skupaj z njo. Seveda, najraje je imela Maro. Ko se je zbudila, jo je začela takoj iskati s svojimi črnimi očmi. Poredno se je nasmejala, ko jo je zagledala.

Saj je imela lahko rada to svojo novo mamo. S koliko skrbi, ljubezni in dobrote je je Mara obsipala svojo posvojenko!

Tudi babica in dedek, ki sta stanovala spodaj,

74

sta jo razvajala, da je bilo kaj. Če se je zajokala v vozičku, kadar jo je Mara pustila na vrtu, sta bila že pri njej in jo začela gugati. Če Marjanka s tem ni bila zadovoljna in je kričé ugovarjala, se je takoj znašla v naročju enega ali drugega.

Največ zabave z njo sta imela Mihec in Nataša. Nataša je bila kakšni dve leti starejša od Mihca. Za svojo starost zelo velika, plavolasa deklica, je bila mirna in resna. Njene oči so bile modre kot plavilo. Plaha in nežna se je sukala okrog male Marjanke, ki jo je sama pri sebi včasih zamenjala za veliko lutko, s katero sta se prej, dokler ni bilo Marjanke, z Mihcem igrala. Mihec je bil očka, Nataša mamica in Marjanka njun otrok. Tako so bile vloge razdeljene. Mara jih je skrivaj opazovala, ko so se po dneve in dneve igrali, in se včasih do solz nasmejala njihovim otroškim domislicam.

Pozimi, ko sta se hodila Mihec in Nataša sankat v jamo skonca ulice in se vsa rdeča vračala domov šele, ko se je začelo mračiti, se je Marjanka doma v naročju babice ali Mare zadovoljno gugala in bila deležna vse družinske sreče.

Včasih jo je Mara kljub mrazu dobro zavila in jo v naročju nekaj časa nosila po vrtu. Nosek ji je postal rdeč, iz oči pa so ji tekle solzice, ko ji je poredni veter zapihal v obrazek. »Nič ne bova hodili po mrazu«, je rekla Mara, kot da bi jo punčka razumela. »Kar v hišo pojdiva, le čemu bi zmrzovali, če sva lahko lepo na toplem?«

Oki se je vračal domov pozno. Domači niso nikoli vedeli kje je, kaj dela, kod hodi. Le to so vedeli, da njegove poti niso prav varne, in plaho so čakali, dokler niso zaslišali njegovih trdih korakov pod oknom.

Truden, a vendar vesel in hrupen, je vstopil v kuhinjo, pograbil punčko, jo vrgel v zrak in jo s

75

čvrstimi rokami spet ujel. Marjanka se je na vse grlo smejala in mahala z rokami, kot bi hotela reči »še, še.«

Seveda ji je Oki tudi ustregel. Ko se je začela Mara jeziti, da ji bo polomil vse kosti, jo je vrnil njej ali babici ter jo prijel za nosek: »Ne smem več, veš, prepovedali so mi. Kar lepo pridna bodi!«

Marjanka je čudno namrgodila obrazek, pihnila skozi nosek, ker ji ga je preveč stisnil, se nasmehnila in pokazala svoje štiri bele zobke, kot bi hotela reči: »Že prav, pa jutri!«

A zgodilo se je, da tega »jutri« ni bilo več...

Zvečer, ko so vsi legli k počitku, so zaslišali zunaj brnenje avtomobilov. Pred hišo so se ustavili.

Dedek je sédel na posteljo in v svetlobi avtomobilskih žarometov videl vojake, ki so tekali na cestni strani hiše. Kmalu so začeli razbijati po pritličnih oknih.

Oki je takoj skočil iz postelje in planil k oknu. Vse mu je bilo v hipu jasno. Prišli so. Videl je, kako so vojaki poskakovali prek ograje in zastražili hišo tudi na vrtni strani.

Otroka sta še spala. Mara si je ogrnila domačo haljo in jo povezala s pasom. Gumbov ni mogla zapeti. Roke so ji tako trepetale, da prstov sploh ni čutila.

Vse skupaj se je zgodilo tako hitro, da Okiju še na misel ni prišlo, da bi pobegnil. V veži je zvečer pustil torbo in v njej dve pištoli, ki ju je hotel naslednji dan očistiti in nekaj popraviti. Preden je legel, je čisto pozabil, da bi ju moral spraviti v skrivališče. Zdaj ni bilo več časa. V usnjenih tokih zaviti v trd papir, kot jih je prinesel domov, ju je vrgel v dvajsetlitrsko kanto nečiščenega medu, ki jo je imel postavljeno vrh stopnic pri

VSAK TEDEN ENA

Odhod na delo v inozemstvo . . in vrnitev v domovino

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

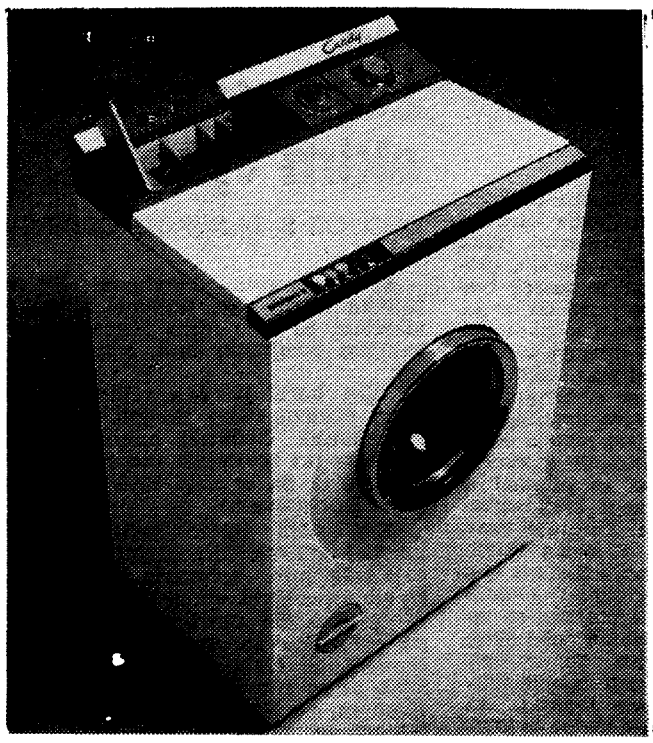

Stroj za pranje perila regulira časovno biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo h. c. 329-855, skladišče 57-490, 57-498

SUPERAUTOMATIC 98

Candy

Tovarna pohištva L I P A AJDOVŠČINA

Kuhinja Monica – za življenje, ki si ga želite.

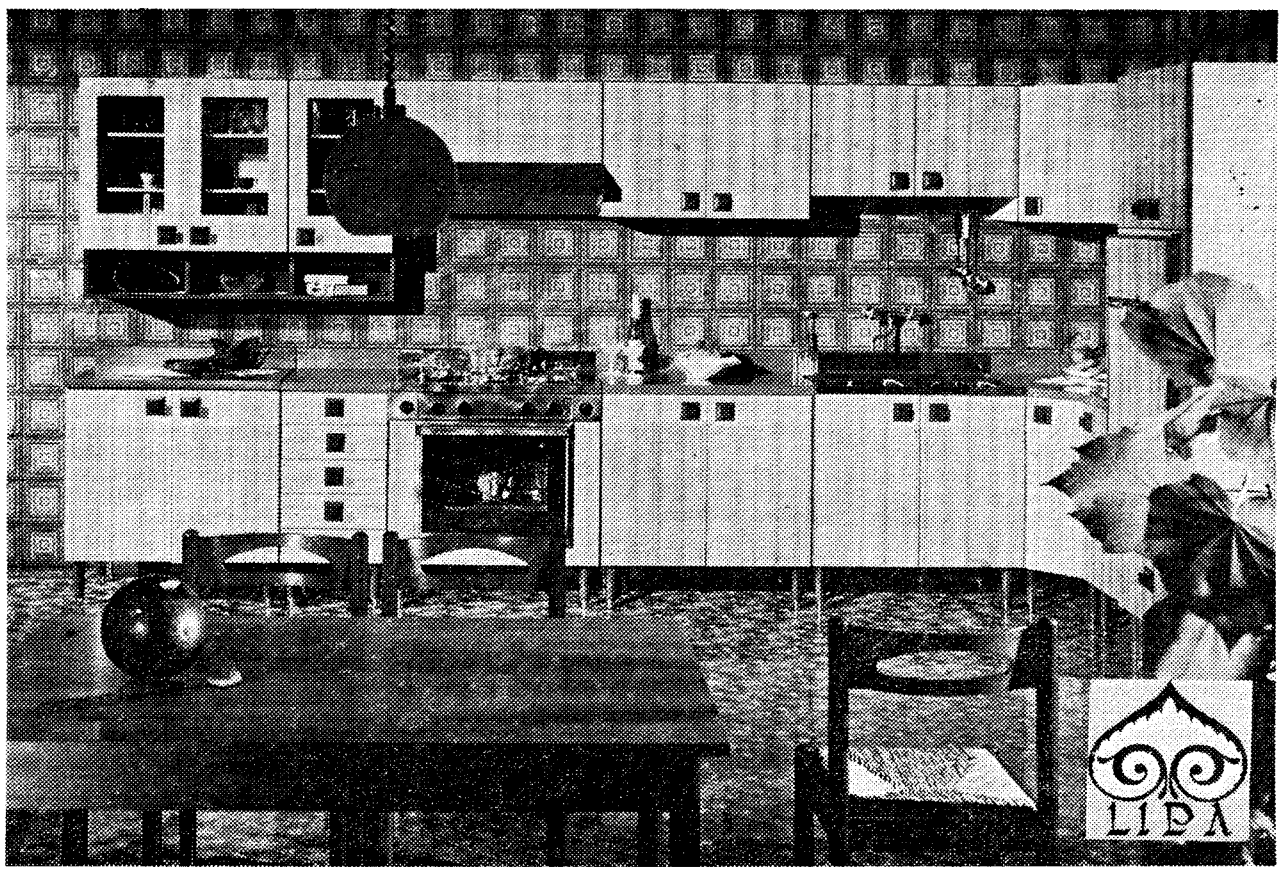

76

vratih. Zavoj se je še pravočasno pogreznil v gosto, sladko gmoto in zakril sled.

Še toliko je utegnil, da je Mari naročil, naj kasneje pištoli odda Bredi, ko bo prišla k Marjanki.

77

Vojaki so že vlomili skozi lahka spodnja vrata, ki so držala k stopnicam, in krdelo se je usulo v hišo ter svetilo z baterijami.

Otroka sta se zbudila. Marjanka je začela vreščati, ker se je prestrašila, Mihec pa je tako milo jokal, da bi se ga še kamen usmilil. Toda vojakom se ni smilil Mihec, še Mara ne, ki je vsa bleda mirila Marjanko, z drugo roko pa stiskala k sebi na tleh stoječega Mihca.

Premetali so žimnice na posteljah, iz omar zmetali obleko in perilo, vtaknili nos v vse kote stanovanja in prebrskali vse predale. Toda našli niso ničesar. Okiju so obrnili vse žepe.

Tudi spodaj, pri dedku in babici so vse preiskali, toda zaman.

Preiskava je bila brezuspešna. Oki se je škodoželjno muzal, to pa je vojake tako razjezilo, da ga je eden izmed njih z vso silo udaril s pestjo v obraz. Iz nosu in ust se mu je pocedila kri.

Mara je zakričala. »Kaj ste znoreli, prekleti . . .« Požrla je besedo.

»Tiho, ženska!« se je zadrl oficir, ki je stal pri vratih sobe. »Marš z nami« se je obrnil k Okiju in ga butnil čez prag.

Oki si je obuval čevlje in si s hrbtno stranjo roke brisal kri, ki mu je curjala iz nosu. Mara mu je prinesla belo rutico in mu jo potisnila v žep.

Oficir je planil: »Kaj ste mu dali?«

Oki je vstal ter potegnil iz žepa zložen robec in si obrisal kri. Razgrnil ga je in jim ga pokazal: »Samo tole in nič drugega.« je rekel zaničljivo.

Uklenili so ga in odpeljali.

Za njimi je ostala jokajoča družina in razdejana hiša. Mara z Mihcem je ostala pri vrtnih vratih, dedek in babica pa sta bila pri odprtem oknu. Oki, je zaklical: »Pazite na moja otroka, da se jima kaj

78

ne zgodi! Saj se bomo kmalu spet videli! Nič ne marajte!«

Surovo so ga pahnili v kamion in odpeljali. Zlovešča noč je požrla drhal, ki je v njej izginila tako hitro, kot je bila prišla.

Brez Okija je bila hiša tako prazna. . . Mara je jokala, dedek in babica pa sta kar naprej tarnala. Mihec je bil tako žalosten, da sta z Natašo ves dan posedala po hiši in se nista nikamor premaknila. Naslanjal je glavo k Marjanki in sam sebe tolažil:

»Vidiš, zdaj sva pa brez očka. O, ko bi bil velik, bi jim že pokazal! Hm, če bi bil tukaj stric Janez, ga že ne bi odpeljali. On je močan in dobili bi takšne buške, da bi si zapomnili. Vse bi zmetal po stopnicah. Seveda, mamice, babice in dedka se niso nič bali . . .«

Mara ga je poslušala in se prisrčno nasmejala njegovi otroški pameti:

»Otrok moj neumni, saj ne veš, kaj govoriš! Kdo pa naj se upre takšnim divjakom? Tudi stric Janez ne bi prav nič opravil, ko jih je bilo pa toliko.«

»Le zakaj je bil očka tako čuden, mamica? Nič ni udaril, ko ga je tisti vojak tako sunil s pestjo v obraz. Zakaj ni ušel?«

»Ne sprašuj me, ljubi otrok, ko pa ne razumeš vsega tega. Kako naj bi se očka boril proti tolikemu številu oboroženih vojakov? Le kam naj bi ušel, ko pa je bila hiša vsa zastražena, okrog in okrog? Moral je z njimi, drugega mu ni kazalo. Če bi napravil karkoli drugega, sinko, ne bi bil v živ.«

»Pa je zdaj zagotovo še živ, mamica?«

»Upam, da je.«

Revolucionarna pot Andreja Benčiča

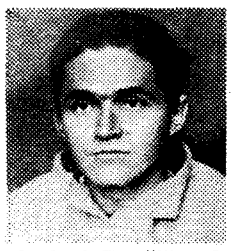
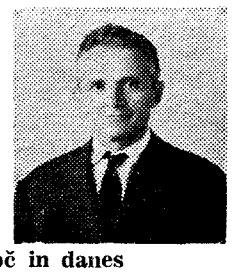

Andrej Benčič nekoč in danes

Andreja Benčiča sem videl prvič in zadnjič leta 1933 v ljubljanskih zaporih. Oba sva bila udeleženca v znanem notranjskem sodnem procesu proti komunistom. Po skoraj osemintridesetih letih sem letos navezal pismene stike z Andrejem Benčičem. Zdaj živi v Italiji, v mestu Rovigu, kot poklicni politični delavec KP Italije. Po vojni je bil dvakrat v Sloveniji. Obiskal je Borisa Ziherla, ki je bil tudi med komunisti v našem sodnem procesu. Boris Ziherl mi je dal Benčičev naslov.

Po tolikih letih sem mu pisal, ker sem želel dobiti njegovo sliko za muzej ljudske revolucije v Ložu. Odgovor sem dobil ekspresno s sliko vred v nekaj dneh. Poslal mi je fotografijo iz dni, ko je bil v zaporu v Sremski Mitrovici. Prav njegovo pismo me je spodbudilo, da bi napisal nekaj o njem.

Andrej Benčič se je rodil avgusta 1910 v Miljah pri Trstu. Ko je bil zaposlen v Logatcu, se je povezal s komunisti: z Romanom Potočnikom, Nacetom Voljčem (narodni heroj, padel leta 1944 na Štajerskem), Albinom Pergarjem in drugimi. Leta 1933 so po vsem Notranjskem nastale komunistične celice, tako npr. na Vrhniki, v Logatcu, na Rakeku, v Cerknici, Begunjah, Grahovem, Ložu in na Blokah. V Logatcu se je v celico vtihotapil izdajalec P. M. Žandarjem je izdal, kje bo sestanek. Tega sestanka se je udeležil tudi sam. Žandarji so čakali v zasedi na logaški gmajni, kamor so prišli na sestanek komunisti. Tako je prišlo do sodnega procesa. Tedaj je bilo pred sodiščem 24 obtožencev, 21 pa jih je bilo obsojenih na kazni od 6 mesecev zapora do 6 let robije ter na izgubo častnih pravic.

Benčič je bil v Logatcu zelo delaven. Hodil je na številne sestanke na Vrhniko, v Cerknico in kdove kam še. Sestavil je pravila za komunistične »uradne oddelke«. V Logatcu so pripravljali nekakšne diverzantske akcije. V Ložu pa sem imel nalogo zbrati podatke o številu oboroženih žandarjev, graničarjev in financarjev.

Benčič se je pred sodiščem dobro držal. Kaznovan je bil na 6 let robije, izgubo častnih pravic in izgon iz države po prestani kazni. Bil je namreč italijanski državljan. V kaznilnici v Sremski Mitrovici je napravil tudi partijsko šolo. Tam so se komunisti učili marksistične teorije po programih, ki so bili prilagojeni po trajanju kazni posameznih ujetnikov. Učili so prekaljeni komunisti. Znano je, da je bil glavni voditelj Moša Pijade.

Natančno ob šesti obletnici aretacije, t.j. 13. junija 1939, je jugoslovanska policija izročila Benčiča fašistom v Postojni. — Ni mi pisal, kaj vse so počeli z njim, prepričan pa sem, da so ravnali tako, kakor so pač to »znali« z naprednimi ljudmi. Benčič je najprej živel v Bologni. Od tam je tudi odšel k partizanom, ki so jih vodili italijanski komunisti. Bil je partizanski oficir. Po vojni je deloval kot komunist v Bolzanu, Padovi, Benetkah in nazadnje v Rovigu, kjer je še zdaj. Večkrat je bil izvoljen kot komunist v razne oblastne organe. Zdaj pa je član občinskega odbora v Rovigu.

Iz Benčičevega pisma izžareva navdušenje za socializem-komunizem. Benčič je velik prijatelj Jugoslavije. Letos ima namen obiskati Slovenijo in tedaj si bo lahko ogledal tudi muzej v Ložu. Pozdravlja vse udeležence notranjskega procesa in rad bi se srečal z njimi. Upam, da se mu bo želja izpolnila. Na svidenje!

FRANC STRLE—NINO

PREGROZNO, DA BI POZABILI

Vasi: Predjama, Bukovje in Gorenje so med vojno nekateri hudomušno imenovali »podgorska partizanska republika«. Že leta 1942 so te vasi pogosto obiskovali partizani, saj so bili vselej sprejeti odprtih rok.

Bilo je 29. septembra 1943. V Gorenjem so že zjutraj zaslišali, da se bližajo vasi vozila nemške soldateske. Moški so se umaknili v gozd. Doma so ostali le bolniki, ženske in otroci. Nemci so obkolili vas. Med divjaškim tuljenjem so polili hiše z bencinom, drugo za drugo, ne da bi jim bile kaj mar obupne prošnje in jok nemočnih žensk in otrok.

Po vasi so zaplesali strašni zublji. Ženske so v obupu skakale v goreče hiše, da bi še kaj rešile, soldateska pa je metala v ogenj, če si je kdo kaj rešil. V hlevih je ostala privezana živina in v svinjakih zaprti prašiči. Divjakom še ni bilo dovolj požigov, strahovanja ljudi, divjaško uničevanje — metali so še bombe, da bi z njimi razdejali zidovje, ki je še ostalo med požarom. Požgati so hoteli prav vse, ne le hiše, marveč tudi senike, lope, kašče.... Na debelo so polivali bencin po senu in gospodarskih poslopjih. S požarom so hoteli zastrašiti tudi daljno okolico. Velikanski steber dima je bil viden tja do pivskih ravnin. Dim se je dvigal nad pogoriščem še naslednji dan. Soldateska je ponoči imela divjaško pojedino — se mastila s perutnino in prašiči in polokala vse vino, kolikor ga je imela tedaj studenska gostilna. Prihodnji dan se je zločinska karavana odvlekla in zapustila za seboj spričevalo svojega divjaštva in strašne posledice, ki so zaradi njih še dolgo trpeli naši ljudje. Nesrečni prebivalci so se razkropili, da bi si našli zavetje pri sočutnih ljudeh.

ANDREJ MIKLAVČIČ st.

Mirko Glavina šestdesetletnik

Mirko Glavina, že pred vojno organizirani komunist, je te dni praznoval svojo šestdesetletnico. Rodil se je leta 1911 v Trstu. Izhaja iz napredne proletarske družine iz Boršta pri Trstu.

Zelo mlad je začel delati v tržaški ladjedelnici. Komaj 17 let mu je bilo, ko je bil že sprejet v mladinsko organizacijo »Borba«. V tej organizaciji je deloval do aretacije leta 1930. Zaprli so ga v koprske zapore, nato pa poslali pred posebno sodišče v Rim. Zaprt je bil nad osem mesecev. Zaradi pomanjkanja dokazov so ga izpustili, a kaznovan je bil na dve leti policijskega nadzorstva. Med obvezno vojaško službo mu niso zaupali orožja; služil je v delovni vojaški enoti. Po vrnitvi domov ni mogel dobiti rednega dela. Leta 1935, ko je bila v Italiji mobilizacija letnikov 1911, bi moral oditi z italijansko vojsko na bojišče v Abesiniji. Takrat je sodeloval pri organizaciji pobegov vojaških obveznikov v druge države. Sam pa se je ob tej priložnosti naredil bolnega in se ognil odhodu v Abesinijo.

Leta 1936 se je zaposlil v rafineriji v Žavljah. Še nadalje je vneto sodeloval v revolucionarnem gibanju. Bil je sodelavec znanih poznejših borcev v NOB. Leta 1940 so ga spet aretirali. Poslali so ga v internacijo v taborišče v Pistici. Tam so bili interniranci organizirani. Glavino so sprejeli v KP. Zaradi revolucionarnega delovanja v taborišču je bil dvakrat aretiran. Prvič ga je rešil dr. Peter Držaj. Drugič pa je Glavina nastopil gladovno stavko.

Ob kapitulaciji Italije je Glavina prišel s skupino v prvo partizansko taborišče v Tarantu. Pozneje je bil član prve partijske organizacije v partizanskem taborišču v Carbonari. Nato je bil določen za političnega komisarja čete. Novembra 1943 je s prvo prekomorsko brigado odpotoval na otok Korčulo in potem sodeloval pri obrambi otoka. Pot ga je vodila na Brač in Vis, od tam pa po nalogu vrhovnega štaba v Drvar. Sprejet je bil v I. proletarsko divizijo. V Sandžaku je bil hudo ranjen, tako da je postal stoodstotni invalid. Po zdravljenju v raznih bolnišnicah se je maja leta 1945 vrnil v Trst.

Po vojni je vneto sodeloval pri obnovi in razvoju domovine. Nad deset let je služboval kot javni tožilec v Lendavi, M. Soboti, Sl. Konjicah, Poljčanah in nazadnje v Kopru. Šest let je bil sekretar okrajnega odbora ZZB NOV v Kopru. Zdaj je član komisije za predvojne komuniste pri komiteju obalne konference ZKS in delavec številnih drugih družbenopolitičnih organizacij v Kopru. Za svojo revolucionarno in družbeno dejavnost je bil večkrat odlikovan.

Vsi sodelavci in zlasti soborci mu želimo še mnogo zdravih let!

ALBERT KLUN

DOBRO JE, ČE VESTE

»SENJSKO ZDRAVILO ZOPER GLAVOBOL«. V senjski lekarni in pred njo čakajo ljudje v vrstah. Telefon se skoraj neprctrgoma oglaša. Pacienti iz drugih mest in krajev se pismeno zahvaljujejo in naročajo nove količine zdravila zoper glavobol, pa ne samo pacienti iz naše dežele, marveč tudi iz tujine. Gre za »mast zoper glavobol«, za neko novo vrsto zdravila, ki ga je po golem naključju »sestavil« senjski farmacevt, magister Dragan Plehat. Po uporabi so številni bolniki, ki jih je leta in leta mučil glavobol, ugotovili, da je bolezen izginila, kakor da jo je odpihal veter. Vesti o tem zdravilu so raznesli turisti ter je o »čudežnem zdravilu« poročal tudi kölnski radio in zahodnonemški tisk. Tako so ljudje z vseh koncev in krajev priromali in še vedno romajo v Senj k magistru Plehatu, ki, kljub prednemu delu in prizadevni pomoči sodelavcev, ne utegne ustreči vsem naročnikom. Ti ga dan za dnevom prosijo za nove količine zdravila. To zdravilo je, poleg drugega, še poceni, saj stane tuba masti samo 5 dinarjev. Senjska lekarna proda dnevno okrog 150 tub te masti. »Verjamem, da mast koristi bolnikom«, je dejal magister Plehat, »vendar pa ne gre za kakšno posebno mast zoper glavobol. To zdravilo je namenjeno zgolj čiščenju sinusov (obnosne votline). Zvečer se morajo z mastjo namazati nosnice. Ko ljudje kupujejo mast, jim povem, da jim bo pomagala, če povzroča glavobol vnetje sinusov.«

PREMALO BOLNIČARK. Newyorški zdravniki se pritožujejo, da na sto in sto bolnikov po nepotrebnem umira zgolj zaradi tega, ker ni v newyorških bolnišnicah dovolj bolničark. Zdravniki zahtevajo močno povečanje števila bolničark in tudi boljše plače zanje. Nekatere bolnišnice imajo zasedenih komaj 60 odstotkov mest, normiranih za bolničarke, nekatere pa imajo zasedenih komaj 10 odstotkov takih mest, tako da pride na eno bolničarko poprečno po — 300 bolnikov. Bolničarka, kajpada, spričo tega ne more pomagati vsem bolnikom, ki so v kritičnem stanju, ker ne more biti pri toliko bolnikih hkrati. Posledica tega je, da mnogo bolnikov umre, čeprav bi jim bilo mogoče ob pravočasni pomoči rešiti življenje.

LJUDJE V KLETKAH. V velikem živalskem vrtu japonskega mesta Imijanu so glavna privlačnost opice, ki se svobodno sprehajajo po vrtu. Ljudje jim prinašajo razne slaščice. Opice so se tako privadile darežljivim obiskovalcem, da so kar same jele segati v njihove žepe in po njihovih zavojčkih, pa čeprav niso bili kdaj pa kdaj zavojčki namenjeni njim. Tako so postali prava muka za obiskovalce, zaradi česar je uprava živalskega vrta omislila za obiskovalce majhne zaščitne kletke na kolesih, v katerih se lahko človek med opicami nemoteno sprehaja oziroma prevaža.

RAZTRESENI KIRURG. Neka gostilničarka iz Rennesa je več kot šest let živela s kirurško pinceto v želodcu. 41-letni Madeleini Bazin, materi desetletnega dečka, so 10. aprila s cesarskim rezom pomagali, da je lahko rodila otroka. Kmalu po operaciji so jo jele mučiti hude bolečine. Zdravniki so domnevali, da ima ledvične kamne. Ko so postale bolečine neznosne, so jo radiografsko slikali. Tedaj so zdravniki, vsi prepadeni, ugotovili, da je povzroča bolečine kirurška pinceta, dolga 20 in široka 7 centimetrov, ki jo je »pozabil« v njej operater, ko je bil napravil porodnici cesarski rez. Madeleino Bazin so nato operirali in jo rešili hudih, neznosnih bolečin.

VOLKULJA, KI JE BILA STRAH IN TREPET V VSEJ OKOLICI. Eden najstarejših lovcev Bosenske krajine, 64-letni Dušan Kozomora iz vasi Kmečane blizu Brinzanega Majdana pri Banjaluki, je nedavno ubil 75 kilogramov težko volkuljo, ki je bila strah in trepet teh krajev. Lani je ljudem zadavila 28 ovac, več svinj, deset psov-čuvajev in celo nekaj konj in krav. Dušan je prodal kožo Društvu lovcev za borih 50 dinarjev, pa čeprav mu je ponujal neki zbiralec volčjega krzna 1.200 dinarjev. Številni prebivalci iz Kmečanov in iz okoliških vasi so se Dušanu oddolžili tako, da so mu darovali srajce, volnene nogavice, več steklenic slivovke itd.

Komemoracija tudi letos

Mednarodni komite za Dachau je tudi letos pripravil spominsko slovesnost ob 26-letnici ustanovitve koncentracijskega taborišča Dachau. Komemoracija bo v nedeljo, 2. maja, ob 11.30 uri pred krematorijem, od koder se bo sprevod pomikal proti spomeniku na »apelplatzu«, kjer bodo delegacije posameznih držav polagale cvetje in vence. Obširnejša spominska slovesnost v Dachauu pa bo prihodnje leto. Mednarodni komite bo na prihodnjem zasedanju pripravil program, pri čemer bo tudi upošteval, da bodo prihodnje leto v Münchnu olimpijske igre.

B. A.

Poizvedba

Za uveljavitev pravice do posebne dobe mi je potrebna dodatna priča. Zato prosim tovariša Jožeta Žiberno, ki je doma nekje v okolici Postojne in ki je služil v 62. italijanskem pehotnem polku, odkoder je v avgustu leta 1943 ušel, naj mi javi svoj naslov.

JANEZ ČEMAŽAR,
Dovča 76 pri Lukovici,
64224 Gorenja vas

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejše rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotornega in podpornega aparata. Kontraindikacije: infekcijske bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertonija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje, zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

Fotoreporterska služba med NOB

Rudi Vavpotič: „Noči so bile naš delovni čas . . .“

Edi Šelhaus in Rudi Vavpotič v Vojni vasi pri Črnomlju leta 1945

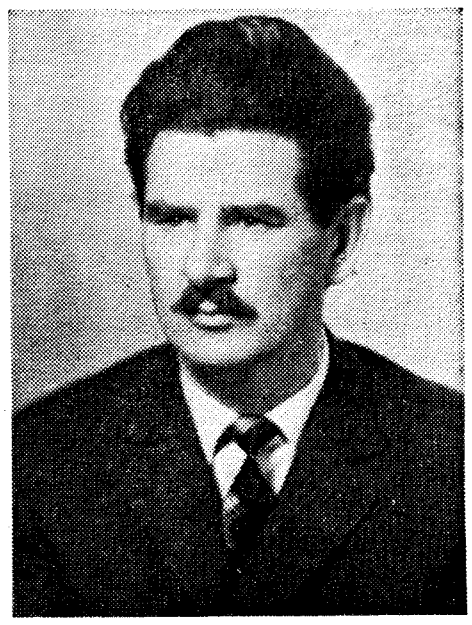

Rudi Vavpotič je bil v dneh najhujših preizkušenj naše domovine član fotosekcije propagandne komisije v v glavnem štabu.

Ta skromni podatek o nekdanjem partizanskem fotografu sem imel zabeležen na papirju, ko sem se v Ljubljani na Titovi cesti 13 vzpenjal v ne vem katero nadstropje. Po tistem, ko sem ga nekajkrat iskal v podjetju Viba-film, kjer je zaposlen kot filmski snemalec, mi je končno uspelo, da sem mu segel v roke.

Tam globoko spodaj pod oknom je bilo slišati prometni vrvež, ki se je mešal s pripovedovanjem Rudija Vavpotiča:

»V Mariboru sem se rodil, 24. marca 1919. Po smrti staršev sem moral kot štirinajstletni fantič za pet let v mariborski mladinski dom, kjer so me pridno namakali v razvijalno in fiksirno tekočino. Toda nikar ne mislite, da me je fotografski poklic veselil, v zavodu so mi ga hočeš nočeš kar določili... Moja prva zaposlitev je bila na Jesenicah, od koder sem prišel kot fotografski pomočnik v atelje tovarišice Šelhaus v Škofji Loki. Veste, Šelhausi so bili prava partizanska družina! Pri njih smo že v začetku okupacije izdelovali fotografije za partizanske arhive. V ateljeju staršev Šelhausa sem delal od leta 1939 do leta 1942, ko sem odšel za leto dni v Celovec. Tu sem bil zaposlen pri Tolingerju, kjer so nekaj časa delali tudi Edi Šelhaus, Vili Kramer in Stane Rode, ki ima danes fotografski atelje v Kranju. Pozneje sem zvedel, da so tovariša Rodeta poslali v taborišče, tovarišu Kramerju pa je uspelo priti k partizanom. V Celovcu sem dobil poziv za nemško vojsko. No, pa sem prek Rodetovih staršev v Kranju dobil zvezo s partizani in jo mahnil v gozdove. Kmalu sem bil v Kamniku in 23. avgusta 1943 že v vrstah Kamniškega bataljona.

Škoda, da nisem imel s seboj pri partizanih fotografskega aparata ali filmske kamere. Čas je hitro bežal in vzdušje v njem se je spreminjalo iz trenutka v trenutek. Ustaviti ga je bilo mogoče le s fotografskim ali filmskim zapisom...

Leta 1943, pred kapitulacijo Italije, smo se s Kamniškim bataljonom pomaknili na Dolenjsko. Tam sem se priključil Dolenjskemu odredu, v katerem je bilo precej borcev Kamniškega bataljona. To je bila sila dinamična partizanska enota in njena glavna naloga je bilo izvajanje bliskovitih akcij. Zadrževali smo se v okolici Grosuplja, Suhe Krajine in Janč nad Litijo. Ves ta čas je dogajanja okrog mene beležilo le moje oko, ker nikakor nisem imel sreče, da bi prišel do fotografskega aparata.

Ob neki priložnosti, leta 1944, sem odšel v Suho Krajino na dvomesečni tečaj za podoficirske obveščevalce in pozneje v Travnik pri Loškem potoku. Po končanem tečaju sem bil od jeseni leta 1944 do konca feburarja 1945 pri komandi mesta Metlika. V fotosekcijo propagandne komisije pri glavnem štabu pa sem prišel po naključju:

V Metliki sem se srečal z nekdanjim poklicnim tovarišem Edijem Šelhausom, ki je bil takrat član fotosekcije propagandne komisije pri predsedstvu SNOS v Črnomlju. To je bil mož, ki se ni mogel nikoli ustaviti. Njegov fotografski aparat je zaškrtal zdaj tu, zdaj tam, pa zopet deset kilometrov drugje. Res, to je bil pravi leteči fotoreporter! ‚Poslušaj, mi je rekel, ‚kaj te nič ne mika, da bi se priključil fotografom? Ni bilo treba dvakrat reči. V nekaj dneh sem dobil povabilo k sodelovanju v fotosekciji propagandne komisije, ki je bila takrat v Vojni vasi pri Črnomlju, in prav tako hitro sem se tudi odzval. Za dva meseca sem se preselil v fotografski laboratorij. Povedati moram, da nisem bil fotoreporter kot Viršek in Cerar, saj nisem hodil na teren. Tako sem v tistem času zabeležil na filmski trak le nekaj liričnih posnetkov pomladi. Lepe spomine imam na Belo Krajino in Belokranjce. Ljudje, pri katerih smo imeli svoje delovne prostore, so bili izredno ljubeznivi. Bili smo kot velika družina! Že sam prihod v sončno pokrajino je bil zame posebno doživetje. Pogoji za življenje v Metliki so bili namreč vse prej kot znosni. V novem okolju sem se otresel revščine in mrčesa. Nismo več jedli le redkega koruznega močnika in hrane brez soli ter masti. Ker smo delali v glavnem ponoči, smo lahko pili celo turško kavo. Nekdanje revno oblačilo sem lahko zamenjal za normalno obleko in obutev. Zdelo se mi je, kot da sem prišel iz divjine... V takih pogojih je bilo veselje delati, pa čeprav smo delali le ponoči in čeprav še danes ne vem, zakaj je bilo to potrebno.

Z vprašanji organizacije našega dela se nisem srečeval, ker je za to skrbel tovariš Viršek. Vem pa, da je bila fotografska oprema dokaj slaba, zasilna. Morda vas bom nekoliko razočaral, ker vam ne bom mogel kaj več povedati o fotoreporterstvu. Moje delo je bilo pač strogo omejeno na dejavnost v laboratoriju. Sicer pa menim, da dela med narodnoosvobodilnim bojem ni mogoče razvrstiti v bolj ali manj pomembne dejavnosti. Navsezadnje bi lahko celo rekel, da so bili dnevi, ki sem jih preživel kot član fotosekcije dokaj enolični. Dneve smo navadno preležali, noči pa so bile naš delovni čas.«

Povedal mi je, da je njihovo poklicno lenivost poskušal razgibati Bojan Adamič tako, da je organiziral vojaške vaje. »Konec koncev smo bili le vojaki...!«

Ko je IV. armada bliskovito prodirala proti Trstu, so bili tovariš Cerar, Smole in Vavpotič določeni, da spremljajo napredovanje armade s fotoaparati. »Zapustil sem laboratorij, se oborožil s fotoaparatom in jo mahnil na pot. Na žalost smo odhod IV. armade precej zamudili, saj smo za njo capljali kar peš in povrhu vsega še otovorjeni kot kakšno vozilo. Ko smo prišli v Sežano, smo bili priče topovskih napadov s hriba na Opčinah. Naši fotoaparati so pridno beležili trenutke, ki so morali vsak čas prekipeti v dokončno zmago partizanskih enot. Levo in desno na poti v Trst so ležali razbiti topovi, žalostna podoba jeklenega nesmisla, in mrtvi vojaki na požganih in porušenih zgradbah so v nemi grozi obtoževali ta krvavi čas.

Posebno dobro se spominjam 2. maja 1945, ko sva s tovarišem Cerarjem stala na Občinah, visoko nad Trstom. Množica nemške vojske se je valila v mesto in morje se je lesketalo v sončnih žarkih. Kot da bi hotelo poslati svoj sij daleč v notranjost vsem tistim, ki so se dolga štiri leta bojevali za tisto kar prihaja — svoboda. Tik pred nočjo sva naredila nekaj izrednih posnetkov.

Glavni štab, kateremu sva pripadala, se je preimenoval v komando mesta Trsta in kar precej časa sva ga iskala. Fotosekcija se je nastanila v nekdanji esesovski komandi na Via Carducci 6, kjer smo začeli takoj s fotografskim delom. Do junija leta 1945 je pristopila v našo sekcijo vrsta ljudi. Delo v novem okolju je bilo izredno zanimivo. Vtem ko sem v Beli Krajini ves čas čepel v laboratoriju, sem bil v Trstu zmeraj na ulicah. Nastala je vrsta fotografij partizanov in partizank v družbi z zavezniškimi vojaki. Čeprav se med seboj niso ravno najbolj razumeli, je bilo na posnetkih opaziti, da so kljub temu našli skupen jezik — radost in tovarištvo. Fotografiral sem tudi najrazličnejše demonstracije in mitinge, pa diverzantske akcije in atentate, ki jih je bilo v še vedno napetem položaju mogoče pogosto zaslediti.

V Ljubljano sem prišel junija leta 1945.

Ko so me razrešili vojaških dolžnosti, sem si našel službo fotoreporterja v tiskovnem uradu. Sledila je reportaža za reportažo. Takrat smo vsi želeli samo eno: da bi v našem delu dišalo po prvem pomladanskem cvetju, da bi bili zapisi lepi in enkratni, kot je bila enkratna naša zmaga in svoboda z njo.

Leta 1946 mi je tovariš Cerar omogočil, da sem postal član slovenskega filmskega podjetja, kjer sem najprej delal v fotooddelku in pozneje kot filmski snemalec. V tem poklicu še vedno vztrajam, čeprav vse pogosteje mislim na pokoj.«

Ko človek lahko v besedah preleti posamezna obdobja svojega življenja, se ti minuli čas dozdeva tako preprosto razumljiv. Težava je težava, radost je radost in oboje je na papirju zapisano z istimi črkami. »Takrat smo domačinom obljubljali, da se bomo v svobodi večkrat srečali in pogovorili v Beli Krajini. Mislite, da sem bil po tistem še kdaj tam doli? Ni časa! Žalostno je to opravičilo, kajne?« mi je še dejal tovariš Rudi Vavpotič. Prometni vrvež pod oknom je postajal vse glasnejši. Besede so nemo udarjale v stene in strop. Sivo nebo visoko nad strehami hiš je delalo stare, že nekoliko zbledele fotografije, še bolj sive. Le cvetoča češnja je bila na fotografiji prav taka kot tistega leta 1945, ko jo je Rudi Vavpotič s fotografskim posnetkom iztrgal sončni Beli Krajini v spomin in počiva še danes vsa kipeča v predalu stare omare med hladnimi mestnimi stenami.

Zapisal:
SILVO TERŠEK

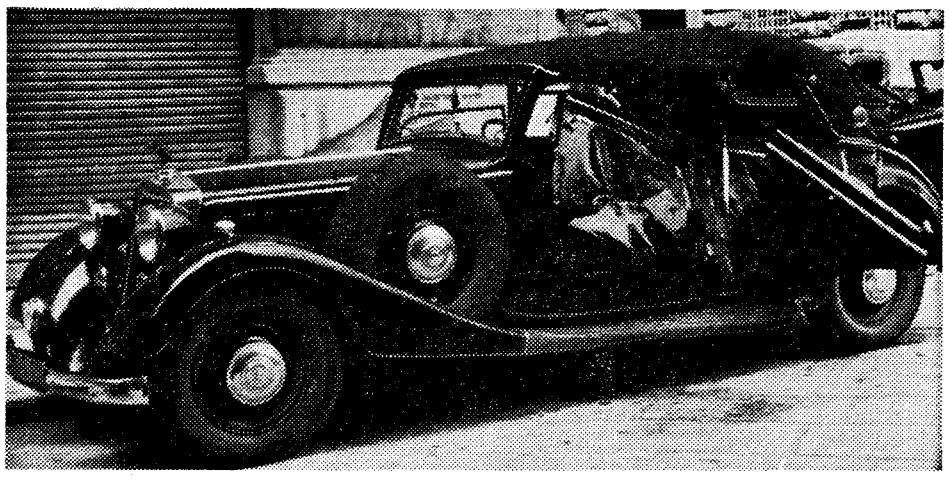

Vozilo komandanta Trsta tovariša Kvedra, potem ko se je vanj zaletel zavezniški jeep. (Foto: Rudi Vavpotič)

Četniki — najdeno v arhivu esesovske propagande v Trstu

TV-15 ZA MLADINO

MAJDA NE BO POZABLJENA

Ura v zvoniku je udarila enajst. Slišati je še lajež psa, nato pa vse zamre, vse se pogrezne v nočno tišino.

Ležimo v spalnici.

Tema je, a vseeno lahko razločimo obraze. Šest nas je. Nada spi, njeni dihi enakomerno odmevajo po spalnici. Tudi Malči je že zaspala. Jožica se nasloni na komolec in me radovedno opazuje. Čutim, da me gledata tudi Majda in Breda. Čakajo, da bom spregovorila prva.

»Lepo je bilo,« pravim počasi. »Nisem pričakovala, da bomo tako praznovali dan Majde Šilc. In tudi nikoli prej nisem slišala o tej mladi junakinji.«

»Kristina, ali si lahko predstavljaš veselo, mlado dekle, polno življenja? Bori se tam nekje po gozdovih z Nemci. In tudi streljati zna. Da! Strelja!« Breda utihne.

Spogledamo se. Kot da bi druga drugo ocenjevale z isto mislijo: bi tudi me lahko bile takšne?

Tišina je mučna.

Kot odrešitev se zareže v temo veseli Jožičin glas:

»Veste, dekleta, zelo mi je bilo všeč, kar nam je tovariš Hinko Bratož-Oki povedal o Majdinih junaštvih. Ko sem ga poslušala, se mi je zdelo, da jo kar vidim, kako gre iz boja v boj.«

Spet se sanjavo oglasi Breda:

»In komaj osemnajst let ji je bilo, pa je že postala partizanska bolničarka. Tvegala je svoje življenje in reševala ranjene tovariše.«

»Da, bila je dobrega srca,« potrdi Majda.

»In hrabra,« jo dopolnim jaz.

Tedaj se zbudi Malči. Pomane si oči in nas radovedno gleda.

»Ja, ali še ne spite? Kaj pa delate, saj je ura... Koliko je že ura, Majda?«

Majda jo zavrne:

»Nič ne skrbi, še se boš lahko naspala do jutra. Pogovarjamo se o Majdi Šilc.«

Malči nas debelo pogleda. Ni se še prav zdramila:

»O Majdi? Ja, dobra je bila. Pa so jo ubili... tako mlado... In rekel je, da je ni bilo nič strah, da bi jo ubili. Povsod je bila prva zraven...

Prekine jo Nada:

»Uboga Majda,« se oglasi kar v snu. Ali je slišala naš pogovor ali sanja? Nič drugega ne reče. In tudi me umolknemo. Vsaka zase premišljujemo o današnjem dnevu in o tistih dneh, ko je bila Majda naših let.

V spalnici je slišati vedno bolj umirjeno dihanje in vem: za nocoj je pogovora konec. Tudi jaz se obrnem k steni, da bi prej zaspala. Rada bi sanjala o Majdi — toda kaj lepega.

Ne o tem, kako so jo ubili..., raje o tem, kako je bila nasmejana in kako so jo imeli vsi radi. Ob misli na to se tudi sama nasmehnem in se zadovoljno pogreznem v prijeten sen.

KRISTINA STAROVEŠKI

Nagrajeni prispevek

SPOMINI NA BEGUNJE, MAUTHAUSEN IN DACHAU

Dobrava je majhna vas, a je kljub temu kruto občutila štiri leta krvavega boja v zadnji svetovni vojni. Sedemkrat je bila bombardirana. V teh zračnih napadih je ostalo več družin brez doma in v enem izmed njih je prenehalo biti tudi srčece komaj sedemletnega dekletca — nedolžne žrtve te strašne morije.

Vaščani so bili zavedni in ni jih bilo malo, ki so se klicu domovine odzvali že v začetku vojne, leta 1944 pa so začeli odhajati v gozdove kar množično. Da bi zvedela kaj več o tistih dneh, sem obiskala Ozebkovega Franca in ga povprašala to in ono. Povedal mi je, da so se mu najbolj vtisnili v spomin meseci njegova ujetništva. »Želim, da ne bi nihče nikoli več na svetu toliko pretrpel, kot sem takrat jaz!« mi je povedal.

»Morda bi se vse dobro končalo, da se nisva s prijateljem Janezom Trojanom 8. novembra 1944 odpravila v Topole. To je partizanska vas v Selški dolini. Nameravala sva poiskati obveščevalca narodne zaščite. Ko sva prišla v vas, naju je opazila neka ženska. Nisva se menila zanjo, čeprav so bile njene v jezi bliskajoče oči vse prej kot prijazne. Odpravila sva se raje k znani partizanski družini, kjer smo se večkrat ustavljali. Tam sva dobila nekaj navodil, še prej pa so nama napolnili prazna želodca, v katerih je bil pajek že kar lepo mrežo spredel. Nisva opazila, da nama je tista ženska sledila, in nisva vedela, da se je odpravila v Dolenjo vas po žandarje.

Hiša je bila kmalu obkoljena in zalotili so naju pri malici. Zvezali so naju drug poleg drugega, pobrali podatke, in naju odgnali v Selce. Bil sem vesel, da so bili podatki v najinih izkaznicah izmišljeni. Prav tisti dan so prišli belogardisti v Selce po slamo, pa so še naju pobrali in odpeljali v Škofjo Loko. Na cilj smo prispeli v mraku. Še isti večer so naju zaslišali. Med tamkajšnjimi belogardisti je bilo veliko domačinov, ki so naju takoj prepoznali. Nagovarjali so naju, da stopiva v njihove vrste, kar sva seveda odklonila. To je bilo usodno! Pretepali so me toliko časa, da sem se onesvestil. Janez jih je dobil manj, ker je bil šele pet tednov partizan. Kot živino so naju odgnali v sodne zapore, kjer so mene vrgli v bunker, Janeza pa zaprli skupaj z drugimi političnimi zaporniki.

Od tu so naju odpeljali v Begunje, kjer sva preživela več kot štiri dolge mesece. Dnevi so se vlekli kot lanena preja. Uro za uro so odhajala izmučena in koščena telesa na dvorišče ali v bližnjo Drago. Surovo povelje in — streli. Zdelo se mi je, kot da so puške naperjene vame in da je z vsakim strelom v meni več krogel in z njimi vse bolj strahotna bolečina. Danes so odpeljali znanca, gostilničarja iz Javornika. Kaj jim je storil ta človek, da so ga s puškinimi kopiti pobili na tla in ga brcali z okovanimi čevlji?

Nekega dne so me odpeljali na prisilno delo v Poljče. Tja sem hodil vsak dan. O, kako je vriskalo moje srce! Pa ne zato, ker se nisem več bal, da me bodo odpeljali na jetniško dvorišče. Ne! Tudi tu bi me lahko ubili, toda vsaj tistih pretresljivih predsmrtnih krikov mi ni bilo treba poslušati. Takrat sem imel tudi to srečo, da sem dobil zvezo z znanci, ki so ženi sporočili, da sem še živ.

Prišla je pomlad. Mislili smo, da je svoboda že pred durmi, zato smo jo vsi še teže pričakovali. Našega trpljenja pa še ni bilo konec... Dne 1. marca 1945 so nas natovorili na italijanske živinske vagone. Dva vagona ljudi so odpeljali v Dachau, dva pa v Mauthausen. Spominjam se, da je transport prispel na Jesenice med osmo in deveto uro dopoldne. Prav takrat je bil alarm za letalski napad. Naše vagone so odpeljali proti Hrušici. Okrog polnih so nas zavlekli na Jesenice, kjer nas je zopet pozdravil alarm in so zažvižgale bombe. Naš vagon je imel samo okence, skozi katero smo videli le nebo. Toda dovolj! V zraku je bil pravi ples. Bombe so padale in po zraku je plesala opeka in še marsikaj. Tam v daljavi nad današnjim kopališčem je plaval nekaj metrov dolg tram. Vrtel se je počasi in okorno, kot da ga ves trušč in hrušč prav nič ne zanimata. Napeto sem pričakoval, kdaj mi bo izginil izpred oči. Tako sem bil zaverovan v ta ples, da nisem niti opazil, da je vagon ves preluknjan. Natanko osem luknenj je imel, a nobena ni bila tako velika, da bi lahko človek zlezel skozi njo. Sedeminpetdeset nas je bilo stlačenih v vagonu in lahko si misliš, kako smo se prerivali od ene do druge luknje. Brnenje letal se je začelo počasi oddaljevati od porušenega mesta. Kmalu po napadu sta prišla v našo bližino slovenski železničar in neka ženska, ki sta nama dala precej tobaka. Prvo nemško povelje je bilo: očistiti zadnji tir. Proti večeru smo se odpeljali naprej. Nemo sem zrl v temo in se vpraševal, če bom sploh še kdaj videl domačo vas in svoje najbližje.

Potem ko smo doživeli še tri letalske napade, smo 4. marca 1945 prispeli v Mauthausen. Že takoj ob sprejemu smo vedeli, kaj nas čaka, pri čem smo. S puškami so nas porivali po strmi poti, ki je vodila do taborišča. Nemška policija nas je izročila esesovcem. Ti so nas najprej odvlekli k zidu. Začelo se je ponižujoče zasliševanje. Vsakega so vprašali, zakaj je v taborišču, in po kratkih odgovorih so ga teplj toliko časa, da je sklonil glavo do tal. Prišel sem na vrsto. Rekel sem, da so me osumili uboja jeseniškega župana. V trenutku je bil pri meni majhen, bradat človek in me močno udaril po glavi. Moje telo ni klonilo. Še danes ne vem, kje sem takrat dobil toliko moči. Pa me je še enkrat udaril tako močno, da sem z glavo odletel v zid. Pričel me je brcati in pretepati s palico. Onesveščen sem obležal na hladnih in mokrih tleh. Prijatelji so me odnesli v kopalnico, ker bi me drugače rablji gotovo ubili. Tu so vse ostrigli, mene pa niso mogli, ker je bila moja glava ena sama rana.

Nedolgo zatem so me odpeljali v Dachau.

Janez je ostal v Mauthausnu, kjer ga je kmalu po mojem odhodu ubil neki poljski fašist, ker je našel pri njem droben krompirček. V Dachau sem bil le nekaj dni, saj so bili Nemčiji dnevi šteti. Osemnajst dni pred njeno kapitulacijo so nas odpeljali na letališče blizu Münchna. Umikali smo se zaradi bližajoče se ruske fronte. Takrat se nihče več ni za nas kaj dosti zmenil. Nemci so bežali na vse strani, mi pa smo se kot izgubljene tolpe podili po tamkajšnjih krajih. Bili smo sestradani in prezebli. Na pol mrtev sem se nekako prebil do Münchna. Po nekaj dneh je pripeljal transport, okrašen s cvetjem, ki je bilo že uvelo. Proga je bila na več mestih porušena in tako so nas na Jesenice pripeljali zavezniki z avtomobili. Od tam smo se z vlakom odpeljali na Bled. Peljal sem se mimo domačega kraja... Štiri leta ni kanila solza iz mojega očesa, takrat pa so mi solze nezadržno drsele po licih. Veter jih je sproti sušil in brisal sledove za njimi. Odšel sem v Škofjo Loko in domov sem se vrnil šele 15. avgusta. Tako vesel, kot sem bil takrat, verjetno ne bom nikoli več!« je sklenil pripoved Ozebkov Franc.

IRENA SODJA

MED VOJNO

Mamica mi je pripovedovala o dogodku, ki se ga najbolj spominja iz vojnih dni:

V neki hiši so počivali trije partizani. Nenadoma zaslišijo, da prihajajo nemški tovornjaki. Zbežali so skozi zadnja vrata in prek vrta v gozd. Za hišo so se pasle kokoši. Ko so partizani pritekli ven, so se kokoši razbežale na vse strani. Nemcem se je to zdelo sumljivo in so bolj pozorno pogledali tam naokoli. Zagledali so tri partizane in začeli streljati za njimi. Enega so hudo ranili, dva pa sta srečno ušla. Ranjenega partizana so Nemci naložili na tovornjak in ga razkazovali po vsej vasi. Čez dva dni so ga ustrelili.

BOJAN ŽUPANČIČ

VOJAK

Sedaj, ko sem že večji, sem prišel do spoznanja, da sem lahko vesel, ker sem deček... Čutim se močnega. Ničesar se ne bojim. Laže prenašam vse težave in napore. Sodelujem lahko v vseh športnih panogah, ki zahtevajo moči in naporov. Tudi pri igri je čisto drugače. Fantje si izbiramo živahnejše igre in si pri tem krepimo telo. Marsikdaj si domislimo kakšne nevarne igre. Zaradi tega so starši zelo v skrbeh. Tudi pri izbiri poklica je mnogo bolje. Opravljamo lahko odgovornejša dela.

Posebno všeč mi je to, da bom šel kot fant na nabor. Že zdaj opazujem fante, kako ponosni so na tisti dan, ko odhajajo na odsluženje vojaškega roka. Še posebej pa takrat, ko oblečejo vojaško suknjo in vzamejo v roke puško. Po mojem mnenju postaneš šele takrat pravi fant — pravi član naše družbe ter sposoben in pripravljen ob vsakem času braniti svojo domovino.

Da, biti vojak ni majhna stvar!

ZVONKO JEZNIK

KRAMLJANJE

Spoštovana urednica!

Zadnjič sem vam poslal spis »Premišljevanje ob novem letu«. Bil je zelo dobro napisan in iskren — vsaj tako mislim — a ga niste objavili. Kljub temu vam danes pišem v prepričanju, da tega pisemca ne boste vrgli v koš.

Veste, učenke in učenci našega razreda smo si v celjskem muzeju revolucije pred kratkim ogledali razstavo z naslovom »Vietnam«. Razstavljeni predmeti pričajo o bogati preteklosti in težavni sedanjosti tega junaškega naroda, zato je ta razstava pohvale in ogleda vredna. Med drugim je na vpogled tudi literatura o Vietnamu: knjige in revije v francoskem, angleškem, vietnamskem, slovenskem in drugih jezikih. Res, to je zanimiva razstava! Na ogled so tudi vietnamski časniki. Večino razstavljenega gradiva je Jugoslaviji podaril vietnamski veleposlanik pri nas. Zelo zanimivi so predmeti, ki so jih naredili borci FNO iz delov sestreljenih ameriških letal. Videli smo tudi vietnamske kovance, ki so na sredini prebodeni, pa kipce boga Bude, vietnamsko pokrivalo in še marsikaj. V razstavo so vključene tudi konserve s hrano, ki jih naša država pošilja temu ljudstvu v pomoč: zgovoren dokaz, da tudi Jugoslavija podpira njihov pravični narodnoosvobodilni boj. Na steni je bil pripet plakat z neke sarajevske prireditve, na kateri so se priznani umetniki odpovedali honorarju in so izkupiček raje poslali v Vietnam. Lepa poteza, samo premalo posnemalcev ima!

Pisemce, tovarišica Milena, sklepam z željo, da bi tudi v tej daljni deželici nekega dne zavladal mir, da bi napočil čas, ko bodo Vietnamci lahko začeli obnavljati porušeno domovino in začeli živeti življenje, vredno človeka.

Obljubljam, da bom še večkrat kaj poslal!

Prejmite lepe pozdrave!

BRANKO JERANKO
Zidanškova 9
p. Celje

Dragi Branko!

Če sem ti storila krivico, oprosti. Ni bila namerna! O vietnamski deželi pa je bilo zapisano že toliko besed, da bi skoraj ne vedela več kaj reči. Nesreča je v tem, da je sreča tako neenakomerno posejana na tem ljubem svetu — in da jo tisti, ki je imajo več kot dovolj, ne spuste in ne spuste iz rok. Čisto navadna pohlepnost se je razpasla med ljudmi, fant moj, in težko bo najti zdravilo zanjo.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana Milena!

Oglašam se prvič. Sem učenka osmega razreda in doma iz majhne vasi Vedrijan v Goriških Brdih. Iz naših krajev se le malo kdo oglaša. Zato sem sklenila, da vam po pripovedi stare mamice napišem resnično zgodbo o mladem partizanu.

Prejmite iskren pozdrav!

Vesna Simčič
Vedrijan 53
p. Kojsko

Draga Vesna!

Menda rastejo tam gori pri vas brhka dekleta in če jim je povrhu vsega zibelka tekla še v majhni vasici, so mi toliko dražje gostje.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

Ali so res najvažnejši osebni avtomobili?

Kmetovalci se pritožujejo, da v lendavski občini nimajo možnosti za popravilo svojih strojev in morajo po usluge v Čakovec, Ljutomer ali pa v Mursko Soboto. Kmetijska zadruga v Lendavi je pred leti imela strojno delavnico za popravilo kmetijskih strojev, vendar jo je prepustila Prevozništvu, ki pa se s popravili kmetijske mehanizacije ne ukvarja. V lendavski občini je več mehaničnih delavnic za popravilo osebnih avtomobilov. Kdo naj torej poskrbi za popravilo kmetijskih strojev? Kmetovalci pravijo, da bi morala to storiti ena izmed kmetijskih organizacij, saj uporabljajo stroje kooperanti, se pravi sodelavci kmetijske zadruge. Ali bo zasebni kmetovalec lendavske občine tudi v bodoče moral hoditi po usluge v druge občine?

»Vestnik« (M. Sobota) — 18. 3. 1971

Nesorazmerno naraščanje cen stanovanj

Če upoštevamo poprečno vrednost stanovanjskega kvadratnega metra, ki je v letu 1969 znašala 1723 dinarjev, potem ugotovimo, da so se lani stanovanja podražila za polnih 25 odstotkov. Z drugimi besedami, cene stanovanj so se dvignile za dva in pol krat več od poprečnih cen v državi. Najbolj so se stanovanja podražila v Hrvatski in to za 32 odstotkov, nato v Sloveniji — za 31 odstotkov, a najmanj v Vojvodini, Črni gori in BiH — za 13 odstotkov.

»Politika ekspres« — 23. 3. 1971

Več hranilnih vlog kot potrošniških kreditov

Dokončni podatki za lansko leto kažejo, da je bilo v Sloveniji odobrenih poprečno za 29 odstotkov več potrošniških kreditov kot leto prej, da pa so se hranilne vloge ob enaki primerjavi povečale za 44 odstotkov. Tudi absolutni znesek zbranih hranilnih vlog močno presega znesek potrošniških kreditov. Lani je bilo namreč odobrenih 1516 milijonov dinarjev potrošniških kreditov, sočasno pa je bilo zbranih za 2953 milijonov dinarjev hranilnih vlog in sredstev iz naslova stanovanjskega varčevanja.

»Gospodarski vestnik« — 23. 3. 1971

Poroka na račun reprezentance

Ne gre za šalo, marveč za resničen dogodek iz Smederevske Palanke.

Inspektorji SDK pravijo, da je tam tiskarna »Deseti oktober«, katere direktor je priredil gala svatbo v hotelu »Karađorđe« v Jermenovcih. Po končanem veselju je ženin ukazal hotelski upravi, naj račun v znesku 2300 dinarjev (seveda novih) pošljejo njegovi tiskarni, nanj pa naj napišejo, da gre »za stroške reprezentance«.

Borba, 22. III. 1971

Presiti dobrot . . .

Kranjsko stanovanjsko podjetje je letos povabilo k dolgoročnemu sodelovanju pri gradnji več tisoč stanovanj nekatera gradbena podjetja SRS. Toda na ugodno ponudbo so vsa vabljena podjetja odgovorila približno v takem stilu: »Hvala lepa za prijazne ponudbe, toda za zdaj imamo dela na pretek.« — Ali lahko ob takšni investicijski konjunkturi še upamo na konkurenco, ki naj bi vsaj umirila cene stanovanj? Ali lahko ob tem sploh govorimo o delovanju tržnih zakonitosti?

»DELO« — 22. 3. 1971

Vzpon in padec štuk

Oblika letala je bila bolj elegantna, kar pa navsezadnje ni bistveno. Dobilo je močnejšo oborožitev; še eno strojnico na levem krilu; 500-kilogramsko bombo (z obema članoma posadke) ali pa eno 250-kilogramsko bombo pod nosom in še štiri 50-kilogramske bombe pod krili. Največja hitrost je znašala 380 km na uro, zato pa se je zmanjšal akcijski radij: na 600 kilometrov. Motor je bil pač močnejši, tako da je porabil več goriva. Obremenitev ni bila večja zaradi goriva, marveč zaradi večjih in težjih bomb.

Oktobra 1938 so nemški strmoglavi bombniki nadaljevali poskuse v Španiji, in sicer so B-1 dosegli precej boljše uspehe kot A-1. Vendar so nekateri štabni oficirji menili, da štuk ne bi smeli pošiljati v velike akcije — kakršne bi bile na primer akcije v morebitni evropski vojni. Menili so namreč, da so štuke prepočasne, premalo samostojne in preveč navezane na oskrbo z gorivom. Ogrevali so se že za drugačna letala, predvsem za nekakšne lovske bombnike. Toda začetni uspehi na Poljskem so pripeljali Göringa do tega, da je vztrajal pri štukah, tako da se je leta 1940 proizvodnja povečala na 611 letal (1. septembra 1939 jih je bilo v rabi 336).

V prvih mesecih druge svetovne vojne se je štuka dobro izkazala, že pri Dunkerqueu pa je bilo mogoče opaziti prve slabosti: nemoč v spopadih z angleškimi lovci. Bitka za Anglijo velja za splošen poraz Göringove Luftwaffe, poleg tega pa je še »osebni« poraz štuk. Nemški letalski napadi na Anglijo so se začeli 13. avgusta 1940, v slabih dveh tednih pa so Britanci zbili 40 izmed 280 štuk: bile so slabo oborožene, počasne, neokretne, podrejene v primerjavi z lovci. Angleški lovci spitfire in hurricane so prežali na štuke v tistem trenutku, ko so že odvrgle bombe in se znova dvignile proti nebu: tedaj so bile tako rekoč negibne in imetnitne tarče.

Toda to še ni bil konec njihove kariere. V letu 1941 so več skupin štuk poslali na Sicilijo in že 10. januarja so napadle in hudo poškodovale britansko letalonosilko Illustrious. Dobro so se še obnesle v Afriki, na Balkanu in Kreti, vendar predvsem zaradi premoči celotne nemške vojske. Tudi po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo so imele štuke lahko delo z nasprotnikom. Dne 23. septembra 1941 so štuke napadle sovjetsko ladjevje v Kronštatu ter potopile križarko Marat. Akcijo je vodil polkovnik Hans Hulrich Rudel, ki je bil tako navezan na štuke, da se ni hotel posloviti od njih niti tedaj, ko je dobil dosti boljše lovske bombnike FW 190.

Vojna je dobila tolikšne razsežnosti, da je bilo zmerom še kaj dela za štuke. Vendar so jih ves čas tudi izpopolnjevali: JU 87 C naj bi vzletali z letalonosilke Graf Zeppelin (ki ni bila nikdar do konca narejena), JU 87 P je imel večji akcijski radij, JU 87 D je imel močnejši motor (1400 KM), bolj aerodinamično obliko, bolje zavarovano posadko, eno strojnico več spredaj in 1800 kg bomb. Ta verzija štuke je sodelovala v akcijah v Afriki in Rusiji leta 1942.

Še pomembnejša je bila varianta »G«, izpeljana iz »D«, katere posebnost sta bila dva 37-milimetrska topa v krilih. Izkazalo se je namreč, da so štuke zelo neučinkovite v bombnih napadih na tanke. Tako na primer je formacija štuk napadla 60 sovjetskih tankov pri Grodnem, uničila pa je le enega. Zato so sklenili, da bodo štuke napadale tanke s topovskim ognjem. Verzija »G« je bila pripravljena v začetku leta 1943. Na takšnem letalu je letel polkovnik Rudel, ki se je na vzhodni fronti bojeval prav do konca vojne in ki je uničil 519 tankov.

Omeniti je treba še dve verziji štuk. Leta 1943 so naredili verzijo »H«, namenjeno urjenju pilotov, medtem ko je bila verzija »F« kot letalo z zelo izpopolnjenimi sposobnostmi opuščena. Namesto tega so v Junkersovi tovarni naredili letalo »JU 187«, katerega motor, je imel 1800 KM, ki je bilo močno oboroženo s strojnicami in topovi in ki je nosilo s seboj eno 1000-kilogramsko in štiri 250-kilogramske bombe. Toda šibka točka tega letala je bila majhna hitrost: doseglo ni niti 400 km na uro. Jeseni 1943 so ga opustili.

Poleg tega so Nemci naredili še nekaj »podinačic« štuk: »U 4« je imel smučі namesto koles, »B 2 Trop« je bil namenjen bojem v puščavi (imel je filtre za pesek in prah). Itd.

Bržkone je zanimivo vedeti, da so štuke izdelovali še naprej, čeprav je bilo jasno, da so že zastarele. Leta 1941 so jih naredili 611, naslednje leto manj (500), potem pa 960 v letu 1942 in 1672 v letu 1943. V letu 1944 so jih naredili 1012, potem pa so jih nehali izdelovati. Končana je bila tudi vojna.

Štuke so imele zelo omejeno področje bojevanja: napadi v strmoglavih poletih. Dosegle so nekaj pomembnih zmag, vendar pa te niso bile tako pogostne, da bi lahko govorili o napredovanju strmoglavih bombnikov ter izrednem pomenu takšnega načina bombardiranja. Že v letu 1941 je »dolžnost« štuke prevzel lovski bombnik. Zmožnosti motorjev in orožja so bile tolikšne, da tehnični problemi niso bili več nepremostljivi, tako da so se uveljavila letala, ki so bila narejena za različne akcije, torej vsestransko uporabna.

Štuka je ostala simbol, vendar simbol režima: šibko letalo, ki je postalo zastava neusmiljenega režima.

Konec

Prispevki za šolo v Cerknem

Štrukelj Jožef, N. Gorica (skupno vplač. 700 din) 50; Krajevni odbor ZB NOV Vojščica na Krasu 30; Kumar Marija, Klavže 200; Obč. odbor ZB NOV Kamnik (mestna organiz. Kamnik) 250; Strmac Gabrijela — šolski izobraž. center Murska Sobota 450; Zavod ing. Bloudka Ljubljana 2.000; Krajevna organiz. ZB Gorenja Trebuša 200; KO ZB NOV Bukovica — Šenkovturn 150; Jereb Feliks in Lojzka, Portorož 200; TP »Manufaktura« N. Gorica 300; Rot Štefanija — Zagor — Srpenica 200; Osnovna šola Ketteja in Murna Ljubljana 347; Klinična bolnica za otroške bolezni Lj. 500; Vidmar Matilda, Videm ob Ščavnici (skupaj vplačala 10.000 din) 5.000; Počkar Gregor, Ljubljana 500; ZZB NOV Občinski odbor Celje (zbrana sredstva v letu 1970) 2.338,50; Stanovanjsko podjetje Kočevje 100; Gorjup Emilija — Kal nad Kanalom 20; Skupščina SR Slovenije — Ljubljana 2.000; INKOP Kočevje 1.000; Peljhan Boris — Ajdovščina 100; TP »Potrošnja« Zagorje 300; »ETA« Cerkno (1 odst. od neto OD za februar) (skupno vplačali 77.728,95) 6.784,30; SKP Izola 500; GOSTOL, N. Gorica 4.000; Ivan Bratko, Ljubljana (skupno vplačal 1.000 din) 400; Krajevni odbor ZB NOV Renče 200; Kosmač Ciril, Podpleče 16 — p. Cerkno 90; Centralni komite ZKS Ljubljana 1.000; Krajevna organiz. ZB Kozana 30; Združenje ZB Kanal 150; Splošna vodna skupnost Dolenjske — Novo mesto 500; Krajevni odbor ZB NOV Vrtojba 781; Krajevna organiz. Suhorje — p. Košana 100; Rutar Alojzija, Tolmin 500; Taljan Ida in Branko — Sežana 100; Prispevek članov ZB NOV Rakitovec 102; Prispevek članov ZB NOV Komenda 150; Zveza borcev Vogrsko 355; Bezlaj Ančka, Lj. — namesto venca na grob pok. Žužek Cirila 100; Peric Damjan, Ljubljana 30; JUGOTEHNIKA, Ljubljana 3.000; Ljubljanske Mlekarne 1.000; Trgovsko podjetje POTROŠNJA, Zagorje ob Savi 300; Vrvarna, Ljubljana 500; TVVI, Ljubljana-Krim 200; Miklavič Angela, Ljubljana 200; Fridel Jože, Ljubljana 50; Žargi, Ljubljana, Dolenjska c. 50.

Kupujte denarne bone po 10 din, 50 din in 100 din — pomagajte graditi osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

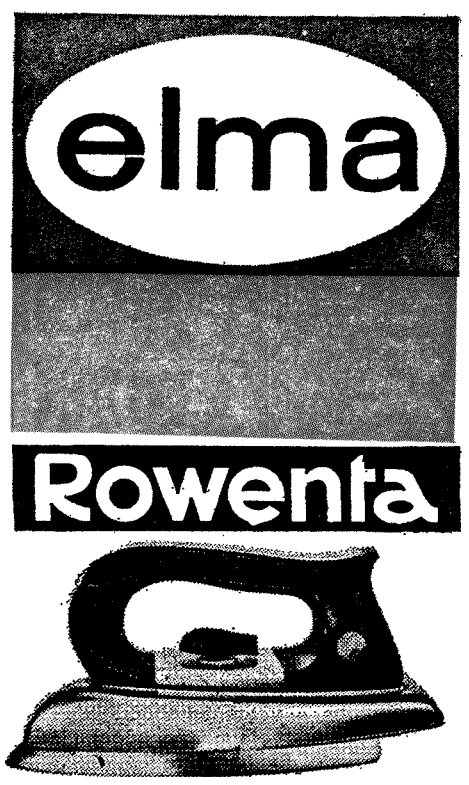

Lady 71

Lord 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejše uri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegance in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.
Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.
Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev.
Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.